

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

Pracoviště historické sociologie

**Ing. Bc. Martin Kopejtko**

**Hospodářsko-kulturní vývoj městyse Lhenice  
v 19. století**

*Diplomová práce*

Vedoucí práce: **doc. JUDr. PhDr. Jan Štemberk, Ph.D.**

Praha 2024



## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Vodochodech dne 1. května 2024

Martin Kopejtko

## **Poděkování**

Na tomto místě bych rád poděkoval zejména svému vedoucímu práce, doc. JUDr. PhDr. Janu Štemberkovi, PhD. za jeho vedení mé diplomové práce, cenné rady, postřehy i připomínky. Děkuji také za podporu všem svým nejbližším, kteří mě po celou dobu podporovali.

## **Abstrakt**

Diplomová práce „Hospodářsko-kulturní vývoj městyse Lhenice v 19. století“ se věnuje zkoumání transformací života v městečku Lhenice během tzv. dlouhého 19. století, tedy období, které bylo ve znamení nastupující moderny, průmyslové revoluce, urbanizace, vzniku národních států, tedy také nacionalismu a boje za vlastní národní identitu a v českých zemích probíhajícího národního obrození. Analýza se zaměřuje na klíčové aspekty hospodářského vývoje, jako jsou změny v zemědělství, rozvoj řemesel a průmyslu, úpadek systému trhů, a také na kulturní proměny, např. vznik organizovaného spolkového života nebo probíhajících na pozadí veřejných festivů nebo jiných oslav. Studie odhaluje, jak místní ekonomika reagovala na ekonomický vývoj a jeho výzvy a technologický pokrok, jak se místní komunita vypořádala s postupnou institucionalizací chudoby a chudinskou otázkou vůbec, a zároveň jak byla celá společnost ovlivněna širšími socio-politickými změnami v rakouské monarchii i českých zemích. Výzkum také zahrnuje sociologickou analýzu, jak se proměnila struktura společnosti, zejména ve vztahu k rozvoji školství a vzdělávacích příležitostí. V neposlední řadě práce poukazuje na důležitost lokální historie pro pochopení širších historických trendů a procesů, tedy jak malé regionální městečko může reflektovat a odrážet (nebo také naopak) větší společenské změny probíhající nejen v jeho bezprostředním okolí, ale i ve větším, národním celku.

## **Klíčová slova**

Lhenice, Prachaticko, dlouhé 19. století, hospodářský rozvoj, kulturní rozvoj, společnost, cechy a živnosti, chudinství, školství, festivity, spolky.

## **Abstract**

The diploma thesis „The Economic and Cultural Development of the Township of Lhenice in the 19th Century“ examines the transformation of life in the township of Lhenice during the so-called long 19th century, a period marked by the beginning of modernity, the industrial revolution, urbanization, the rise of nation states, nationalism and the struggle for national identity, and the ongoing National Revival in the Czech lands. The analysis focuses on key aspects of economic changes, such as changes in agriculture, the development of crafts and industry, and the decline of the market system, as well as on cultural changes, such as the emergence of organised social life or the background to public festivals or other celebrations. The study reveals how the local economy responded to economic development and its challenges and technological advances, how the local community dealt with the gradual institutionalization of poverty and the poverty question in general, and how the whole society was affected by the broader socio-political changes in the Austrian monarchy and the Czech lands. The research also includes a sociological analysis of how the structure of society has changed, particularly in relation to the development of education and educational opportunities. Finally, the thesis highlights the importance of local history for understanding broader historical trends and processes, i.e. how a small regional town can reflect and reflect (or vice versa) larger social changes taking place not only in its immediate surroundings but also in the larger, national whole.

## **Keywords**

Lhenice, Prachatice, long 19th century, economic development, cultural development, society, guilds and trades, poverty, education, festivities, associations.

## Obsah

Úvod.....	9
1. Historie.....	13
1.1. Od nejstarších památek po zrušení panství .....	13
1.2. Znak Lhenic.....	16
2. Dlouhé 19. století .....	18
2.1. České království .....	19
2.2. Na Prachaticku .....	22
2.3. Národnostní poměry .....	23
3. Hospodářství.....	27
3.1. Hospodářství Prachaticka .....	28
3.2. Řemesla, cechy a živnosti .....	35
3.3. Trhy .....	42
4. Chudinství a opatrovnictví .....	45
4.1. Nadace Františka Pintera a Opatrovna .....	46
4.2. Ústav chudých a chudobinec .....	48
4.3. Polévkový ústav .....	50
4.4. Fond pro chudou mládež a vánoční nadílky .....	52
5. Školství.....	54
5.1. Z historie školy .....	55
5.2. Ředitel Josef Hamáček .....	58
5.3. Opravy školní budovy .....	61
6. Společnost .....	63
6.1. Spolková činnost .....	65
6.2. Sbor dobrovolných hasičů .....	70
6.3. Divadelní ochotnický spolek Stráž .....	73
6.4. Festivity .....	78

6.5. Slavnosti .....	85
7. Obecní záležitosti .....	91
7.1. Výstavba vodovodu.....	92
7.2. Občanská záložna .....	94
7.3. Kontrola hospodaření obce.....	96
8. Památky .....	99
8.1. Panský dům .....	101
8.2. Kostel sv. Jakuba Většího.....	102
8.3. Křížová cesta .....	103
8.4. Budova radnice a kašna Karla IV. ....	104
Závěr.....	107
Primární prameny.....	112
Seznam literatury.....	112
Zdroje online .....	119
Seznam obrázků, grafů, tabulek .....	120
Obrazové přílohy.....	121



## Úvod

V dlouhém 19. století, období charakteristickým svými významnými společenskými, ekonomickými a politickými proměnami, prošlo mnoho evropských měst zásadními transformacemi. Tyto změny byly poháněny průmyslovou revolucí, urbanizací, rozvojem infrastruktury a posílením vědomí a vůbec identity národních států. Městys Lhenice, ležící zároveň na periferii a v poměrně odlehleém regionu, ale také na rozhraní kulturních a historických vlivů, se v tomto období stal svědkem výrazného hospodářského a sociálního rozvoje. Přestože se může zdát, že Lhenice jsou, jako mnoho jiných malých měst, na okraji zájmu velkých historických narativů, právě mikrohistorický přístup umožňuje odhalit bohatost a komplexnost jeho příběhu. Tento příběh nabízí unikátní pohled na komplexní procesy, které formovaly moderní evropská města, a ukazuje, jak lokální dějiny mohou reflektovat a ovlivňovat širší historické procesy.

Začleněním mikrohistorie do našeho analytického rámce rozšiřujeme porozumění vlivu velkých historických sil na lokální úrovni. Tento výzkumný přístup podtrhuje důležitost místních specifik a individuálních zkušeností v kontextu širších dynamik. Jak píše Jaroslav Čechura: „*Jedině radikální zmenšení rozměru bádání dovoluje poznat skutečnosti, principy, dobovou racionalitu stejně jako mechanismus chování jednotlivců v takovém zorném úhlu, který je při makrohistorickém bádání nemožný*“<sup>1</sup>. Explorace Lhenic během devatenáctého století nám tedy umožňuje nově nahlédnout na proměny, které formovaly současné komunitní struktury, a zároveň cenný příspěvek k historické sociologii a lepšímu pochopení urbanizačních a industrializačních procesů. Tím, že zdůrazňujeme detail a specifičnost v rámci většího historického celku, nejenže rozšiřujeme naše historické a sociologické poznání o Lhenicích, ale také přispíváme k širšímu pochopení, jak se lokální a globální historické procesy vzájemně proplétají a formují.

Přestože je k dispozici několik odborných studií zabývajících se různými aspekty života ve Lhenicích, včetně tří knih<sup>2</sup> vydaných na místní úrovni a několika diplomových prací<sup>3</sup>, z nichž dvě se dotýkají specificky devatenáctého století, celkově se jedná o poměrně omezený počet prací. K tomu sice existuje relativně řada článků v regionálních periodikách zaměřených na konkrétní

---

<sup>1</sup> ČECHURA, Jaroslav. *Mikrosvětvy jihočeského venkova - Bošilec 1600-1750: tradiční společnost raného novověku v Čechách*. Praha 2021, s. 11.

<sup>2</sup> BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*. Lhenice, 2018; KINDLMANOVÁ, Marie. *Lhenice a vesnice k nim příslušné*. Lhenice, 1937; STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*. Lhenice, 1983.

<sup>3</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století*. České Budějovice, 2015. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1snkew/>; ČÍPERA, Jan. *Historie Lhenic, se zvláštním zřetelem na 19. a počátek 20. století*. Online. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. 2007. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qnd3c7/>; FUČÍKOVÁ, Lucie. *Sírotci a sírotčí agenda na Lhenicku v 18. století*. Online. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. 2008. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ww4zyr/>;

osobnosti, události nebo témata. Avšak, co se týče komplexního zkoumání hospodářského a kulturního rozvoje Lhenic ve sledovaném období, neexistuje žádná taková práce. Jistou výjimku tak tvoří detailní studie Jany Koutné o chudinských záležitostech ve Lhenicích kolem roku 1786<sup>4</sup>. Tento fakt zdůrazňuje význam a potřebu naší studie, která usiluje o vyplnění této vědecké mezery poskytnutím důkladného pohledu na vybrané období.

Chybějící komplexní a multidisciplinární průzkum vyzdvihuje nezbytnost podrobné analýzy, jež by propojila různé aspekty městské existence, a poskytla ucelený obraz o dynamice hospodářského a kulturního rozvoje během daného období. Naše práce tak stojí na prahu odhalení nových perspektiv Lhenic, čerpajíc z dostupných literárních a archivních zdrojů i nově shromážděných údajů pro komplexní vyprávění o městečku a jeho obyvatelích na pozadí velkých historických změn.

A proč vlastně Lhenice? Nejde ani tak o šíři nebo komplexnost archivního materiálu, takových měst, městeček nebo obcí, kde bychom dokázali nalézt větší počet primárních pramenů existuje jistě mnoho. Lhenice nejsou ani rodištěm, ani místem autorova dětství. Chalupařit v malé spádové obci jsme s rodiči začali před více než 30 lety. A Lhenice byly spíše místem zapomenutým, než živou a pulsující obcí. Možná je to i blízkostí starobylých Prachatic nebo Netolic. Ale je to, podle našeho názoru, škoda. Lhenice si, se svou historií i osobitým kouzlem, jistě zaslouží větší pozornosti, než je jim dnes přiznáváno.

Klíčovou výzkumnou otázkou je, jak probíhal hospodářský a kulturní vývoj Lhenic v dlouhém 19. století. Zaměřujeme se tak primárně na to, jakým způsobem byly struktury hospodářství a společenský život v Lhenicích ovlivněny širšími historickými trendy, jako jsou industrializace, urbanizace a utváření národní identity, a jak místní populace čelila ekonomickým a sociálním výzvám své doby, přičemž klíčová byla adaptace na rychle a zásadně se měnící podmínky. Důraz je kladen také na kulturní dimenzi, jako jsou divadlo nebo různé veřejné festivity, které odhalují důležité prvky soudržnosti a identity komunity.

Metodologie této práce kombinuje detailní kvalitativní analýzu archivních materiálů, literatury a dalších primárních i sekundárních zdrojů s kvantitativním zkoumáním ekonomických dat, včetně demografických statistik a informací o živnostenských záležitostech, obchodu nebo průmyslové výrobě, ale také o otázkách chudoby a jejího řešení, což umožňuje posoudit rozsah a charakter hospodářského rozvoje města. V kulturní oblasti se zabýváme školstvím, různými

---

<sup>4</sup> KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 11 (2004), s. 27-43.

festivitami, slavnostmi nebo kulturním dědictvím, dotýkáme se také církevních záležitostí (byť jen okrajově), což nakonec propojuje hospodářský rozvoj s tím kulturním.

Metodologicky je tedy práce zaměřena na historický výzkum s hlavní metodou progresivní analýzy historických pramenů, a to přímou metodou ad fontes, tedy studium primárních pramenů, typicky archiválií týkající se městyse Lhenice. Archivní materiály pocházejí převážně z fondu Státního okresního archivu Prachatice (dále jen SOKA Prachatice), v několika případech ze sbírek Národního archivu. Sekundárními prameny jsou knihy, časopisy nebo jiné články, resp. soubory pojednávající o Lhenicích, Lhenicku nebo Prachaticku.

Práce tak systematicky zkoumá různé aspekty hospodářského a kulturního vývoje Lhenic skrze jednotlivé kapitoly, jež se věnují konkrétním tématům od hospodářských otázek přes sociální struktury a společnost, až po městské památky, čímž poskytuje komplexní pohled na život v městečku během sledovaného období.

V první kapitole se v rychlosti seznámíme s nejstaršími dějinami obce. Ať už doloženými v písemných pramenech nebo ještě staršími důkazy osídlení. Projdeme rozvojem osady při Linecké stezce, až k povýšení na městečko se svými privilegii a jejich potvrzením v dalších stoletích. Nevynecháme ani legendy o lhenickém znaku.

V druhé kapitole si vymezíme pojem „dlouhé devatenácté století“. Toto klíčové historické období představuje epochu hlubokých politických, sociálních a ekonomických proměn v Evropě, zásadně ovlivňujících vývoj moderních společností. Specifický důraz je kladen na české země a Prachaticko, kde prozkoumáváme vliv těchto globálních procesů na sociálně-ekonomický vývoj a národnostní otázky, odhalující komplexní vztahy mezi globálními událostmi a lokálními specifiky.

Třetí kapitola je věnována tématu hospodářství. Nejprve v kontextu Prachaticka, jako specifického regionu. Blíže si přiblížíme vývoj řemesel, cechů (včetně jejich historického kontextu) a postupně přejdeme k analýze transformace do živností v závěrečné fázi zkoumaného období. Neodmyslitelnou součástí tématu jsou rovněž trhy a jejich ekonomická relevance, kterou v rámci této kapitoly důkladně prozkoumáme.

Ve čtvrté kapitole se pak obrátíme k tématu chudoby a chudinství vůbec. Úvod kapitoly poskytne historický exkurs do systému sociálního zabezpečení v rámci rakouské monarchie a specificky v českých zemích. Následně se detailně věnujeme specifickým formám sociální podpory, jaké byly aplikovány ve Lhenicích, čímž poskytneme podrobný vhled na praktické aspekty pomoci v daném kontextu.

Pátá kapitola této práce je věnována analýze školství, opět zasazeného do širšího kontextu regionálního vývoje. Budeme systematicky zkoumat klíčové momenty, které jsou spojeny s daným tématem, a zaměříme se na roli školního systému v modelování společenského života v obci. Dále se věnujeme zkoumání vlivu významných osobností, jejichž působení bylo schopno definovat charakteristiku celé historické epochy.

Šestou kapitolu věnujeme sociální dynamice a kulturnímu životu v obci, detailně prozkoumáme činnost místních spolků, které hrají zásadní roli v organizování společenského života. Přitom se zvláště věnujeme divadelním ochotníkům, kteří se na kulturním životě obce podílejí nejvýznamněji. Dále se podíváme také na taneční zábavy a na festivity různého charakteru. Tato kapitola tak nabízí ucelený pohled na sociální strukturu a kulturní život v městečku, zdůrazňuje význam společenského angažování se a ukazuje, jak spolková činnost a společenské akce formují identitu a kohezi lokální komunity.

V sedmé kapitole se zaměříme na veřejné a obecní iniciativy, které významně přispěly k infrastrukturnímu a ekonomickému rozvoji obce, jako byla výstavba vodovodu nebo založení Občanské záložny. Tyto kroky nejenže zlepšily kvalitu života obyvatel tím, že poskytly základní hygienické standardy a finanční služby, ale také podpořily sociální soudržnost a ekonomický růst regionu. Podíváme se ale také na hospodaření obce a to optikou revize obecních účtů ze samotného počátku 20. století a provedenou v roce 1908. Tato revize nám dává velmi detailní pohled do vedení účetních knih městečka, ale také do stavu obecního rozpočtu vůbec.

V poslední kapitole této práce se obracíme k dědictví a památkám městyse, které představují nejen svědectví o bohaté historii a kultuře regionu, ale také formují jeho identitu a charakter. Zaměříme se na prozkoumání významných historických staveb, uměleckých děl a jiných kulturních památek, které odrážejí kulturní, společenské a historické vývojové linie městečka. Tato kapitola nabídne pohled na to, jak památky přispívají k lokálnímu dědictví, jak jsou chráněny a uchovávány pro budoucí generace.

Tato práce si tedy klade za cíl přinést alespoň malý příspěvek k rozšíření vědeckých poznatků o Lhenicích, ale také nabídnout nové perspektivy ve zkoumání malých měst v 19. století. Analýza Lhenic nám může ukázat, jak se sociální a ekonomické struktury měst formují pod vlivem lokálních specifik a globálních trendů, a nabízí podnětné náhledy pro současné diskuse o urbanizaci, regionalismu a kulturní identitě. Tímto přístupem práce rozšiřuje porozumění dynamice městského vývoje a přispívá k hlubšímu pochopení významu kulturního a sociálního kontextu ve vývoji malých městských komunit.

# 1. Historie

Historie a současnost městyse Lhenice jsou neodmyslitelně spjaty s malebnou krajinou Šumavského podhůří, ležícího v Jihočeském kraji, v okrese Prachatice, asi 7 km na jihozápad od Netolic, 12 km od Prachatic. Lhenice, historicky známé také pod názvem Elhenitz, se nachází v jedinečné přírodní scenérii, charakteristické kopcovitým terénem a rozsáhlými ovocnými sady, které však (snad bohužel) v posledních letech postupně ustupují jiným formám využití krajiny. Tato idylická lokalita poskytuje Lhenicím nejen estetickou hodnotu, ale i strategický význam, zejména v kontextu historické obchodní cesty a zemědělských aktivit.

Dnes městys s rozlohou 3 914 ha<sup>5</sup> a nadmořskou výškou 559 metrů nad mořem čítá 2 109 obyvatel<sup>6</sup>. Správní území Lhenic zahrnuje obce Dolní a Horní Chrášťany, Hoříkovice, Hrbov, Třebanice, Třešňový Újezdec, Vadkov a Vodice, přičemž každá z těchto částí přispívá k charakteru a životu celého městyse. Typické ovocné sady, které jsou pro oblast charakteristické, formují osobitý ráz okolí Lhenic a odrážejí jejich zemědělské dědictví.

Poznáním historického vývoje Lhenic od jejich nejstarších dějin, reprezentovaných zejména archeologickými nálezy, přes první písemné památky, až po zrušení feudálních panství prozkoumáme, jak se městys vyvíjel a adaptoval na proměny času a jak si zachoval svou jedinečnou identitu v srdci Šumavského podhůří.

## 1.1. Od nejstarších památek po zrušení panství

Historie Lhenic je bezprostředně spjata nejen s Prachaticemi, ale také Netolicemi. I když se na Netolicku první slovanské kmeny objevují již v 8. století našeho letopočtu, první nesporné osídlení území Lhenic pochází až z 10. století, což dokazují některé nálezy keramiky datované do mladohradištní kultury<sup>7</sup>. Některé další zlomkovité nálezy sahají ale až do období pravěku pojmenované coby doba železná. Konkrétněji pak byla datace nálezů umístěna do kultur pozdní doby laténské<sup>8</sup> a halštatské<sup>9</sup>. Václav Starý<sup>10</sup> zmiňuje první stopy osídlení do kultur mohylového lidu, tj. počátek druhé poloviny prvního tisíciletí před naším letopočtem. Velká zlomkovitost těchto

---

<sup>5</sup> Český statistický úřad: *Malý lexikon obcí České republiky – 2022*. 20. srpna 2023. <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/shortUrl?su=2c044bd0>.

<sup>6</sup> Údaj k 1.1.2023

<sup>7</sup> BENEŠ, Antonín 1984: Dokument C-TX-198501642. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198501642>.

<sup>8</sup> BENEŠ, Antonín 1985: Dokument C-TX-198602850. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198602850>.

<sup>9</sup> SOUDSKÁ, Eva 1959: Dokument C-TX-195901954. Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195901954>; BENEŠ, Jaromír 1994: Dokument C-TX-199406790. Prachatické muzeum. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-199406790>.

<sup>10</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*, 1983, s. 10.

nálezů nám ale dostatečně nedokazuje trvalé osídlení tohoto území a je tak otázkou, zda bychom mohli o trvalém sídlišti na území Lhenic v tomto období mluvit.

Daleko slavnější a prokazatelnější původní historické kořeny mají ale nedaleké Netolice. O hradu Netolice se zmiňuje již Kosmas ve své Kronice Čechů<sup>11</sup>. Ten sice s největší pravděpodobností chybně určil za vlastníky Netolic Slavníkovce, nicméně i tak se jedná o důkaz existence trvalého osídlení.

To Kosmas dokládá nakonec i k roku 1106, kdy popisuje cestu císaře Svaté říše Římské Jindřicha IV. do Čech: „*Jakmile to císař zpozoroval, opustil Řezno, prošel jižním krajem po cestě, kudy se chodí do Netolic, a vstoupil do Čech*“<sup>12</sup>. Cesta, „*kudy se chodí do Netolic*“, mohla být Linecká stezka, která byla obchodní stezkou, využívanou již od pravěku, spojující rakouský Linec s Netolicemi a následně až s Prahou. Na její trase právě ležely také Lhenice s opěrným bodem příslověčně na vrchu Stráž.

Právě Netolicím vděčily Lhenice za prosperující obchod po stezce Linecké. Přes Netolice vedla také slavnější obchodní cesta, nazvaná Zlatá stezka. Po ní proudil obchod zejména se solí a přinášel velké bohatství Prachaticím. Těm jejich bohatství z obchodu Netolice záviděli a tak začali využívat více odbočnou stezku Lineckou, která se Prachaticím vyhýbala.

Na všech podobných obchodních stezkách se z bezpečnostních důvodů a také kvůli ochrany cest i obchodníků zřizovaly strážnice. Jedna taková byla právě na vrcholu Stráže. Jednalo se o strategicky výhodné místo (vzhledem k okolnímu terénu), a také leželo na hranici několika děkanátů, a to Doudlebského, Bechyňského a Volyňského. Tím byly Lhenice strategicky opěrným bodem v této části stezky pro bezpečný a bezproblémový obchod. Už tyto zmíněné důvody by nás mohly vést k domněnce, že trvalé osídlení prostoru pod vrcholem Stráž nebo po jeho svazích, mohlo být daleko staršího data, než nám říkají první písemné doklady.

Pro skutečně historicky doložený a uznávaný doklad počátku jakékoli osady v současné době považujeme písemné zmínky. Ta první je pro Lhenice datována k roku 1283<sup>13</sup>, kdy svědkem pod listinou, kterou Jindřich Vok potvrzuje hornorakouskému klášteru v Drkolném věnování fary ve Světlíku a užitky ze vsi Pfaffenschlag, byl jistý Nemoj de Elenic. Jindřich Bukovský a Marie Kindlmanová však zmiňují ještě jednu zprávu, a to datovanou k roku 1281. Jindřich Bukovský cituje z knihy *Dějiny města Netolic* (1903) od Theodora Antla, a sice: „*že roku 1281 byla Netolická*

---

<sup>11</sup> KOSMAS. *Kronika Čechů*. 2011, s. 61-62.

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 160.

<sup>13</sup> Srov. STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*, 1983, s.12; KINDLMANOVÁ, Marie. *Lhenice a vesnice k nim příslušné*, 1937, s. 5-6.; BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*, 2018, s. 9.

*rychta rozdělena na dvě části a to rychtu Netolickou a Lhenickou*<sup>14</sup>. Marie Kindlmanová pak uvádí jako zdroj knihu Josefa Braniše *Svatá koruna, klášter cisterský* (1907)<sup>15</sup>. Ke lhenickému rychtářství tehdy náležely Oujezdec (dnes Třešňový Újezdec), Vadkov, Příslop, Záhoří, Doubrava, Jáma, Mičovice, Klenovice, Ovesné, Lhota (dnes Ratiborova Lhota), Vodice, Žlin a samota Plzák.

Co z toho ale můžeme jistě dovodit je, že jedno zda k roku 1281 nebo 1283, ale minimálně od poloviny 13. století byly Lhenice ve své době významnou osadou s pevně usazeným trvalým osídlením, ke které příslušely také obce v širším okolí. Takto významná pozice Lhenic svědčí o jejich klíčové roli v regionální struktuře a jejich hospodářském vývoji. Takové postavení si navíc jistě nevybudovali v řádu několika málo let.

V té době ještě Lhenice patřily knížecímu rodu Přemyslovců, nicméně jejich držba přešla klášteru ve Zlaté koruně. Tuto držbu potvrdil po Přemyslu Otakaru II. i jeho syn Václav II. V držbě zlatokorunského kláštera byly Lhenice do roku 1420. To císař Zikmund zlatokorunské statky (tedy i Lhenice) zastavil Oldřichovi z Rožmberka, aby ten je roku 1437 konkrétně Lhenice, Újezdec, Vodice a Vadkov zapsal městu Táboru. To mělo zásadní vliv na Lhenice samotné a to tím, že právě na žádost tábořských (a samozřejmě po zaplacení určitého peněžního obnosu) 21. ledna 1544 povýšil Ferdinand I. Lhenice na městečko. V listině dal novému městečku právo trhu na den sv. Jiljí (tj. 1. září) s osmi dny trvání a týdenní trh ve středu, svobodu trhu, právo pečete zeleným voskem a udělil mu znak s jabloňovým štěpem<sup>16</sup>.

V průběhu 16. století změnilo Lhenice hned několik majitelů. Ať už z důvodu konfiskace majetků města Táboru po stavovském povstání roku 1547 nebo prostými prodeji panství. Významným rokem pro Lhenice (jako ostatně pro celé České království) byl také rok 1620 a období Třicetileté války. A, stejně jako pro České království, také ne v dobrém. Během Třicetileté války byly lheničtí na straně císařských (1619 požádali v Českých Budějovicích o ochranu před stavovskými vojsky) a Karel Buquoy jim 17. ledna 1619 potvrdil městská privilegia<sup>17</sup>. Zatímco ale nejbližší sousedé a velká regionální centra Netolice a Prachatice byly naopak na straně českých stavů. Tak se stalo, že 29. ledna 1620 prachatická stavovská posádka přepadla Lhenice, vyrabovala je a vypálila. Má se za to, mimo jiné, že tato událost měla za následek v podstatě zničení většiny archivních materiálů a dokumentů do té doby uchovávaných na lhenické radnici. Z dochovaných

---

<sup>14</sup> BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*, 2018, s. 9.

<sup>15</sup> KINDLMANOVÁ, Marie. *Lhenice a vesnice k nim příslušné*, 1937, s. 6.

<sup>16</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1.

<sup>17</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č., sig. I-6.

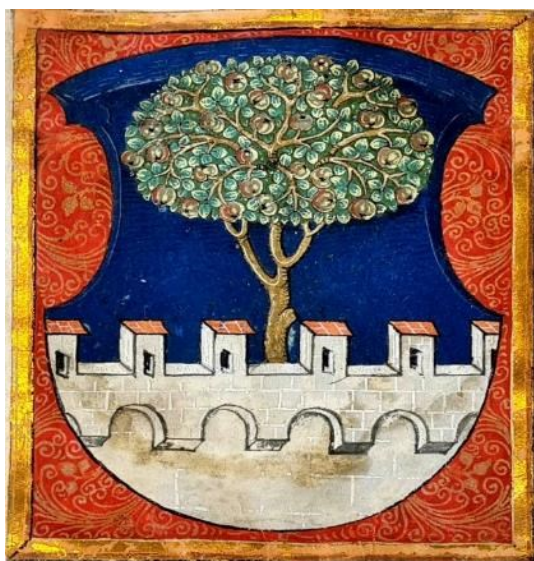
archiválií můžeme jmenovat originální listinu povyšující Lhenice na městečko, listinu Viléma z Rožmberka osvobozující měšťany od odúmrti nebo pozemkovou knihu.

Nakonec roku 1622 daroval císař Ferdinand II. panství Netolic a Lhenic s veškerým příslušenstvím Janu Oldřichu z Eggenberka a v držení tohoto rodu zůstaly Lhenice až do roku 1719, kdy se dědictvím stali majiteli panství Schwarzenbergové. Ti měli panství v držení až do roku 1848, kdy bylo v Rakouském císařství zrušeno poddanství patentem rakouského císaře Ferdinanda I. Dobrotivého<sup>18</sup>.

## 1.2. Znak Lhenic

Znak udělil ve své listině z roku 1544 Lhenicím Ferdinand I. při příležitosti povýšení na městečko. V něm na modrém štítě je stříbrná hradební zeď s cimbuřím a obloukovým podklenutím a se střílnami ve stínkách. Nad hradbami vyrůstá jabloňový štěp v přirozených barvách se žlutočervenými jablky:

Obrázek 1: Znak Lhenic z roku 1544



Zdroj: reprodukce z listiny o povýšení Lhenic na městečko; SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1.

O původu znaku Lhenic existují minimálně dvě pověsti. Ta první vypráví, že v Budějovicích vypukla morová epidemie, kvůli které se nikdo neodvážil do města vstoupit a dodávat potraviny. Jen neohrožení lheničtí vytrvale město zásobovali ovocem. Z vděčnosti pak dostali do svého znaku jabloňový štěp s jablky a budějovické hradby. Druhá pověst mluví o vznešeném cizinci (nebo králi Ferdinandovi), který projížděl Lhenicemi a místní mu na stříbrném

<sup>18</sup> Politische Gesetze und Verordnungen 112/1848. Dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1848&size=45&page=327>.



talíři nabídli míšeňská (nebo také krásná) jablka. Král dar přijal a za odměnu tímto znakem městečko obdaroval<sup>19</sup>.

Pověsti a znak samotný vlastně vypráví jediný příběh. Je o sadařské a ovocnářské tradici Lhenic, která sahá hluboko do jejich minulosti. Možná tak hluboko, že její počátky ani nedohledáme, a možná právě proto se ve Lhenicích a jejich okolí mluví o tom, že ovoce se v kraji pěstuje „odnepaměti“. Snad trochu romanticky ve svém článku Josef Janura popisuje Lhenice, jako městečko třešní, kde třešně rostou dokonce i divoce na samotném vrcholu Stráže<sup>20</sup>. Ne nadarmo je také pojmenování Lhenic jako „*zahrada jižních Čech*“ spojeno právě s onou odvěkou tradicí pěstování ovoce.

---

<sup>19</sup> Srov. *Zlatá stezka: krajem Husovým a Chelčického: vlastivědný sborník*. Ve Vodňanech: Organizace učitelské obec. a měšť. škol okresu prachatického a soud. okresu vodňanského, 09.1934, 8(1), s. 2. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:46d3f1c8-301c-11e4-a5fa-001b63bd97ba>; KINDLMANOVÁ, Marie. *Lhenice a vesnice k nim příslušné*, 1937, s. 9; Symboly Městyse [online]. [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://www.lhenice.cz/mestys/informace-o-lhenicich/symboly-mestyse/>

<sup>20</sup> *Zlatá stezka: krajem Husovým a Chelčického: vlastivědný sborník*. Ve Vodňanech: Organizace učitelské obec. a měšť. škol okresu prachatického a soud. okresu vodňanského, 01.06.1940, 13(10), s. 151. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:1565adb5-301c-11e4-a5fa-001b63bd97ba>

## 2. Dlouhé 19. století

Tento termín, užívaný zejména v sociologii, je spojován se jménem Erica Hobsbawma (1917-2012). Jeho práce přinesla myšlenku, že 19. století není ohraničené jednotlivými letopočty, ale spíše velkými a zcela zásadními politicko-spoločenskými událostmi, které významně definovali celou tuto epochu. Těmi událostmi byla na jedné straně Velká francouzská revoluce (1789) a na straně druhé vypuknutí Světové války (1914 – dnes zvané „první“). Od roku 1789 – 1848 ukazuje Hobsbawn na dvojitou revoluci, a to politickou (tou byla právě Velká francouzská revoluce) a pak také sociální, kterou byla revoluce průmyslová. Tyto zásadní politicko-sociální změny se prohnaly napříč Evropou a směřovaly k tzv. moderně a vzniku nových trendů ve společnosti, jako byly sekularizace, racionalizace, emancipace a uvědomění si vlastní identity jednotlivých národů a demokratizace společností<sup>21</sup>.

Jde bezesporu o jednu z nejdynamičtějších a nejvíce formujících epoch moderní historie. Během tohoto období byla evropská společnost svědkem přechodu od tradičně agrárních struktur k rychle se urbanizujícímu průmyslovému uspořádání, což představovalo základní zlom v sociálním a ekonomickém vývoji. Průmyslová revoluce<sup>22</sup> nejenže zásadně změnila způsob výroby a práce, ale také přetvořila sociální vztahy a každodenní život. Tato éra byla také obdobím politických otřesů, kdy se myšlenky liberalismu, nacionalismu a demokracie staly hybnými silami, které přetvářely evropské státy a jejich politické systémy.

Stejně důležité byly také sociální a kulturní transformace, které tento ekonomický a politický obrat provázely. Vznikající třídní struktura, charakterizovaná rostoucím rozdělením mezi průmyslovou buržoazií a dělnickou třídou, vyvolávala nové sociální napětí a třídní boje. Tyto konflikty nejenže definovaly politické debaty doby, ale také formovaly základy moderních sociálních hnutí. Paralelně se měnily i rodinné struktury a genderové role, reflektující novou ekonomickou realitu a kulturní paradigma. Významnou roli hrály i intelektuální proudy, které reagovaly na tyto proměny – od romantismu po realismus, od socialismu po anarchismus, což dále ovlivnilo jak politický, tak kulturní vývoj.

Rakouská monarchie, jedna z hlavních politických a vojenských sil v Evropě a regionální velmoc, procházela v 19. století významnými transformacemi. Po zkušenostech z napoleonských válek docházelo na přelomu 18. a 19. století k utužování absolutistického režimu. Události

---

<sup>21</sup> Více viz HOBBSAWN, Eric. *The Age of Revolution: Europe 1789-1848*. London, 1992. Dostupné z: <https://archive.org/details/ageofrevolution0000hobs/mode/2up>.

<sup>22</sup> Pro vysvětlení problematiky pojmů *průmyslová revoluce* a *industrializace*, včetně jejich periodizace blíže např. JAKUBEC, Ivan. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, s. 7-11.

revolučního roku 1848 byly zlomem (byť v podmínkách českých zemí ne úplně bezprostředním) k postupnému uvolňování režimu a s následným přijetím konstitucionalismu. Monarchii také zasáhl proces formování národů a vzniku nacionalismu, který mnohonárodnostní stát významně ovlivnil, a o to více vyvolával napětí mezi různými etnickými skupinami. Toto napětí se projevovalo zejména v boji o jazyková práva a autonomii v rámci monarchie, a to mělo zásadní dopad zejména na její politickou scénu.

## 2.1. České království

V českých zemích můžeme s trochou nadsázky považovat začátek 19. století už od josefínských reforem, které v některých ohledech, resp. myšlenkách předbíhaly francouzskou revoluci. Zaměříme-li se na český venkov, jedním z průvodních jevů, už od 18. století, resp. od konce Třicetileté války, byl populační růst. Tomuto růstu ovšem neodpovídaly pozemkové vztahy, zejména na počátku této éry. Patrimoniální panství postupně díky reformám a modernizaci zanikala, ale v sociální mobilitě obyvatel, zejména ve vesnických oblastech, se to projevovalo velmi zvolna. Tím, že možnost vlastnictví gruntů nebo větších zemědělských celků byla omezená, vznikala nová vrstva venkovského obyvatelstva, domkáři nebo bezzemci. Jak z názvu vyplývá, šlo o obyvatele samostatných, většinou nově vzniklých domů, domků, s malou zahrádkou nebo úplně zcela bez pozemku.

Výše uvedený trend ukazuje i statistika domů v samotných Lhenicích. Zatímco v roce 1713 bylo ve Lhenicích evidováno 96 domů, v roce 1785 to bylo již 138<sup>23</sup>. V roce 1837, kdy započíná první zápis v obecní kronice, je zmiňováno: „*Městis na panství Netolic, pod ochranou Knížete ze Šwarzenbergu /:Černoohorského:/, jenž 166 domovních čísel, a 1100 obyvatelů čítá*“.<sup>24</sup> Oficiální statistiky dostupné na Českém statistickém úřadě od roku 1869 pak uvádějí v tomto roce 188 domů, 196 v roce 1880 a 198 v roce 1890. Ještě v roce 1910 je domů 199 a v roce 1921 201<sup>25</sup>.

Uvedená čísla demonstrují velký stavební rozvoj městečka mezi lety 1785 a 1869, kdy přibýlo 90 domů, což je téměř 100 % nárůst. Naopak konec 19. století a začátek 20. vykazují už jen drobné přírůstky v jednotkách procent, což dokládá stabilizaci osídlení.

Proti nárůstu počtu domů ale jde statistika počtu obyvatel. Jak bylo výše uvedeno z obecní kroniky, v roce 1837 byl počet obyvatel 1 100, k roku 1818 uvádí Tomáš Hunčovský počet

---

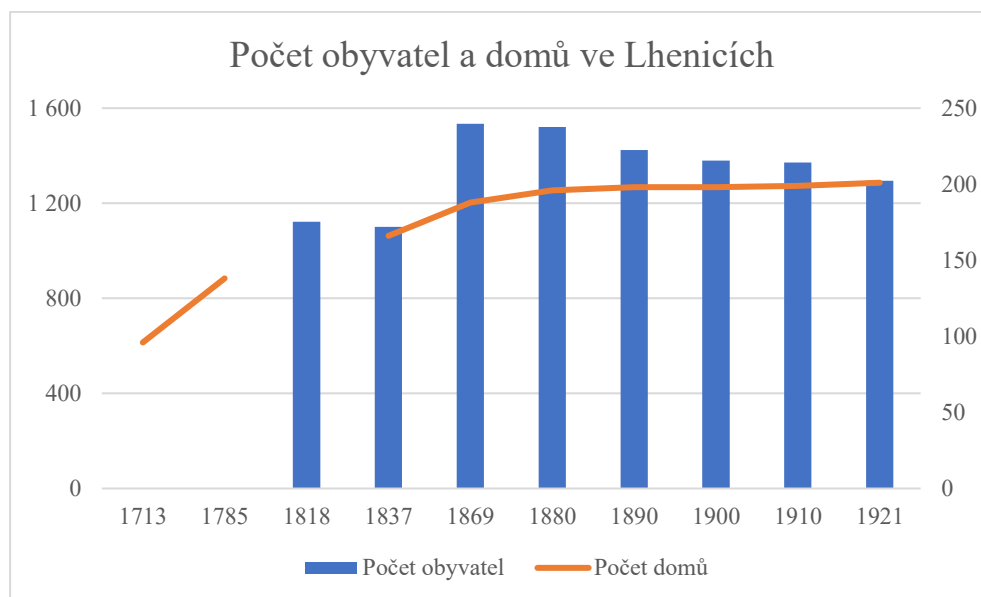
<sup>23</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století*. 2015, s. 43.

<sup>24</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 21, sig. II-15; dostupné na <https://digi.ceskearchivy.cz/761/3>.

<sup>25</sup> Malý lexikon obcí ČR - 2011 [online]. 2011 [cit. 2023-08-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-cr-2011-kbfc6ux0qg#>

obyvatel 1 122<sup>26</sup>. Opět oficiální statistiky od roku 1869 ale vykazují významný nárůst obyvatel a nadále setrvalý pokles:

Graf 1: Počet obyvatel a domů ve Lhenicích mezi roky 1713 – 1921



Zdroj: doplnit zdroje z před 1869; Malý lexikon obcí ČR - 2011 [online]. 2011. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-cr-2011-kbfc6ux0gg#>

Výše uvedený nárůst k roku 1869 nemusí ale vlastně znamenat skutečný nárůst obyvatel. Může se jednat o změnu metodiky, resp. počátek moderního statistického shromažďování údajů<sup>27</sup>.

Ještě malá poznámka k výše uvedeným číslům. Pokud budeme věřit dataci počátku zápisů školní kroniky k roku 1865, v jejím úvodu je zapsáno: „Lhenice ... mají 1 600 obyvatelů, kteří ve 195 domovních číslech přebývají“<sup>28</sup>. Počet obyvatel se může blížit skutečnosti, počet domovních čísel se pak bude lišit pravděpodobně v metodě sčítání.

Postupný pokles obyvatel byl pravděpodobně zapříčiněn několika důvody. Jak podotýká Josef Petráň ve své slavné historii Ouběnic<sup>29</sup>, zadlužení venkova v 19. století je známý fakt a rok 1848, a tedy zrušení poddanství dluhy ještě prohlubuje (především z důvodu nutnosti výkupu závazků a pozemků vůči někdejší vrchnosti). K tomu nastupující průmyslová výroba, alespoň

<sup>26</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století*. 2015, s. 44.

<sup>27</sup> Viz historie statistik v Čechách do roku 1918 *Historie statistiky v Čechách do roku 1918* [online]. [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historie-statistiky-v-cechach-do-roku-1918>. K tomu poznámka: oficiální soupisy obyvatel z před roku 1869 (pokud bychom chtěli konkrétně detailní pohled na Lhenice) se nedochovaly, jak bylo autorovi práce sděleno při korespondenci s Bundesanstalt Statistik Österreich, Národním archivem i Státním oblastním archivem v Třeboni. Ve Státním okresním archivu Český Krumlov jsou pak písemnosti v rámci schwarzenberských ústředních orgánů, kde jsou však pouze sumáře za celá panství.

<sup>28</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1; dostupné na <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/5>.

<sup>29</sup> PETRÁŇ, Josef. *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*. 2001, s. 138.

v některých odvětvích, měla za následek úpadek do té doby dominantní malovýroby (viz kapitola 3.2). Spolu s neúrodami a živelnými událostmi v těchto letech (v případě Lhenic neúroda v roce 1834, velké krupobití a následně velké množství sněhu s mrazy 1827, velké množství sněhu na počátku jara 1837, požáry – viz dále v textu) a nedostatkem výdělku začali lidé chudnout a zadlužovat se. S tím pak souvisela ekonomická migrace za výdělkem často za hranice (Německo, Rakousko) a v našem případě také opouštění Lhenic. S tím, jak zůstávají Lhenice převážně zemědělským krajem a s nedostatečnou infrastrukturou, přetrvával pokles obyvatel až do 90. let 20. století.

Výše uvedený trend potvrzují také studie, které ukazují, že česká vesnice naznala mezi 18. a 19. století značné změny<sup>30</sup>. Typická vesnice 18. století měla do dvaceti domů, většinou gruntů. Na počátku 19. století ovšem dochází ke stavebnímu rozmachu, dochází k zastavování také obecních pozemků a zahušťování většinou jádra obcí a rozšiřování zástavby na úkor pastvin a luk. Ke konci století už k nové výstavbě tolik nedochází, ale mění se stavební předpisy, protože zahušťování osídlení zejména dřevěnými budovami vede k nebezpečí častějším, ale i daleko rozsáhlejších a devastujícím požárům<sup>31</sup>. Proto také dochází k přestavbám stávajících převážně dřevěných obydlí na kamenná.

To dokresluje písemná zmínka, kterou uvádí Jindřich Bukovský<sup>32</sup> o prvním písemném záznamu velkého požáru (po již zmíněné třicetileté válce) až roku 1861, kdy vyhořely 4 domy. Uvádí také soukromé zápisky Marie Brunerové (roz. Hošnové), která uvádí, že požár měl na svědomí Antonín Kindlman (nar. 1837). Ten měl založit ve Lhenicích od roku 1858 pět požárů, za což byl v roce 1862 odsouzen ke 20 letům žaláře. Další takový příklad uvádí Tomáš Hunčovský, kdy městská rada vydala v roce 1786 nařízení k opravě zanedbaných komínů, jejichž špatného stavu si byla vědoma<sup>33</sup>. Mimoto se zachovalo také několik dalších opatření, která měla riziko požárů snižovat – například schválení požárního řádu 6. dubna 1789 (obnoven 5. listopadu 1790)<sup>34</sup> stavba obecní kašny nebo jiných jímek na vodu.

Změna byla patrná také v myšlení obyvatel českého venkova. Na přelomu 18. a 19. století omezoval jakýkoli sociální vzestup velmi podstatně sociální původ každého jednotlivce a tak

---

<sup>30</sup> Srov. PETRÁŇ, Josef. *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*. 2001, zejména kap. Tradiční a nové; HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době*. 2016, kap. III.2.2.

<sup>31</sup> Srov. BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*. 2018, s. 35; STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*. 1983, s. 50-52.

<sup>32</sup> BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*. 2018, s. 35-36.

<sup>33</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století*. 2015, s. 44.

<sup>34</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*. 1983, s. 52.

dochází k jisté rezignaci a ustávání sociální mobility. Na počátku 19. století se tento postoj ale začíná měnit, a to nejen v chudších vrstvách obyvatel. Chudší vrstvy, zejména z řad bezzemků nebo domkářů, už nemají možnost dalšího rozšiřování svého majetku nebo zvyšování svého sociálního statusu a tak odcházejí do měst. Mobilita, ať už sociální, ale také ekonomická, ale zasahuje i do ekonomicky silných vrstev, zejména pak majitelů statků. Jejich snaha o ekonomické zajištění dětí (s výše uvedením obecním zadlužením českého venkova) vede v podstatě k nárůstu nemovitostního trhu, kdy se hospodář snaží prodejem statku zajistit budoucnost svého rodu nehledáním nástupce ve vlastním rodě, ale zajištěním ekonomicky nejvýhodnější nabídky. S tím souvisí také změna v tradičních hodnotách české vesnice, kdy se začínají zpřetrhávat dlouhé rodové vazby a ekonomický prospěch užší rodiny dostává přednost před rodem v jeho celku.

## 2.2. Na Prachaticku

Zajímavé informace o životě na Prachaticku koncem 19. století nám dává ve své knize Antonín Hubka<sup>35</sup> (1872–1919, patřil k České státoprávní pokrokové straně, byl členem Národní jednoty pošumavské a také poslancem Říšské rady), která je primárně je zaměřena na národnostní poměry. Hubka, jako tehdejší současník, nám dává nahlédnout do běžného života. Vimpersko popisuje s čilým obchodem, byť ten je v rukou hlavně Židů (kteří se nadto hlásí většinou k německému jazyku). U českých obyvatel převažuje zde obchod podomní, hlavně pak střížní a galanterní zboží, skleněné a porcelánové nádoby. Z řemesel uvádí Hubka jako nejpočetnější zedníky a tesaře. V zimě pak je jedinou dostupnou prací domácí výroba výrobků ze dřeva. V létě pak zůstávají jen staří lidé a děti, ostatní odcházejí za obživou do ciziny, a to i středně velcí majitelé půdy. Tím se dostávají do problémů i velcí vlastníci půdy, protože není, kdo by při polních pracích pomáhal. Pokud se někdo celý život nepřipravoval na stáří, končí v bídě. Ve vyšších nadmořských polohách se pak daří pouze ovsu, bramborám, případně v malém množství žitu. Vimpersku, dle Hubky, tak chybí průmyslová výroba, která by dokázala zaměstnat více lidí.

O Prachaticích tvrdí Hubka, že jsou z hospodářského hlediska ponejvíce zemědělským krajem. Nejvíce se daří obilninám (žito, ječmen, oves, pšenice) a bramborám. Také se daří ovocnářství a pěstování zeleniny. Dále jsou zde rozsáhlé výměry luk, ale není zde tolik chovu dobytka, jako je tomu na vimpersku. Průmysl je velmi omezený a obchod je spíš pro místní potřeby. Významnější průmysl je pak v sousedním Husinci, kde sídlí továrna na výrobu filců na vlněné klobouky Antonína Beránka, česká pila pana Šebelle, Stránského továrna na fezy a výroba punčoch Antonína Kopse. Velmi rozšířené je pak punčochářství, ať už je výroba průmyslová anebo

---

<sup>35</sup> HUBKA, Antonín. *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*, 1900, s. 123 – 148. Srov. PRÁŠEK, Justin Václav a Edvard SCHNABEL. *Čechy, Morava a Slezsko*, kap. Národnosti.

ruční. I přesto, že Prachaticko je převážně rolnické, zůstává zastaralé. To vede, dle Hubky, zejména menší majitele pozemků k bídě.

Z dalšího textu uvidíme, že Lhenice a jejich okolí se tomuto popisu nijak nevymykají a jejich charakter (tedy převažující zemědělství) a stejně tak chybějící průmyslová výroba v podstatě poměry na Prachaticku kopírují. S výjimkou chovu dobytka, který, jak si ukážeme, si své místo ve Lhenicích podržel až do konce sledovaného období, tak také adopce moderních trendů, zejména v pěstitelství ovoce. Jistou odchylku u Lhenic vidíme také v mobilitě pracovní síly. Přeci jen leží víc na jih, než šumavské regiony, jako například Vimpersko, kde jsou klimatické podmínky daleko tvrdší.

### 2.3. Národnostní poměry

Důležitou otázkou pro 19. století je ta národnostní, a to ve všech směrech<sup>36</sup>. Jedním z důležitých aspektů národa se stává také jazyk. 19. dubna 1880 byla přijata tzv. Stremayrova jazyková nařízení<sup>37</sup>, která zrovnoprávnila češtinu a němčinu ve vnější komunikaci s úřady (vnitřní úřadování zůstávalo německé). Úřady tak byly povinné odpovídat ve stejném jazyce, v jakém bylo učiněno podání<sup>38</sup>. To platilo i pro různé písemné a jiné úřední akty. Vláda Eduarda Taaffeho tak těmito nařízeními vyhověla požadavkům Českého klubu<sup>39</sup>.

Nařízení se ale na druhé straně stala záminkou k vyostření kampaně ze strany německých nacionalistů. Kampaň vyústila v otevřený požadavek na odtržení národnostně smíšeného severního a západního pohraničí Čech a vybudování uzavřeného německého území. Tento soustavný a systematický boj za „očistění“ tohoto území od českého živlu se vyznačoval především zakládáním a prosazováním soukromých německých škol, kde byl aktivní zejména německý spolek Deutscher Schulverein<sup>40</sup>. K vyostření kampaní proti Čechům sloužila také sčítání obyvatel z let 1880 a později a také následující volby do obecních zastupitelstev.

Jako odpověď na Deutscher Schulverein byla založena česká Ústřední matice školská<sup>41</sup>, založená na obrysech regionálního spolku Matice školské založeného 1873 v Českých

---

<sup>36</sup> K národnostním otázkám v 19. století a utváření národů vůbec viz studie profesora Hrocha: HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*, 1999; HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*, 2023.

<sup>37</sup> Zákonník zemský království Českého: Ročník 1880. ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK. ALEX Historische Rechts- und Gesetzestexte [online]. Praha, 1880 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=lbo&datum=18800204&zoom=2&seite=00000034&x=20&y=12>.

<sup>38</sup> Tamtéž, §1: „Politici, soudní úředové a státní zastupitelstva v zemi jsou povinni vyhotoviti vyřízení, jež se stranám ku jejich ústní žádosti aneb písemnému podání vydati mají, v tom zemském jazyku, v kterémž ústní žádost se přednesla aneb v němž podání sepsáno jest.“

<sup>39</sup> Srov. URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*, s. 355–356.

<sup>40</sup> Více viz např. [Deutscher Schulverein – Wikipedie \(wikipedia.org\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Schulverein).

<sup>41</sup> Více viz např. [Ústřední matice školská – Wikipedie \(wikipedia.org\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Ústřední_matice_školská).

Budějovicích. V roce 1884 ovšem vzniká další německý spolek, Deutscher Böhmerwaldbund<sup>42</sup>, který má za cíl podporovat hospodářské, sociální a kulturní zájmy německého obyvatelstva v šumavském pohraničí. Dalším velmi aktivním spolkem německých nacionalistů pak je v roce 1894 založený Bund der Deutschen in Böhmen. Protože ale Ústřední matice školská nemohla na základě svého programu konkurovat těmto spolkům, začala být stále větší potřeba vzniku nových regionálních spolků, které by zájmy českého obyvatelstva hájily daleko více.

Jedním z prvních takových spolků byla Národní jednota pošumavská, která vznikla v roce 1884 společným úsilím staročeských i mladočeských politiků, zejména z kruhů Národních listů a Českého klubu. Hlavním motivem vzniku bylo především vytvoření protiváhy zmiňovaného Deutscher Böhmerwaldbund. Působišťem Národní jednoty pošumavské bylo území bývalých krajů Budějovického, Píseckého, Plzeňského a Tábořského, kde byly zakládány místní odbory.<sup>43</sup> Jedním z takových odborů byl i ten založený ve Lhenicích, a to hned v prvním roce vzniku jednoty. Hned od svého počátku měl lhenický odbor 21 členů<sup>44</sup>.

K národnostním poměrům na Prachaticku se obrátíme zpět k Hubkovi<sup>45</sup>. Ten dopodrobna, včetně mapek vykresluje národnostní složení na jihu Čech. Srovnává přitom sčítání obyvatel v letech 1880 a 1890, a nadto porovnává počty obyvatel dle přihlášení se k dané národnosti. Vzhledem k výše uvedeným sociálně-národnostním tendencím v česko-německém pohraničí a k sílícímu nacionalistickému napětí se nelze divit, že jeho kniha je velmi emocionálně a nacionálně zabarvená s někdy velmi silnými výtkami adresovanými místním samosprávám. Nicméně nám dává velmi zajímavé demografické údaje.

V rámci prachatického hejtmanství Antonín Hubka uvádí 4 soudní okresy, a to Vimperk, Prachatice, Volary a Netolice. Zatímco okres Prachatice je, jak k roku 1880, tak i 1890 téměř národnostně vyrovnaný a okres Vimperk má rozložení jen 60:40 ve prospěch Němců, u okresů Volary a Netolice jsou poměry naprosto odlišné. Volary jako téměř čistě německé a Netolice naopak české – viz následující tabulka:

---

<sup>42</sup> Více viz např. [Deutscher Böhmerwaldbund – Wikipedie \(wikipedia.org\)](#), srov. [Startseite \(boehmerwaldbund.de\)](#)

<sup>43</sup> K tématu také blíže HLAVÁČKA, Milan. *České země v 19. století II*, s. 79 – 84. Nebo také MAŠEK, Josef. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. 1968, s. 117 – 141.

<sup>44</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 20.12.1884, 6(51), s. 482. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:8c2eeb4c-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>

<sup>45</sup> HUBKA, Antonín. *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*, 1900.



Tabulka 1: Národnostní rozložení v Prachatickém okrese v letech 1880 a 1890

Okresní soudy	1880		1890		% změna	
	Čechů	Němců	Čechů	Němců	Čechů	Němců
Vimpek	9 603	16 759	11 359	16 945	18,29%	1,11%
Prachatice	12 350	11 269	11 437	10 736	-7,39%	-4,73%
Volary	17	7 534	13	7 559	-23,53%	0,33%
Netolice	16 675	696	14 380	694	-13,76%	-0,29%
<b>Celkem</b>	<b>38 645</b>	<b>36 258</b>	<b>37 189</b>	<b>35 934</b>	<b>-3,77%</b>	<b>-0,89%</b>

Zdroj: HUBKA, *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*, s. 122; vlastní výpočty

Lhenice patřily pod okresní soud Netolice. Z tabulky je patrné, že právě zde byl největší odliv obyvatel, a nadto hlavně hlásící se k české národnosti – důvody viz kapitola 2. Antonín Hubka také uvádí zajímavou statistiku, kdy uvádí, že v letech 1880 – 1890 získalo povolení k přestěhování do Ameriky 237 osob a 149 rodin. Od roku 1882 se emigrace obrátila směrem do Bosny. „*Cestovních pasů vydáno bylo v uplynulém desetiletí skoro 4000 osobám jednotlivým a přes 750 rodinám. Stehování jest větší u Čechů než u Němců, kteří víc lnou ku své domovině než Češi,*“<sup>46</sup> říká Hubka.

Podle něj jsou Prachatice ještě německé a právě kolem českých Lhenic vybíhá jakýsi poloostrov německé enklávy, která se dotýká až Budějovického okresu. Jde o obce Babice, Horní a Dolní Chrášťany a Chválovice. Jak také zmiňuje, veškeré obyvatelstvo těchto obcí umí velmi dobře česky, neboť jsou tyto obce přiřazené k farám, kde se obyvatelstvo hlásí k české národnosti.

Že je toto tvrzení pravdivé (a ne jen vlasteneckým přáním, resp. nějak příkrášleným tvrzením) můžeme doložit z pojednání „*Úvod do německo-českého folkloru*“ od Adolfa Hauffena z roku 1896. Ten popisuje „*těžké*“ ztráty na úkor Němců v porovnání s počty, které uvádí Fickers pro 60. léta. Oblast Chrášťan, která byla spojená s německou Šumavou, a sousední Netolice a Lhenice, které byly smíšené, jsou nyní české. Tato situace, jak také uvádí, je ale, v rámci celých Čech, typická pouze pro jižní a západní Čechy. Jinde v Čechách zůstaly jazykové hranice nezměněny a počty Čechů v německých prostorech se uvádějí mezi 1 – 3 %<sup>47</sup>.

V možném rozporu k Hubkovo a Hauffenovo tvrzení snad drobná poznámka z archivů farního úřadu ve Lhenicích. 29. listopadu 1913 byla farnímu úřadu adresována žádost obecního zastupitelstva: „... *aby čtení německého evangelia v Lhenickém chrámu Páně zastavil*“<sup>48</sup>.

<sup>46</sup> HUBKA, Antonín. *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*, s. 148.

<sup>47</sup> HAUFFEN, Adolf. *Einführung in die deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliographie*, 1896, s 35-36.

<sup>48</sup> SOKA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 91, sig. II/2-4.

Zdůvodňováno to bylo tím, že Lhenice jsou cele české a pouze v Horních Chrášťanech jsou 3 obyvatelé hlásící se k německé národnosti, ale ani ti německy nemluví.

Odpověď z farního úřadu přišla obratem 2. prosince 1913. Matěj Pužej, farář na lhenické faře, žádosti nevyhověl. Jeho zdůvodnění bylo v rozporu s tvrzení lhenických zastupitelů. Farář Pužej ve své odpovědi namítá, že zdejší farní osada je považována za smíšenou, a že nadto není ani pravdou, že by v Horních Chrášťanech byli pouze 3 Němci. A také v ostatních osadách Němci jsou. Podle jeho názoru by tak mohl být narušen mír a klid, mohlo by dojít k vyfaření a zřízení nové fary v Dobšicích a to samé by se nakonec mohlo stát také v Horních Chrášťanech<sup>49</sup>.

Žádost lhenických by potvrzovala, že nejen Lhenice, ale i k ní patřící obce jsou české (tedy v roce 1913 by už neplatil německý poloostrov z konce 19. století?), nicméně odpověď lhenického faráře tuto skutečnost nepotvrzuje. Ukazuje to ale také na to, jak důležitými národnostní a jazyková otázka byly, a to i v relativně stranou velkých dějin posazených Lhenicích.

Výše uvedené je ale také odpovědí na tvrzení Antonína Hubky, který Lhenice (spolu s Netolicemi) kárá: „*Také druhé české město k poloostrovku se připínající, Lhenice, málo si všímá tamních poměrů*“<sup>50</sup>. Když nic jiného, pokus o odstranění některých reliktních nebo přetrvávajících zvyků německých reálií z každodenního života ve Lhenicích obecní zastupitelstvo zkoušelo. Ale přeci jen už od vydání Hubkovi knihy v té době uběhlo 13 let a na přelomu 19. a 20. století už národnostní otázky nabíraly daleko většího zájmu. Tomu se dostává také při zakládající schůzi ochotnického divadelního spolku 30. července 1902, kdy bylo zdůvodňováno, proč se má spolek jmenovat „Stráž“. Sice je tento text drobně přeškrtnutý, ale tím, že v zápisu je, byl někým zapsán, pokud opravdu nebyl vyřčený: „*Náš spolek nechť jest takovou mocnou stráží proti vpádům germanisace. Nechť čelí statně a směle všem útokům poněmčovacím na náš kraj snad někdy se valícím. Kéž spolek tento zdolá navždy choutky cizinců*“<sup>51</sup>. Nevíme, zda a jak moc si vedení městečka národnostních otázek všímalo. Nově se tvořící občanská společnost ale ano a Lhenice se tak staly významným místem pro udržení české pozice v regionu.

---

<sup>49</sup> SOKA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 91, sig. II/2-4.

<sup>50</sup> HUBKA, Antonín. *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*, s. 147.

<sup>51</sup> SOKA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

### 3. Hospodářství

V rámci Rakouské monarchie, konkrétně Předlitavska a zejména pak v českých zemích, bylo 19. století obdobím rozsáhlého hospodářského a průmyslového rozvoje. Urbanizace a průmyslová revoluce zde probíhaly s odlišnými charakteristikami než v západní Evropě. Významnou roli hrálo měšťanstvo, které se stávalo důležitým sociálním a politickým hráčem. Současně s tím docházelo k růstu dělnické třídy, což přinášelo nové sociální výzvy a otázky.

Hospodářský rozvoj byl doprovázen intenzivním kulturním a politickým probuzením. České národní obrození, hnutí směřující k obnově českého jazyka, kultury a národní identity, hrálo klíčovou roli ve formování moderní české společnosti. Na druhé straně, německý liberalismus v českých zemích představoval protiváhu k českému nacionalismu, což přispívalo k složité národnostní a politické mozaice regionu.

Jak bylo zmíněno, v tomto období docházelo k přechodu od převážně zemědělského hospodářství k průmyslové výrobě. Zvláště v českých zemích došlo k rychlé industrializaci, podpořené rozvojem těžkého průmyslu a strojírenství. Významným faktorem byl i rozvoj dopravní infrastruktury, zejména pak železniční sítě, která umožnila efektivnější pohyb zboží a lidí, což mělo zásadní dopad na hospodářský růst, ale i mobilitu obyvatel.

Rakouská monarchie představovala komplexní hospodářský systém, kde různé země byly vzájemně propojeny. Hospodářský vývoj v českých zemích byl úzce spojen s ostatními částmi monarchie, což se projevovalo v obchodu a průmyslové produkci. České země, s bohatými nerostnými zdroji a vyspělým průmyslem, hrály klíčovou roli v hospodářské síti monarchie. K hospodářskému růstu a integraci různých regionů přispíval také vývoz průmyslových výrobků, zejména strojů a textilu.

Hospodářský rozvoj měl významné sociální dopady. Rozvoj měšťanské třídy, zejména ve městech, byl jedním z nejvýraznějších sociálních fenoménů sledovaného období a přinesl nové ekonomické příležitosti a sociální mobilitu. Měšťanstvo bylo tvořené především obchodníky, průmyslníky a profesionály. Tato třída hrála klíčovou roli v podpoře průmyslového a technologického rozvoje. Oproti rozvoji měšťanstva stál vzestup dělnické třídy, který vedl ke vzniku pracovních a sociálních konfliktů. Dělnické hnutí a odbory začaly požadovat lepší pracovní podmínky a sociální reformy, a to přispívalo k politickým a sociálním změnám.

Zásadním nástrojem pro sociální mobilitu se stalo vzdělání. Rozvoj školství, včetně technických a obchodních škol, umožňoval lidem z různých sociálních vrstev získat kvalifikaci a příležitosti pro profesní růst. Tento přístup k vzdělání přispěl k větší sociální fluiditě a rozšířil

možnosti pro osobní rozvoj a kariérní postup. Důsledky průmyslového rozvoje byly rovněž významné pro životní styl a kulturu. Zvýšená životní úroveň, urbanizace a vznik nových sociálních skupin měly dopad na kulturu, životní styl a sociální normy. Tento sociální a kulturní přerod představoval důležitou součást celkové transformace společnosti během dlouhého 19. století.

V této kapitole se blíže podíváme, jak hospodářský rozvoj a vůbec hospodářství 19. století vypadalo na samotném Prachaticku, abychom si Lhenice přiblížili v horizontu jejich regionu, který je samozřejmě ovlivňoval úplně nejvíce. Dále se pak zaměříme konkrétně na Lhenice a představíme si jejich cechovní a posléze řemeslné živnosti, a také je cechy ovlivňovaly život v městečku. Nakonec se podíváme na trhy, které v 19. století, nebo alespoň v jeho první polovině představovaly základní ekonomickou jednotkou směny. Uvidíme ale, že právě s blížícím se koncem století přestávaly být trhy tím hlavním ekonomickým hybatelem v ekonomice (nejen) Lhenic.

### 3.1. Hospodářství Prachaticka

Na Prachaticku nastal největší rozvoj průmyslové výroby až v druhé polovině 19. století. K rozvoji přispěla již výše zmíněná průmyslová revoluce a industrializace. Důležitým mezníkem, pro rozvoj průmyslové výroby na Prachaticku, bylo postavení železniční dráhy. Na trase z Čičenic do Prachatic vyjel první vlak v roce 1893. Teprve v roce 1903 dorazila železnice do Volar a v roce 1910 se dráha z Vodňan konečně propojila až do Bavorska<sup>52</sup>. Můžeme snad jen litovat, že ačkoli první železnicí byla v Čechách koněspřežná dráha z Českých Budějovic do rakouského Lince, spuštěná v roce 1827; a tedy právě jižní Čechy měly velkou tradici v budování železnice, do prachatického regionu se dostala až o více než 60 let později a do Lhenic nakonec vůbec (o tom dále).

Otto Zwettler ve svém Historicko-geografickém obraze Jižních Čech v letech 1900-1914 nám dokládá zajímavý přehled hospodářství a průmyslu v Jižních Čechách na přelomu 19. a 20. století. Protože se zde pracuje se souhrnnými daty, nepodíváme se sice konkrétně na Lhenice, ale můžeme vysledovat stav průmyslu a hospodářství konkrétně na Prachaticku a následně porovnat s Lhenicemi a okolím. Jak sám uvádí, statistiky sestavil a jednotlivé údaje vypočetl na základě pramene: „*Ergebnisse der gewerblichen Königreichen und Ländern. Österreichische Statistik, LXXV. Band. Wien 1908*“<sup>53</sup>.

---

<sup>52</sup> HOLEK, Josef. *Šumavská lokálka zajímavostmi opředena* [online]. 2017 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://zeleznicar.cd.cz/zeleznicar/historie/sumavska-lokalka-zajimavostmi-opredena/-16422/24.0./>.

<sup>53</sup> ZWETTLER, Otto. *Historicko-geografický obraz Jižních Čech v letech 1900-1914*. 1984, s. 112.

Celkový obraz průmyslu a výrobních řemesel na Prachaticku, konkrétně z roku 1902 má nejvyšší zastoupení dřevozpracující a oděvní a obuvnický průmysl. Následuje pak průmysl textilní. Dalšími v pořadí jsou potravinářský, stavební a sklářský průmysl<sup>54</sup>. Dřevozpracující a papírenský průmysl se koncentroval zejména do Prachatic samotných a dále pak do oblasti Volar a dále na Šumavu. Samozřejmostí bylo zpracování dřeva na pilách (Vimperk, Volary, Husinec, Knížecí pláň, Račí), ale také se zde vyráběl nábytek. Vedle Prachatic jsou známé výrobou nábytku především Volary. Velmi silně zastoupená byla také výroba dřevěného zboží. Více než polovinu pracovníků v tomto oboru měly právě okresy Český Krumlov a Prachatice. Z Prachatic to byly pak zejména Vimperk, Volary a Kvilda. Velkou část z těchto pracovníků tvořily malé domácí dílny. Dřevozpracující průmysl a jeho prim právě na Prachaticku, dává logicky největší smysl díky přírodnímu bohatství lesů na Šumavě.

Vimperk byl v 19. století vůbec nejvíce průmyslovým městem na Prachaticku. Měl dřevozpracující, textilní, sklářský průmysl a sídlilo v něm mnoho podniků. Dalšími městy v pořadí byly Prachatice, Husinec a Lenora.

Tradice sklářství sahá na Prachaticku až do samotného počátku výroby skla v Čechách. Opět je to díky Šumavě a zejména hojnosti dřeva, které bylo potřeba na vytápění pecí, ale i pro významné zásoby dalších surovin na výrobu skla, jako je např. potaš nebo také křemen. Nejstaršími sklárnami byly Stögerhütte v dnes zaniklé obci Stögerova huť, Arnoštov, Adolf ve Vimperku a sklárna v Lenoře. V Lenoře bylo v roce 1913 dokonce zaměstnáno více jak 200 zaměstnanců<sup>55</sup>. Sklo se na Prachaticku vyrábělo v různých variacích a provedeních – duté, lisované, skleněné perly, sklo kompozitní, tabulové i zrcadlové.

V Prachaticích, Vimperku a Husinci pak také nalezneme významný textilní, tkalcovský a oděvní průmysl<sup>56</sup>. Zwettler také uvádí v Prachaticích cukrovar s poznámkou „*pokusy s výrobou řepného cukru*“<sup>57</sup> a výrobu zápalek (tj. průmysl chemický)<sup>58</sup>. S konkrétními čísly se potkáme u těžby nerostů – hornické závody byly podle Zwettlera na Prachaticku tři, závodů na těžbu rašeliny dva, dohromady v tomto odvětví bylo zaměstnáno 91 zaměstnanců<sup>59</sup>.

Co ale vedle Šumavských lesů (a s nimi spojeným průmyslem dřevařským, dřevozpracujícím a sklářským) je pro Prachaticko typické, je především zemědělství.

---

<sup>54</sup> ZWETTLER, Otto. *Historicko-geografický obraz Jižních Čech v letech 1900-1914*. 1984, s. 113.

<sup>55</sup> Tamtéž, s. 129.

<sup>56</sup> Tamtéž, ss. 140, 144, 148, 149.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 154.

<sup>58</sup> Tamtéž, s. 165.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 135.

V zemědělství v roce 1900 pracovalo na Prachaticku 60-70 % tamní populace<sup>60</sup>. Ze zemědělského zvířectva převažoval chov skotu, následoval chov prasat. V podstatě minimálně pak bylo ovčí a koní. Z hospodářské půdy nepřekvapí, že největší plochu zaujímají lesy, následují louky, pastviny a zahrady a orná půda osetá obilninami a dále pak ostatní plodiny.

Na rozdíl u průmyslových podniků, které ve Lhenicích nenalzáme, u zemědělského odvětví už porovnávat můžeme. Výkaz katastrálního protokolu z poloviny 19. století (možná 1835) vykazuje výměru Lhenic v následujících kategoriích<sup>61</sup>:

Tabulka 2: Výměra Lhenic dle katastrálního protokolu (asi 1835)

		Rakouské jitro	Čtverečné sáhy	Rakouské jitro	Čtverečné sáhy	V hektarech
Orná půda	Orná půda	731	953			421,01
	Průchody (pro dobytek)		1 580			0,57
Celkem				732	933	421,58
Louky	Louky	259	1 132			149,45
	S ovocnými stromy	14	107			8,09
	S dřevinami		1 532			0,55
Celkem				274	1 171	158,10
Zahrady	Zeleninové		212			0,08
	Ovocné	30	785			17,55
	Okrasné		919			0,33
Celkem				31	316	17,95
Pastviny	Chovné	84	632			48,57
	S dřevinami		1 453			0,52
Celkem				85	485	49,09
Lesy	Jehličnaté	109	1 026			63,09
Celkem				109	1 026	63,09
Neproduktivní půda	Rybníky (bez porostu)	11	412			6,48
	Nechráněná půda		1 320			0,47
	Řeky a potoky	3	200			1,80
	Silnice	47	105			27,08
Celkem				62	437	35,84
Zastavěná plocha				10	1 553	6,31
<b>Celkem</b>				<b>1 306</b>	<b>1 121</b>	<b>751,96</b>

Zdroj: SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 662, sig. III-F-1

Potvrzení těchto čísel pak nalzáme v „Zevrubném popisu rozdělení země království Českého z roku 1855“<sup>62</sup>, kde jsou samozřejmě již sumární čísla, odpovídající výše uvedenému

<sup>60</sup> ZWETTLER, Otto. *Historicko-geografický obraz Jižních Čech v letech 1900-1914*. 1984, s. 171.

<sup>61</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 662, sig. III-F-1.

<sup>62</sup> *Zevrubný popis rozdělení země království Českého: spolu přehled úřadů politických a soudních v tomtěž království nejvyšš schválených = Ausführliche Darstellung der ... Landeseintheilung des Königreiches Böhmen : nebst einer*

součtu, tedy 1 306 jiter a 1 121 čtverečných sáhů. Bereme-li v úvahu rakouské jitro a čtverečný (řemenový) sáh jako jednotky v rámci Vídeňské měrné soustavy, zavedené v Čechách 1. ledna 1765 (a platné až do zavedení metrické soustavy 23. července 1877), jde o výměru 751,96 ha (7,52 km<sup>2</sup>)<sup>63</sup>.

Z výše uvedeného soupisu vidíme nepatrně jiný poměr půdy, než je na Prachaticku celkově. Největší plochu má orná půda, následovaná loukami. Lesy jsou až na třetím místě, následované pastvinami a zahradami. Pokud bychom použili kategorie dle Zwettlera, pak je na prvním místě ve lhenickém katastru stále orná půda, na druhém louky, pastviny, zahrady, třetí lesy a poslední vody, neproduktivní půda, zastavěná plocha.

K doplnění můžeme použít výkaz z roku 1868, který nám ukazuje rozložení zemědělských produktů. Nejvíce bylo zaseto žita (dohromady 226 jiter, tj. 130 ha):

Tabulka 3: Rozložení zemědělských plodin pěstovaných ve Lhenicích z roku 1868

Plodina	Jiter	V hektarech	%
Žito	226	130,06	33,5%
Oves	125	71,93	18,5%
Jetel	98	56,40	14,5%
Brambory	86	49,49	12,8%
Ječmen	50	28,77	7,4%
Pšenice	40	23,02	5,9%
Zelí	20	11,51	3,0%
Hrach	15	8,63	2,2%
Vikev	10	5,76	1,5%
Len	4	2,30	0,6%

Zdroj: SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 743, sig. VI-3.

Úhorem pak dle výkazu zůstalo 61 jiter a 933 čtverečných sáhů. Dohromady tedy bylo osázeno hospodářskými plodinami téměř 388 ha. Jak je z výkazu vidět, nejvíce plochy bylo osázeno žitem a ovsem. Žito se v dřívějších dobách využívalo jako hlavní chlebová obilnina, tedy hlavní zdroj pro obživu lidí. Spolu s vyšší nadmořskou výškou Lhenic a vůbec podhorským rázem krajiny dává pěstování žita a ovsa z 52 % v úhrnu jako hlavní plodiny velký smysl. Oves byl zas využíván zejména pro hospodářské účely, pro krmení hospodářských zvířat (jak uvidíme dále, ve

*Ubersicht der für dasselbe Allerhöchst genehmigten politischen und Gerichts-Behörden.* Praha: Druck der k.k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne, 1855, s. 346. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:823540b0-0b40-11e7-806d-005056825209>.

<sup>63</sup> Školní kronika, datována od roku 1865, má ve svém úvodu napsáno: „*Ku Lhenicům náleží přes 1000 jiter pozemků*“. Ve stejném měrném systému by se tak mělo jednat o výměru cca 575 ha. To samo o sobě nemusí nic znamenat (že by během cca 30 let přišly Lhenice o bezmála 180 ha pozemků) a spíše, než školní kroniku je třeba brát v úvahu výše uvedený katastrální výkaz jako oficiální dokument. Zdroj: SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 5. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/5>.

Lhenicích měl velkou tradici i věhlas dobytčí trh, tomu také odpovídá rozloha pastvin a luk). Další výhodou ovsy bylo (a stále zůstává) jeho využití pro zdravou a postní výživu (například kaše).

Postupné omezování těchto obilnin ve prospěch pšenice probíhalo z několika důvodů. Pšenice je příznivější na její šlechtění a tedy postupně také snadnější pro pěstování, její výnosy jsou vyšší. Oves pak byl výrazně omezen s příchodem průmyslové revoluce, kdy koňskou (zvířecí) sílu nahradily motory. Jeho využití jako krmiva pro hospodářská zvířata postupně vzalo za své také.

Hlavní pícninou byl jetel se 14,5 % osázené plochy. Teprve až za hlavními obilninami a pícninou jsou brambory s téměř 13 % oseté plochy. Na opačném konci je len (0,6 %) používaný zejména k technickým účelům (důvodem bylo s největší pravděpodobností to, že jedním z největších cechů ve Lhenicích byl cech tkalcovský a tkalcovská tradice se se mohla obtisknout právě i do oseté plochy lnem – viz kapitola 3.2).

Celé složení, pokud pomineme právě len, ale dokazuje převážně zemědělsko-hospodářský charakter Lhenic v 19. století. Jak si ukážeme později, většina obyvatel se zabývala ve větší nebo menší míře právě zemědělstvím nebo hospodářstvím, a to i soukromě. Mít k dispozici výše uvedené obilniny a pícniny bylo tak v podstatě životně důležité. A, samozřejmě, nemalý podíl na tomto složení plodin mají také cechy, později živnosti, zejména v potravinářských oborech, jako byli mlynáři nebo pekaři.

Pokud porovnáme Tabulka 3: Rozložení zemědělských plodin pěstovaných ve Lhenicích z roku 1868 s Tabulka 2: Výměra Lhenic dle katastrálního protokolu (asi 1835), dostáváme se na obdobná čísla. Tyto výkazy tak můžeme považovat za srovnatelné a přesvědčivé.

Jakým způsobem lheničtí hospodařili v lesích nám ukazuje honební smlouva z roku 1875. Honitba na území Lhenic byla smlouvou pronajata Jeho Jasnosti knížeti panu Adolfovi Josefu ze Schwarzenbergu na dobu 10 let, od 1. února 1876 až do 31. března 1886. Nájemné bylo 30 zlatých ročně. Lhenickým občanům bylo přiznáno právo kupovat z těchto lesů dříví, jak na stavební účely, tak palivové, za cenu běžnou z knížecích lesů. Tato smlouva nahradila smlouvu předchozí z roku 1873. Je patrné, že po zrušení patrimoniální zprávy v roce 1848 došlo sice k přechodu majetkových práv, ale ve Lhenicích se fakticky v lesním hospodářství podnikat nezačalo. Pouze se smlouvou de iure ošetřilo, aby nadále byly lhenické lesy využívány rodem Schwarzenbergů tak, jako tomu bylo před rokem 1848.

Důležitost zemědělství a hlavně ochrany zasetých plodin dokazují také zápisy z let 1862 a 1865, kdy obec najímá dva „*polní hajné*“, kteří budou od května do září daného roku hlídat pole



a louky, jakoukoli škodu musí ohlídat a každého, kdo na plodinách nebo loukách by měl škodit, mají zadržet a obecnímu zastupitelstvu předvést. Polní hajní měli hlídat jak zasetá pole, tak také dodržování zákazu pasení dobytka na mezích a cestách, ale pod ochranou byly také vysázené stromy jak v polích, tak při cestách<sup>64</sup>.

V ustanovení polních hajných najdeme také pokuty:

Za každý kus dobytka, který by se pásal na cizí půdě:

- Při první přistižení 20 krejcarů
- Při druhém 50 krejcarů
- Při třetím 1 zlatý

Za každý kus dobytka ve stáří do 1 roku:

- Při první přistižení 10 krejcarů
- Při druhém 20 krejcarů
- Při třetím 50 krejcarů

V případě drůbeže:

- Při první přistižení 5 krejcarů
- Při druhém 10 krejcarů
- Při třetím 20 krejcarů

Při sečení trávy v obilí, vysíkání mezí, trhání klasů obilí, sečení nebo trhání jetele:

- Při první přistižení 20 krejcarů
- Při druhém 40 krejcarů
- Při třetím 80 krejcarů

K tomu navíc ještě musel pachatel nahradit škodu, kterou svým počínáním způsobil<sup>65</sup>.

Že ani výše uvedené pokuty nevedly k úplnému vymizení těchto přestupků, ukazují zápisy z řízení o přestupcích, kde jsou vyčíslovány jak škody, tak také pokuty<sup>66</sup>.

Také pamětní kniha místní školy přináší zajímavá svědectví, důležitá zejména pro hospodářské poměry. V roce 1890 uvádí: „*veliké krupobití zničilo ve zdejší osadě téměř celou*

<sup>64</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 726, sig. I-3.

<sup>65</sup> Tamtéž.

<sup>66</sup> Například protokol z 15. srpna 1903 vyčísluje škodu způsobenou pasoucím se dobyt看em Františku Kindlmanovi na 12 korun, kterou má uhradit Antonín Sýkora. Zdroj: Archiv města Lhenice, inv. č. 743, sig. VI-3.

úrodu polní a v zahradách; obyvatelé zdejší se strachem pohlíží budoucnosti vstříc“<sup>67</sup>. Také k velkým povodním 4. září 1890, kdy v Praze velká voda strhla dva pilíře Karlova mostu, se autor školní kroniky vyjádřil s tím dovětkem, že i zdejší kraj povodně značně zasáhly a způsobily tak velké škody. K roku 1906 je zas poznamenáno, že konečně tento rok byl po předchozích 4 letech velmi úrodný. Zatímco čtyři předchozí roky byly velmi suché, tak: „*Na polích řádili hraboši, v zahradách píďalky*“<sup>68</sup>, stromy byly bez listí a mnoho jich uschlo, v roce 1906 bylo počasí naopak velmi příhodné (ani sucho, ani mokro) a tak dozrála velmi dobrá úroda obilí, i ovoce bylo velké množství: „...švestek bylo tolik, že se až stromy lámaly“<sup>69</sup>. Velká úroda ovoce, dle zápisu v pamětní knize navzdory neúrodě v jiných částech Čech, byla i v roce 1907. Pro obyvatelstvo Lhenic: „...*kteřé hlavně sadařstvím se živí*“<sup>70</sup>, to bylo tedy jistým požehnáním: „...*ale ovoce vyvinulo se tak krásně a v takovém množství, že sčesáno byvši bez všelikého poškození, vyneslo hojného zisku*“<sup>71</sup>.

Stejně velká a hojná úroda byla zaznamenána v roce 1909, urodilo se mnoho ovoce i píce. Naopak rok 1911 přinesl sice příznivé jaro, že se zdálo, že úroda bude dobrá, pak ale nastalo takové sucho, že vyschly všechny prameny a byla tak nouze o vodu a závlahu. V roce 1912, 24. července přišlo opět velké krupobití, které veškerou úrodu zničilo<sup>72</sup>. Po úrodných a vydatných letech 1907 a 1909 tak přišly dva po sobě jdoucí roky s úrodou velmi slabou a chudou.

Je více než zřejmé, že převážně agrárně založené městečko a jeho obyvatelé byly na počasí a jeho rozmarech kriticky závislí. A jejich prosperita nebo naopak nouze stály a padaly právě s tím, jaké počasí bylo nebo jaké přišly živelní katastrofy.

Do Lhenic kolem roku 1914 nám také nechává nahlédnout Prášek ve svém Velkém zeměpisu pro Čechy, Moravu a Slezsko, když píše: „*Lhenice, městec s 1371 obyvateli ve 199 domích s farním chrámem sv. Jakuba, kaplí Zvěstování Matky boží, občanskou záložnou a dvojitým mlýnem*“<sup>73</sup>. Statistika odpovídá sčítání z roku 1910 (viz Graf 1: Počet obyvatel a domů ve Lhenicích mezi roky 1713 – 1921). Vypíchnutí právě občanské záložny a dvou mlýnů může reflektovat jejich důležitost v dobovém chápání ekonomických a hospodářských entit. O Občanské záložně si více povíme ještě dále, v kapitole 7.2.

---

<sup>67</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 45. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/45>.

<sup>68</sup> Tamtéž, snímek 112. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/112>.

<sup>69</sup> Tamtéž.

<sup>70</sup> Tamtéž, snímek 116. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/116>.

<sup>71</sup> Tamtéž.

<sup>72</sup> Tamtéž, snímek 145-146. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/145>.

<sup>73</sup> PRÁŠEK, Justin Václav a Edvard SCHNABEL. *Čechy, Morava a Slezsko*, s. 502.

Malou vsuvku k hospodářským poměrům nám dávají osobní paměti Václava Königsreitera<sup>74</sup>. Ten se ve svých velmi stručných osobních pamětech věnuje zejména věcem církevním, nebo politickým (když vyjmenovává, kdy která začala válka). Ve dvou záznamech se ale zmiňuje o bankocetlích, a to nejprve roku 1790 a pak k roku 1811<sup>75</sup>. Rok 1811 je spojen s rakouským státním bankrotem<sup>76</sup>, který znamenal také konec bankocetlí<sup>77</sup>. Proč je zde zmiňován jako počátek bankocetlí rok 1790, nevíme.

Ve všech výše zkoumaných aspektech je zřejmý převážně zemědělský charakter Lhenic, který se udržel nejen na počátku 19. století, ale jeho vliv byl patrný po celou dobu až do konce sledovaného období. Tento trvalý zemědělský ráz mohl být ovlivněn i tím, že ačkoliv byla v roce 1910 zvažována výstavba pokračování železniční trati z Netolic do Lhenic, a s dalším prodloužením do Českého Krumlova, k realizaci projektu nakonec nedošlo. Příčinou bylo vypuknutí první světové války, po jejímž skončení se k plánům na výstavbu železnice již nikdo nevrátil. Absence železničního spojení mohla významně přispět k zachování zemědělského zaměření oblasti, neboť omezovala průmyslový a ekonomický rozvoj, včetně mobility obyvatel, který by mohl zemědělské aktivity v oblasti zastíňovat nebo omezovat. To mohlo mít značný dopad na socioekonomickou strukturu Lhenic, udržujíc zde převahu zemědělské produkce, drobného živnostenského podnikání a životního stylu obyvatelstva.

### 3.2. Řemesla, cechy a živnosti

Cechy mají na celém Prachaticku vcelku velkou tradici. Ve větší míře vznikají v 2. polovině 15. století. Opravdu starou cechovní tradici na jihu Čech dokládá nejstarší doložený cech na českém území vůbec, kterým byl netolický cech pekařský (doložený k roku 1338<sup>78</sup>).

Většího rozmachu hospodářského zažívají Lhenice po roce 1544, právě po povýšení na městečko. S tím je spojen podstatný příliv řemeslníků. Ti také již v 16. století získávají první cechovní výsady. Nejstaršími cechy založenými ve Lhenicích jsou tkalcovský, krejčovský,

---

<sup>74</sup> Lhenický kostelník, lidový písmák a také pisatel pamětí farnosti, 1789-1875.

<sup>75</sup> „Nastali peníze bankocedle (1790)“; „Přestali peníze bankocedle wroce (1811)“. Zdroj: SOkA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>76</sup> Více o rakouském státním bankrotu a jeho dopadu do české společnosti viz: ŠTAIF, Jiří. *Rakouský státní bankrot 1811 a jeho ohlas v Čechách aneb peníze a kolektivní paměť*. In: *Člověk a společnost 19. století tváří v tvář katastrofě: sborník příspěvků z 36. ročníku mezioborové symposia k problematice 19. století*. Plzeň, 25. – 27. února 2016, Praha: Academia, 2017, s. 41-57.

<sup>77</sup> Více viz: HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*, kapitola IV.7. *Peníze, měna, měnová politika*, s. 374-387.

<sup>78</sup> Muzeum města Prahy. *Pekaři a perníkáři* [online]. [cit. 2023-10-05]. Dostupné z:

<https://www.muzeumprahy.cz/vzdelavani-muzeum-on-line-webove-vystavy-z-dejin-prazskych-cechu-pekaru-a-pernikaru/>

ševcovský, které vyzdvihl již Vilém z Rožmberka. Cech mlynářů a pekařů byli ve Lhenicích ustaveni až v roce 1686 v rámci cechu čtyř řemesel a potvrzeni byli Janem Kristiánem z Eggenberka. Dokladem k tvrzení o řemeslnickém rozkvětu, jsou čísla. V roce 1654 bylo ve Lhenicích 8 řemeslníků, 1713 pak 76 řemeslníků a v roce 1766 už jen v samotném městečku 112 mistrů různých řemesel a 22 učedníků. Vznikly tak, chronologicky za sebou, v roce 1552 cech krejčovský, 1553 ševcovský, 1573 tkalcovský, 1686 cech mlynářů a pekařů. V 17. století byly cechům jejich výsady potvrzeny. Největšími cechy byly cech tkalcovský a ševcovský.

Krejčovský cech obdržel své artikule<sup>79</sup> 25. července 1552. Kníže Jan Kristián z Eggenberka potvrdil stávající řády cechu a zavedl nové články prostřednictvím listiny vydané dne 6. května 1688<sup>80</sup>. Aby se někdo mohl stát mistrem v cechu, musel prokázat, že se dva roky věnoval učení svému řemeslu, a zaplatil vstupní poplatek 18 krejcarů. Za získání titulu mistra přispěl cechu šesti kopami míšeňských mincí a šesti librami vosku na cechovní oltář. Mistrovský poplatek činil jednu kopu míšeňských, k tomu přidal oběd nebo večeři a soudek piva. Synové mistrů platili částku poloviční (půl kopy mincí, tři libry vosku atd.). V roce 1685 vydali starší cechmistři a mistři krejčovského cechu v Lhenicích pravidla pro své tovaryše.

V roce 1800 byla zahájena nová mistrovská kniha pod vedením cechmistrů Václava Pauleho a Františka Macharta, která sloužila i pro záznamy o významných událostech. Podle této knihy měl cech rozsáhlé území, což dokládá zápis mistrovských titulů z 60 obcí a osad. Nejvíce krejčích mistrů bylo zaznamenáno ve druhé polovině 18. století ze Lhenic, a to 65. Z mistrovské knihy vyplývá, že ve druhé polovině 18. století se za mistrovství platilo 13 zlatých a 45 krejcarů, přičemž od roku 1774 byla stanovena mistrovská taxa pro městečko na 6 zlatých a 15 krejcarů. Krejčí ve Lhenicích používali cechovní knihy pro zápisy nových mistrů až do roku 1888<sup>81</sup>. Až do druhé poloviny 19. století používal cech pečeť, na které byly v pečetním poli na štítu zobrazeny rozevřené krejčovské nůžky.

Ve druhé polovině 17. století udělil kníže Jan Kristián z Eggenberka privilegia čtyřem řemeslům, a to mlynářům, pekařům, kovářům a kolářům. Tato privilegia byla vydána 25. března 1686<sup>82</sup>. Patronem cechu byl svatý Vít, jehož oltář v místním kostele řemeslníci udržovali, přičemž mistři přispívali třemi krejcarý a tovaryši dvěma krejcarý na svíčky. Cechy řídili tři cechovní mistři, přičemž pekaři a mlynáři sdíleli jednoho společného. Pro vstup do cechu bylo nutné mít

---

<sup>79</sup> Cechovní stanovy, regulující činnost a organizaci cechů.

<sup>80</sup> SOKA Prachatice, Cech krejčích Lhenice 1624 - 1859 (1888), inv. č. 1, sig. I-1.

<sup>81</sup> SOKA Prachatice, Cech krejčích Lhenice, inv. č. 4, sig. II-1; SOKA Prachatice, Cech krejčích Lhenice, inv. č. 5, sig. II-2; SOKA Prachatice, Cech krejčích Lhenice, inv. č. 6, sig. II-3.

<sup>82</sup> SOKA Prachatice, Cech pekařů a mlynářů Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1.

tříletou praxi v řemesle, při přijetí zaplatit 18 kop míšenských mincí a vědro piva. Na počest svatého Víta se dále platilo šest kop míšenských a do cechovní pokladny šest liber vosku, zatímco synové mistrů platili opět poloviční částku. Po dokončení učení se odváděly dvě kopy míšenské, tři libry vosku a vědro piva.

Do roku 1690 byl v mistrovské knize zaznamenán cech pěti řemesel, zahrnující mlynáře, pekaře, kováře, koláře a bednáře<sup>83</sup>. V roce 1700 se objevil první záznam o přijetí mistra draxlířského (soustružnického) řemesla. Záznamy o přijetí pekařů a mlynářů se vyskytovaly až do roku 1740, kdy pekaři a mlynáři začali vést vlastní knihu a cech čtvero řemesel zůstal pro kováře, koláře, bednáře a soustružníky. Od roku 1740 používal tento cech pečeť se symboly jednotlivých řemesel. Tato pečeť byla používána ještě v roce 1867.

Od roku 1741 si vedou pekaři a mlynáři vlastní knihu<sup>84</sup>. V roce 1740 si cech pekařů a mlynářů pořizuje vlastní pečeť, kde v pečetním poli jsou mlýnské kolo s kružidlem, preclík s korunkou a nad nimi koruna.

Také cech čtvero řemesel měl rozsáhlý obvod, zahrnující kováře ze Lhenic a okolních obcí, stejně jako kováře ze Strunkovic a Bavorova. Koláři pocházeli ze Lhenic, Vodice, Újezdce, Třebanic, Chvalovic, Dehtáře a Baště. V roce 1857 byl cech čtvero řemesel tvořen kováři, koláři, zámečníky a soustružníky<sup>85</sup>. Cech mlynářský pak sdružoval mlynáře v Třebanicích, Frantolech, Keplova mlýna, Suchomelu, Sauerova, Netolického, Podroužského, lhenického obecního a Mášlů mlýna<sup>86</sup>.

Doklady o tkalcovských ceších se na Prachaticku dochovaly pouze z Husince a Lhenic. I to může ukazovat na jejich velikost a důležitost. Lhenický tkalcovský cech získal privilegia od Viléma z Rožmberka v roce 1573, která později v roce 1686 potvrdil a rozšířil kníže Jan Kristián z Eggenberka. Cech vedli dva cechmistři, kteří měli na starosti správu cechovní pokladny a dohled nad kvalitou práce členů, včetně správné šířky plátna, pro což byla vyžadována standardní železná míra a délka lokte. Učební doba byla stanovena na tři roky, oproti původním dvěma. Za mistrovství se platilo 35 krejcarů, následovalo 9 kop míšenských a 9 liber vosku, za přijetí do cechu mistrem vědro piva a svačina, a opět vědro piva. Syn mistra platil do cechovní pokladny pouze 3 kopy

---

<sup>83</sup> SOkA Prachatice, Cech pekařů a mlynářů Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1.

<sup>84</sup> SOkA Prachatice, Cech pekařů a mlynářů Lhenice, inv. č. 4, sig. II-2.

<sup>85</sup> SOkA Prachatice, Cech čtvero řemesel Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1; SOkA Prachatice, Cech čtvero řemesel Lhenice, inv. č. 2, sig. I-2; SOkA Prachatice, Cech čtvero řemesel Lhenice, inv. č. 3, sig. I-3; SOkA Prachatice, Cech čtvero řemesel Lhenice, inv. č. 4, sig. I-4.

<sup>86</sup> BUKOVSKÝ, Jindřich. *Mlýny na potoce Stružka*, s. 18.

míšenské a 3 libry vosku. V 18. století byla mistrovská daň stanovena císařským patentem na 6 zlatých a 15 krejcarů.

Název cechu se časem měnil. V roce 1746 zahrnoval tkalce a mezulániky<sup>87</sup>, a od roku 1815 také cajkáře<sup>88</sup>. Cechovní dokumenty nesou otisky pečeti se znakem se třemi tkalcovskými člunky uspořádanými do trojúhelníku a květinou uprostřed. Tato pečeť byla používána až do roku 1887.

Poslední cechem, pro který máme listinné prameny, je Rajcech. Listina potvrzující založení Rajcechu ve Lhenicích se nedochovala. Termín „rajcech“ vychází z německého slova „Reihzunft“, což označuje cech spojující více různých řemesel, typicky alespoň čtyři<sup>89</sup>. Rajcechy se formovaly hlavně v menších městech, kde nebyl dostatečný počet řemeslníků stejného oboru pro založení samostatného cechu. Ve Lhenicích Rajcech dle mistrovské knihy z roku 1758 sdružoval zedníky, tesaře, hrnčíře, koželuh a sklenáře<sup>90</sup>. V pozdějších letech se k Rajcechu připojili i řezníci, s prvním zápisem o přijetí řezníka Antonína Fabery v roce 1766, punčocháři, s Vojtěchem Stehlíkem přijatým roku 1769, a také cihláři, stávkáři a truhláři<sup>91</sup>.

Pravděpodobně k roku 1837 jsou dle zápisu v městské kronice ve Lhenicích aktivní cech tkalcovský, ševcovský, krejčovský, kováři, koláři, bednáři a draxlíři (soustružníci), cech pekařský a mlynářský a rajcech<sup>92</sup>.

Ke konci 19. století začala cechovní výroba pomalu upadat, zejména některé obory (např. tkalci), nedokáží konkurovat nastupující průmyslové výrobě. To dokresluje zpráva z července 1883, ve které se uvádí: „*V Lhenicích jest 8 krejčovských mistrů, z nich to pouze 2 řemeslo provozují, jelikož dostatečné práce, by z ní mohli živi býti, nenalézají, a nádenickou prací živiti se nucení jsou*“<sup>93</sup>. Přestože cechy byly oficiálně zrušeny v roce 1859, v archivních záznamech lze najít dokumenty datované i po tomto roce. V reakci na tuto změnu bylo ve Lhenicích v roce 1860 založeno Živnostenské společenstvo, avšak to se neprojevovalo žádnou výraznější aktivitou. To potvrzují slova tehdejšího purkmistra Arnošta Gregory z 11. března 1870: „*Zdejší společenstvo bylo v roce 1860 zargasírované, nejeví ale docela žádnou činnost, nýbrž jednotlivé spolky cechovní jízte pozůstávají jako dříve*“<sup>94</sup>. Podle dostupných informací tak v roce 1870 ve Lhenicích nadále

<sup>87</sup> Výrobci pevně tkané látky ze lnu a konopí, později bavlny, tzv. mezulánu.

<sup>88</sup> Nebo také barchetníci, cíchaři – výrobci barchanu (do lněné osnovy je přidávána bavlněná nit), látky, která byla používána hlavně na cíchy (odtud cíchaři, cájkáři).

<sup>89</sup> Pro spojení menšího počtu řemesel (do tří) se používají názvy jako spolucech, dvojcech nebo trojcech.

<sup>90</sup> SOKA Prachatice, Rajcech Lhenice, inv. č. 1, sig. I-1.

<sup>91</sup> SOKA Prachatice, Rajcech Lhenice, inv. č. 2, sig. I-2

<sup>92</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 16. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/16>.

<sup>93</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4.

<sup>94</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

fungovaly cechovní nebo živnostenské organizace. Dokumentace bývalých cechů byla ve Lhenicích udržována podle tradičních zvyklostí až do 80. let 19. století.

Na druhou stranu dle soupisu živnostenských společenstev<sup>95</sup> bylo 12. března 1889 založeno Společenstvo živnostenského spolku v Lhenicích politického okresu Prachatice. Sdružoval v sobě veškeré živnosti, měl 101 členů řádných (60) a přidružených, vstupní poplatek byl 2 zlaté a 50 krejcarů. Od 15. srpna 1894 byla registrována také spolková nemocenská pokladna v rámci nemocenského pojištění pro kvalifikované pracovníky<sup>96</sup>. K tomu také noviny Spolku mlynářů českomoravských k roku 1906 uvádějí, že ve Lhenicích, v rámci Živnostenského spolku, působili 4 mlynáři<sup>97</sup>. Z 11. prosince 1905 se zas v protokolu výborové schůze divadelnického ochotnického spolku Stráž můžeme dočíst: „*Sl. živnostenskému spolku ve Lhenicích zasláno bylo poděkování za dar 10 K*“<sup>98</sup>.

Z některých výše uvedených indicií tak můžeme usuzovat, že spolek přeci jen nějakou činnost vyvíjel. Bohužel k tomu nemáme více historických pramenů, abychom mohli naše tvrzení potvrdit.

V únoru 1895 prachatické hejtmanství obeslalo Lhenice s podrobným popisem nařízení Říšského zákoníku čís. 21, Zákon, jímž upravuje se nedělní a sváteční klid v živnostech, a jeho podmínkách. Zároveň také uvádí některé živnosti, které mohou mít výjimku (pekaři, cukráři, řezníci a zvěřináři, uzenáři, holiči a vlásenkáři). Součástí je také výzva ke zprávě o místních poměrech, které se dotýkají tohoto nařízení<sup>99</sup>.

Odpověď lhenických okresnímu hejtmanství skýtá pohled do tehdejších živnostenských a obchodních poměrů. Jak uvádí zastupitelé, nejsou zde žádné fabriky ani větší podniky. Nejvíce řemeslných živností je pak tkalců a obuvníků (viz také úvod této kapitoly), z obchodu pak obchod s ovocem. Jak tkalci a obuvníci, tak i obchodníci s ovocem, dle výše uvedené zprávy, přísně nedělní a sváteční klid dodržují. Z výčtu živností s výjimkou pak zastupitelé uvádí, že cukráři, uzenáři, holiči a vlásenkáři ve Lhenicích žádní nejsou. Pekaři a uzenáři mají otevřené krámy ve svátečních dnech pouze do 10 hodin, kdy začínají bohoslužby. Pekaři nadto pečou poslední den před nedělí nebo svátkem.

---

<sup>95</sup> Die gewerblichen Genossenschaften in Österreich. 2., 1895, s. 816.

<sup>96</sup> Více viz HLAVÁČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. Praha, 2015, s. 162-167.

<sup>97</sup> *Mlynář: orgán spolku mlynářů českomoravských*. Praha: Jan Vávra, 16.12.1906, 27(24), s. 404. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:83471f10-da2c-11e4-9c07-5ef3fc9bb22f>.

<sup>98</sup> SOKA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1

<sup>99</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4.

Lheničtí obchodníci jsou ale také, dle výše uvedeného dopisu, odkázáni na přespolní zákazníky, kteří se o nedělích a svátcích do kostela na mše scházejí a teprve po odsloužených mších si chodili nakupovat. Zvykem tak bylo, že v těchto dnech měli obchodníci otevřeno až do odpoledních hodin. Krom velkých svátků, jako byly Velikonoce, Svatodušní a Vánoční svátky na Nový rok. Lheničtí zastupitelé tak požádali prachatické hejtmanství, aby namísto 6 hodin mohli lheničtí provozovat své živnosti hodin 10<sup>100</sup>. Zda bylo uvedené žádosti vyhověno, nevíme.

Důležitým dokladem k vývoji živností ve Lhenicích jsou také protokoly o sčítání obyvatelstva a hospodářských zvířat k 31. prosinci 1900<sup>101</sup>. Zde můžeme dohledat 67 různých živností. Nejvíce je hostinských, 2 uvedení jako pachtěři (pronajatý hostinec), 4 hostinští pak mají také vlastní provozovnu, jedna živnost byla spojeným provozem hostinství s pekařstvím.

Z toho, co si ukážeme ještě v kapitole 6.4 můžeme dovodit, že Lhenice měly mezi léty 1864 – 1900 nepřetržitě minimálně mezi 4 až 5 hospodami, od roku 1890 jistě víme o 7 hostincích. V prosinci 1864 vyšla také vyhláška<sup>102</sup>, ve které se ukládá hostinským vést knihu ubytovaných hostů, kterou má kontrolovat c. k. četnictvo. Pod touto vyhláškou je podepsáno 5 hostinských, kteří s ní byli seznámeni. František Krauskopf je jako hostinský zmiňován nepřetržitě od roku 1875.

Mimochodem, se jménem Krauskopf se mohla česká veřejnost setkat ještě i v jiné souvislosti. Syn Františka Krauskopfa a Marie, rozené Gregorové, Josef Krauskopf byl pedagog a hlavně významný český florista. Jeho působištěm se sice stalo mladoboleslavsko, ale nezapomněl ani na Lhenice. Jeho „Příspěvek ke květeně jižního Pošumaví“ obsahoval rozsáhlý výzkum právě okolí Lhenic<sup>103</sup>.

Zpět ale k hostincům. Rok 1877 je sice přihlášená taneční zábava jen ve dvou hostincích. Ale nelze z toho říct, zda byly v tomto roce ve Lhenicích opravdu jen hostince dva. Ale vzhledem k výměně jmen se lze domnívat, že zatímco někteří hostinští skončili, noví tuto živnost provozovat začali. V roce 1890 bylo v městečku dle výkazu 7 provozovaných hostinců<sup>104</sup>. V roce 1900 provozovali hostinskou činnost jako pachtýři Josef Hüttner a Alois Pinter. Hostinství s pekařstvím

---

<sup>100</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4.

<sup>101</sup> SOkA Prachatice, Okresní úřad I. Prachatice, (1780) 1850–1943 (1948), inv. č. 2736. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/634567>.

<sup>102</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4

<sup>103</sup> TRNKA, Miloslav. *Z blednoucích obrázků: Josef Krauskopf (1854-1937)*. In: *Rodopisná revue*. 2007. Léto 2007(2), s. 17.

<sup>104</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4.



provozoval v čísle popisném 121 Saturnin Jenne. Samostatné hostince provozovali František Hošna (čp 130), Václav Hošna (čp 133), František Krauskopf (čp 177) a Vojtěch Majer (čp 193)<sup>105</sup>.

Jistě nemusí být bez zajímavosti, že v čísle popisném 67, kde měl propachtovaný hostinec v roce 1900 Alios Pinter, je do dnešních dnů v provozu „Hostinec u Vašků“.

Dalšími živnostmi, které následující hostinské, jsou truhláři a punčocháři. Těch bylo v obou případech po pěti. Po čtyřech je pak v roce 1900 ve Lhenicích hrncířů a krejčích. Třikrát najdeme kartáčníky, pekaře, ševce a zámečníky; po dvou pak mlynáře, koláře, kováře, řezníky, soustružníky a tkalce. Najdeme zde také kamnáře, obchodníka s dobyt看em, obuvníka, perníkáře, sedláře, voskaře a lékaře.

Nedílnou součástí živnostenského života ve Lhenicích jsou také různé obchody. Najdeme zde 4 majitelé kramářství<sup>106</sup>, 4 obchody se smíšeným zbožím (jeden navíc také s kořalkou), 2 se zbožím střížním, dále pak obchod s plechovým nádobím, hokynářství a prodej tabáku. K roku 1903 zas obecní zastupitelstvo snížilo daňový paušál na polovic pro „výčepníky a prodavače pálených lihových nápojů“, a to konkrétně šesti osobám<sup>107</sup>.

Zajímavou historku zapsal také J. A. Mager<sup>108</sup> k historii obchodnické rodiny Čížků. Rodina Čížků byla známá jako místní obchodníci provozující krám na hlavním náměstí vedle fary, představující dvě pokolení obchodní tradice. Jan Čížek, původně švec, se stal kramářem dne 12. ledna 1808, když si vzal Terezii Mügovou. Jeho nejmladší syn Josef, který se vyučil koželužskému řemeslu, pracoval ve Lhenicích jako tovaryš. Zemřel v roce 1861 na tyfus. Po smrti Jana Čížka v roce 1836 převzal rodinný obchod a majetek ve Lhenicích jeho syn, který nesl stejné jméno. Tento Jan se v roce 1842 oženil s Veronikou, dcerou Josefa Gregory, lhenického mistra ševcovského.

Obchodní a průmyslový adresář Čech, Moravy a Slezska z roku 1905<sup>109</sup> sice neobsahuje kompletní adresář všech živností ve Lhenicích ke konci námi sledovaného období. Ale může nám ukazovat, co bylo vlastně to důležité, co mělo význam v takovém adresáři vykázat. Jsou tak zde uvedené 3 hostince (Alois Honsa, Saturnin Jenne, Vojtěch Mayer – ten i jako obchodník s lihovinami), 7 kupců (z toho František Stehlík má uvedeno také hostinec, lihoviny, prodej tabáku a zvěřiny), 2 mlynáři (Alžběta Havlíková a Ludvík Mašl), 2 obchodníci střížním zbožím,

---

<sup>105</sup> SOkA Prachatice, Okresní úřad I. Prachatice, (1780) 1850–1943 (1948), inv. č. 2736. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/634567>.

<sup>106</sup> Tj. drobný obchodník

<sup>107</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>108</sup> MAGER, Jan Antonín. *Kaple Prachaticka pohledem genealoga*. Prachatice, 2011, s. 73-76.

<sup>109</sup> *Obchodní a průmyslový adresář Čech, Moravy a Slezska*. V Praze: Český Lloyd, 1905, s. 82.

1 obchodník s voskovým zbožím a 2 se zvířecími chlupy. Adresář zmiňuje také Občanskou záložnu (více viz kapitola 7.2).

Možná není bez zajímavosti, že ve výčtu obchodníků již žádný Čížek nefiguruje, pouze v obchodu se střížním zbožím je uveden Václav Mügo.

Z uvedeného výčtu můžeme potvrdit, že si Lhenice nijak nezapadly s cechovní a živnostenskou tradicí na jihu Čech. Dokázali jsme si, že podnikatelská tradice je ve Lhenicích hluboce zakořeněná a dokázala zemědělství a ovocnářství zdatně konkurovat. A to dokonce v některých oblastech i v rámci celého Prachaticka. V kontextu výzkumné problematiky i pro lhenické cechy přinášely historické události své příležitosti<sup>110</sup> nebo je také ztrácely (viz kapitola 2). V tomto ohledu lze říci, že vývoj cechů, řemesel i živností kopíroval regionální trendy. Zároveň zde postupně vznikaly a etablovaly se i pomyslné živnostenské rody. Ať už se jednalo o obchodníky, tak také živnosti (nejvýrazněji je to snad vidět na provozovaných hostincích).

### 3.3. Trhy

V devatenáctém století hrály trhy, jak týdenní, tak výroční (jarmarky), zásadní roli v ekonomickém životě, ale především se ukázaly být neocenitelné pro sociální strukturu mnoha komunit. Tyto tržiště nesloužily pouze jako místa pro komerční směnu, ale především jako centra sociálního a kulturního života, kde se lidé scházeli, sdíleli informace a upevňovali mezilidské vztahy. Trhy tak poskytovaly důležitou příležitost pro setkávání a interakci mezi lidmi, čímž podporovaly výměnu myšlenek a novinek. Díky trhům se lidé nejen seznámili s novými produkty a technologiemi, ale tyto akce také podněcovaly inovace a přispívaly k rozvoji různých odvětví.

Význam trhů však přesahoval ekonomickou sféru; byla to místa, kde se formovaly a udržovaly sociální vazby, a to nejen mezi obchodníky a zákazníky, ale i mezi občany různých sociálních vrstev. Trhy představovaly živoucí organismus, který přispíval k udržení a posílení společenské soudržnosti.

Kulturní a zábavní aspekty trhů, spojené s lokálními svátky a oslavami, poskytovaly příležitost k odpočinku a zábavě, čímž obohacovaly společenský život obcí a měst. Tyto události umožňovaly lidem odreagovat se od každodenní práce a posilovaly pocit příslušnosti k dané obci.

O to významnější byly veškeré výše uvedené aspekty trhů v izolovaných a venkovských oblastech, jako bylo Pošumaví, kde měly klíčový význam pro udržení ekonomických a sociálních

---

<sup>110</sup> Dokladem mohou být vojenské zakázky ševcovského cechu mezi roky 1778-1803, nebo cechu tkalců na dodávky nebíleného plátna z let 1788-1790. Viz SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 675, sig. III-G-8.

vazeb. I přes změny způsobené industrializací a modernizací si tradiční trhy udržely svůj význam až do počátku 20. století<sup>111</sup>.

Jak už víme z kapitoly 1.1 **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**, Lhenice měly historické právo konat výroční trh na den sv. Jiljí (1. září) a týdenní trh ve středu. Z různých kalendářů v průběhu 19. století můžeme rekonstruovat, že z jednoho výročního trhu se konaly ve Lhenicích trhy dva, a to stále historický trh na sv. Jiljí (1. září) a nově také na sv. Fabiána a Šebestiána (20. ledna). K tomu se konal ještě také trh na přízi na sv. Linhartu (6. listopadu). Týdenní trh přetrval ve středu<sup>112</sup>.

V prosinci 1891 bylo požádáno prachatické hejtmanství o přeložení týdenního trhu ve Lhenicích na úterý a k rozšíření výročních trhů na pět<sup>113</sup>. Zatímco českobudějovická obchodní a živnostenská komora proti této žádosti nic nenamítala, ta plzeňská svým dopisem ze 3. června 1892<sup>114</sup> přesun trhů a jejich rozšíření rozhodně nedoporučila. Z jejího vyjádření se ale můžeme dozvědět některé zajímavé skutečnosti.

Lhenice a jejich trhy byly v blízkosti Netolic, které měly trhy „*značně větší důležitosti*“<sup>115</sup> a přitom ve velké blízkosti. Netolické trhy se konaly v pondělí a dle vyjádření plzeňské obchodní komory nebylo jasné, jak by přiblížení se týdenních trhů prospělo celému regionu. Důvody žádosti o přesun týdenního trhu ze středy na úterý obchodní komora v Plzni neznala, v žádosti uvedené nebyly. Můžeme se tak jen domnívat, že snahou lhenické radnice bylo bezprostředně navázat na trhy v Netolicích a přilákat tak více prodejců. Nutno dodat, že Netolice k tomuto přesunu podaly námítku, kterou ovšem obchodní komora v Plzni odmítla.

K pořádání pěti výročních trhů, namísto dvou, měly námítky Strakonice a Rabí. Ty byly odmítnuté vzhledem k jejich vzdálenosti od Lhenic a tedy jim nemohlo více výročních trhů ve Lhenicích uškodit. Byly zde ale závažnější důvody, proč obchodní komora vystoupila proti tomuto rozšíření. Zdá se, že jedním z impulsů pro Lhenice byla snaha o oživení klesajícího obchodu v obci i v okolí a tedy zároveň pokus o přilákání většího počtu prodejců, resp. častěji a tedy i nákupčích.

Protože lhenické trhy (podle plzeňské obchodní komory) obecně vykazovaly nízkou návštěvnost, s výjimkou týdenních trhů v březnu zaměřených na prodej dobytka, nebylo možné si

---

<sup>111</sup> Více o trzích, obchodu a nakupování viz LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, kapitola Obchody a nákupy, s. 22 – 37.

<sup>112</sup> Viz např. *Moravan: kalendář na rok obyčejný 1870*. 1870, s. 150.; *Horník Kalendář pro lid hornický*. 1876, s. 116; *Haasovský Minuční Kalendář. Malý domácí a hospodářský kalendář na obyčejný rok*. 1881(1), s. 67; *Rodina: velký kalendář katolický na obyčejný rok*. 1913(1), s. 328.

<sup>113</sup> Národní archiv, České místopřítelství Praha – všeobecné, inv. č. 9764, sig. 13/28/30.

<sup>114</sup> Tamtéž

<sup>115</sup> Tamtéž.

myslet, že pouhé navýšení počtu výročních trhů, na nichž by se obchodovalo s hospodářskými produkty a zbožím, by samo o sobě vedlo k oživení slábnoucího živnostenského podnikání a obchodu. Rozšíření počtu trhů by mělo být odůvodněné skutečnou potřebou hospodářského rozvoje a nemělo by sloužit jako primární impuls pro jeho stimulaci, jak bylo lhenickou radnicí zamýšleno.

Z toho vyplývá, že zřízení pěti výročních trhů v menší obci, ležící nedaleko slavných a široko známých netolických trhů, by představovalo nevhodný experiment pro dosažení zamýšleného cíle, a tyto trhy by bez podložení v reálné potřebě pouze živořily a cíl tak nenaplnily. Počet trhů tedy podle obchodní komory plně vyhovoval potřebám rolnického obyvatelstva ve Lhenicích a jejich okolí, takže i přes absenci vážnějších námitek z hlediska konkurence trhů z okolních obcí, nebylo potřeba počet trhů dále rozšiřovat.

Zajímavou poznámkou z uvedeného dopisu plzeňské obchodní komory bylo také: „... nelze alespoň v době všeobecného klesání významu menších trhů venkovských doporučovati zvýšení počtu trhů takových...“<sup>116</sup>. Z toho je patrné, že na přelomu 19. a 20. století docházelo ke zmenšování významu zejména venkovských trhů a Lhenice toho byly příkladem. Příčiny bychom mohli hledat ve zvyšujícím se počtu trvalých kamenných obchodů, odlivu prodejců na větší a potenciálně výnosnější trhy, ať už v našem případě do Netolic anebo do větších okolních měst (Prachatic, České Budějovice, Český Krumlov) a samozřejmě také snižování kupní síly, ať už šlo o vyšší zadlužení obyvatel nebo o odliv obyvatel z venkova do větších měst.

---

<sup>116</sup> Národní archiv, České místodržitelství Praha – všeobecné, inv. č. 9764, sig. 13/28/30.

## 4. Chudinství a opatrovnictví

V předchozích kapitolách jsme se zabývali především hospodářskými záležitostmi. Na jedné straně 19. století přálo rozmachu podnikání a dalo vzniknout kapitálu v jeho ryzí podobě, včetně jeho koncentrace do větších celků (ať už finančních nebo hospodářských). S tím ale také ruku v ruce souvisí chudoba a její důsledky. V této podkapitole se tedy blíže podíváme, jak se s tématem chudoby vypořádali lheničtí.

Chudinská péče, respektive její institucionalizace, se stává tématem spolu s vytvářením silného právního státu a zároveň se vznikem občanské společnosti. Přispěla k tomu také industrializace, která přinášela první sociální spory mezi jednotlivými vrstvami obyvatel. Nově se také objevil fenomén sociální nerovnosti. Zásadním, pro vnímání sociální politiky a sociální otázky pak byl přelom 19. a 20. století, kde spolu s industrializací vzniká velmi silné dělnické hnutí se silnými teoreticko-politickým pozadím a podporou. Přicházejí první obdobní plošné bídy, katastrofální hygienické podmínky (zejména v rychle rostoucích průmyslových městech) a tom důsledku šíření infekčních nemocí. Chudí se stávali samostatnou třídou, kterou už nebylo možné zajistit dobročinnou charitou<sup>117</sup>.

V rakouské monarchii započal organizovat chudinskou péči císař Josef II., a to na základě příkladu hraběte Jana Buquoje, císařského tajného rady, který realizoval svůj plán zakládání chudinských ústavů nejdříve na novohradském panství. Chudinskou péči tak představovaly zejména v první polovině 19. století chudinské ústavy. A to především farní, ale i obecní nebo městské. Jak píše Hlavačka, největší rozmach těchto ústavů byl ve 30. a 40. letech 19. století<sup>118</sup>. Lhenice samotné mohou v průběhu zkoumaných let, alespoň z dostupných zdrojů, vykazovat charakteristiky převzetí tzv. elberfeldského systému sociální péče. Šlo zejména o významnou decentralizaci sociální pomoci a zejména využití dobrovolnické práce. Dokazuje to i množství archivních spisů Farního úřadu s výkazy, účty chudinské péče a také odkazovanými dary pro chudé od místních obyvatel<sup>119</sup>. Jak píše Hlavačka<sup>120</sup>, české komunity z velké části zůstávají u josefínsko-liberálního systému chudinské péče, zákonem modernizované v roce 1868, nicméně vliv sousedství s Německou říší je patrný i v této otázce. Prachatice byly (po Trutnově) druhým českým městem, které v roce 1891 tento systém zavedly do praxe. Není od věci se domnívat, že byl aplikován i na všechny obce v příslušném politickém okrese.

---

<sup>117</sup> HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce, s. 25.

<sup>118</sup> Tamtéž, s. 31.

<sup>119</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 104, sig. II4b-1.

<sup>120</sup> Tamtéž, s. 36.

Velmi zdařilým přehledem k chudinství ve Lhenicích přispěla k této otázce Jana Koutná ve svém článku „*Organizace chudinské péče ve Lhenické farnosti kolem roku 1786*“<sup>121</sup>, publikovaném ve sborníku Zlatá stezka. V následujících odstavcích se, i s přispěním uvedeného článku, blíže podíváme na konkrétní formy pomoci, které je možné z dostupných zdrojů rekonstruovat. Jak uvidíme dále, většina těchto aktivit směřovala k pomoci zejména dětem.

#### 4.1. Nadace Františka Pintera a Opatrovna

František Pintr se narodil v roce 1827 do rodiny Matěje Pintra, hospodáře ve Lhenicích v čísle popisném 149, neboli „u Čeňků“. Jeho kroky vedly do stavu duchovenského, stal se biskupským notářem, kaplanem v Ševětíně a před svou smrtí působil jako farář v Kožově<sup>122</sup>. Když v roce 1896 zemřel, zanechal po sobě závěť, ve které pamatoval na své rodné město. Podle školní kroniky<sup>123</sup> měl odkázat 22 540 zlatých (tj. 45 080 korun) na výstavbu domu pro tři milosrdné sestry, které by v domě zřídily opatrovnu pro malé chudé děti. Dále ve Lhenicích koupil za 4 350 zlatých dům č. 61, který měli obývat jeho sestra Josefa a bratr Linhart a po jejichž smrti měl i ten případnou vzniklé opatrovně. To se také stalo v roce 1911. Do roku 1913 byla budova opravena firmou bratří Kovaříkových z Českých Budějovic za 28 000 korun<sup>124</sup> a správa opatrovny byla svěřena Kongregaci Školských sester de Notre Dame z Horažďovic<sup>125</sup>. Opatrovna byla definitivně obsazena 30. srpna 1913 čtyřmi školskými sestrami z kláštera sv. Josefa v Českých Budějovicích<sup>126</sup>.

V historickém kontextu je zajímavé, že budova s číslem popisným 61, po zrušení opatrovny v roce 1946, získala novou sociální funkci sloužící veřejnosti, když v ní byla založena a provozována mateřská škola. Tato změna ve využití objektu představuje příklad adaptace stávající infrastruktury na měnící se potřeby společnosti a zároveň dokazuje snahu o historickou kontinuitu v městečku samotném.

Na přelomu 19. a 20. století bylo podle Barbory Zvelebilové v Jihočeském kraji 32 opatroven, z nichž nejstarší vznikla v Písku v roce 1844<sup>127</sup>. Opatrovny byly ústavy zřizované pro

---

<sup>121</sup> KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: Zlatá stezka. 2004, 11, s. 27-43.

<sup>122</sup> Dnes Chožov, okres Louny, Ústecký kraj.

<sup>123</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 153. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/153>.

<sup>124</sup> SOKA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 105, sig. II4b-2.

<sup>125</sup> Tamtéž. Mimořádně v témže archívním spisu je také odmítnutí převzetí opatrovny Kongregací Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze ze dne 30. listopadu 1900. Důvodem je příliš velký náklad na opravu budovy, nevhodnost umístění a malé nadační jmění pro zaopatření 3 řádových sester.

<sup>126</sup> Farní kronika Lhenic, *Liber Rerum Memorabilium Parochiae Elhenicensis*, s. 101, fotografie laskavě zpřístupněná Mgr. Tomášem Hunčovským, PhD.

<sup>127</sup> ZVELEBILOVÁ, Barbora. *Vznik a vývoj opatroven v českých zemích*, s. 14.

chudé děti v předškolním věku, aby bylo o takové děti v první řadě postaráno a v druhé pak šlo o zajištění hladkého přechodu do školních lavic. Opatrovna ve Lhenicích byla tedy založena poněkud později, než jinde v kraji. A navíc vlastně díky financování ze závěti faráře Pintra. Lze asi jen spekulovat, zda by bez této finanční pomoci Lhenice vlastní opatrovnu dříve nebo později zřídily.

Závěť faráře Pintra ale obsahovala ještě jednu důležitou položku. Byl to nadační fond ve výši 4 000 zlatých (tj. 8 000 korun) ve znění: „*Ostatní 4 000 zl. z knížky Lounské, chudinec městyš Lhenice 9626', odkazují 16-šestnácti chudým Lhenickým, kteří co takoví od důstojného p. faráře a purkmistra a obecního výboru uznáni budou, by se jim roční úroky, nyní v Lounské spořitelně 160 zl., každoročně jednomu 10 zl. – deset zl., pakli možno 8 mužským a 8 ženským na můj svátek 3. prosince vypláceli. Ti samí ať na ten den jdou na mši svatou a ať se za odpuštění hříchů svých pomodlejí*“<sup>128</sup>.

Lhenické zastupitelstvo tento nadační fond skutečně přijalo a zřídilo nadačním listem ze dne 28. listopadu 1901<sup>129</sup>. V něm pak jsou potvrzeny podmínky p. faráře Pintra a zároveň je stanoveno, že vybrané děti, podarované z nadace, budou oznamovány každý rok třicet dní před 3. prosincem. Celé nadační jmění pak bylo vloženo do státního dluhopisu ze dne 1. listopadu 1900 čís. 108783, který byl vinkulován na jméno nadace, v hodnotě 4 000 zlatých<sup>130</sup>. Potvrzení této nadační listiny a její úřední zaevidování najdeme ve spisech Národního archivu<sup>131</sup>.

V archivních spisech<sup>132</sup> jsou pak doloženy protokoly z let 1900, 1901, 1903 a 1905, kdy skutečně dochází k rozdělení peněz z nadačních úroků. Vždy je dodrženo 16 dětí, i když v roce 1900 bylo chlapců šest a dívek deset. Ve všech uvedených letech bylo ale dětem rozděleno po 20 korunách, tedy nikoli pouze po 10, jak bylo uvedeno v závěti. Vycházelo to z výše úroků (po odečtení některých nutných nadačních výdajů), které tak pokaždé byly zcela rozdělené.

Lze tedy říct, že, minimálně ve výše uvedených letech, byl přesun nadačního jmění z vkladní knížky do státního dluhopisu dobrým krokem, neboť vzniklé úroky dovolily dvojnásobné navýšení peněžních prostředků k obdarování chudých dětí.

Zároveň je také potřeba vyzdvihnout osobnost faráře Pintera a jeho odkaz. Jeho závazek k poskytování podpory chudým dětem ve své rodné obci byl a zůstává výjimečným projevem

---

<sup>128</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 736, sig. IV-6.

<sup>129</sup> Tamtéž.

<sup>130</sup> Tamtéž.

<sup>131</sup> Národní archiv, České místodržitelství Praha – všeobecné, inv. č. 2812, sig. 10/140/4.

<sup>132</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 736, sig. IV-6.

altruismu, zvláště pokud vezmeme v úvahu kontext konce 19. století. Jeho snahy by byly považovány za vysoce ceněné i v současné době, která je k sociálním otázkám daleko citlivější. Při pohledu na celkovou částku finančních prostředků, které farář Pintr věnoval na výše uvedené účely, je nelze hodnotit jinak než jako úctyhodné. Jeho čin byl svědectvím hlubokého osobního závazku k lepším životním podmínkám pro nejzranitelnější členy společnosti.

Podle výzkumu opatroven v práci Barbory Zvelebilové<sup>133</sup> lze v Jihočeském kraji vysledovat pro Lhenice místní jedinečnost. A tou je právě financování opatrovny soukromým odkazem faráře Pintra. Dalšími takovými příklady už byly jen Volyně a Strakonice. Ostatní opatrovny buď financovala církev, šlechta nebo Matice školská. Ostatně o moc jinak tomu nebylo ani ve zbytku českých zemích.

## 4.2. Ústav chudých a chudobinec

Obecní kronika zmiňuje také „*jeden chudý ústav*“<sup>134</sup>, jehož založení sahá až do roku 1782<sup>135</sup>. Jeho kapitál byl k roku 1898 vyčíslený na 223 zlatých a 79 krejcarů. Zajímavým faktem je, že udržení a zajištění jeho financování i do budoucnosti bylo z velké části zabezpečeno prostřednictvím zakoupení státních dlužních úpisů. Jak zmiňuje Jana Koutná<sup>136</sup> k roku 1786 disponoval ústav chudých, pod patronací „*otce chudých*“ Vojtěcha Houšky hotovostí 24 zlatých a 44 krejcarů. V této době byla hotovost ústavu tvořena převážně dědickými odkazy<sup>137</sup>.

Jak Koutná uvádí i dále, a je to ostatně patrné i z nárůstu jmění ústavu k roku 1898 výše, příspěvky ústavu jsou od roku 1786 stále četnější a i přes vykazovanou podporu chudým, utěšeně rostou. A nejde jen o pozůstalosti, ale také o osobní příspěvky, sbírání almužen nebo také příspěvky od lhenického magistrátu.

Detailní analýzu „*lhenických chudých*“ vycházející ze soupisu chudých z roku 1786 uvádí opět Koutná<sup>138</sup>. V krátkosti si jen uvedeme, že šlo převážně o starší obyvatele (se dvě výjimkami) a tedy osoby staré, nemocné, tělesně nebo duševně postižené, tedy neschopné práce. Dvě uvedené výjimky byli Bartoloměj Papírka (24), který byl od narození slepý a Anna Tinhoferová (11), která

---

<sup>133</sup> ZVELEBILOVÁ, Barbora. *Vznik a vývoj opatroven v českých zemích*, s. 11-14.

<sup>134</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 16. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/16>

<sup>135</sup> Srov. KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: *Zlatá stezka*. 2004, 11, s. 31 a s. 40, kde je založení ústavu pro chudé je spojováno až s vydáním zemských nařízení k roku 1785 a datováno k dubnu 1786.

<sup>136</sup> KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: *Zlatá stezka*. 2004, 11, s. 32.

<sup>137</sup> Přehled tamtéž.

<sup>138</sup> Tamtéž, s. 35 – 40.



byla sirotkem. Celkem bylo ve Lhenicích a přífařených obcích v roce 1786 evidováno jako chudých a potřebných 28 osob<sup>139</sup>.

Kdy přešla správa fondu pro chudé z farního působení do obecní správy nevíme. 13. dubna 1902 je ale na obecním úřadě sepsán protokol, ve kterém se pokladna ústavu chudých ve Lhenicích po zemřelém pokladníkovi předává novému. Díky tomuto protokolu víme, že pokladní hotovost činila 108 korun 87 haléřů. Dále měl ústav chudých ještě také vkladní knížku, vedenou ve Spořitelně v Netolicích s celkovou sumou 363 korun a 2 haléře, v Občanské záložně ve Lhenicích bylo na vkladní knížce 2 209 korun, ve státních dluhopisech měl uloženo 600 korun a v „jistinách u soukromníků“ 1 187 korun. Celková suma jmění ústavu chudých byla k výše uvedenému datumu 4 467 korun 89 haléřů<sup>140</sup>.

Je vidět, že lheničtí už na počátku 20. století věděli, co znamená diverzifikování rizika a minimálně v případě ústavu pro chudé dokázali uložit jeho jmění jak do více finančních nástrojů, tak i v různých institucích.

Revize obecních účtů (viz také podkapitola 7.3) nám dává jiný zajímavý vhled do hospodaření ústavu chudých. Pomineme-li, že obecní zastupitelé, dle protokolu revize, platili dávky chudým z obecní kasy a ne z fondu ústavu, zmiňuje se revizor o tom, že lhenický ústav chudých má příjmů dostatek a není tedy třeba vyplácet dávky pro chudé z obecního: „*Ve Lhenicích jest však chudá kasa bohata a má dost příjmů, aby výlohy na chudé, které obecní důchod platí, sama hradila*“<sup>141</sup>. Za roky 1899 až 1907 tak bylo z obecního rozpočtu na potřeby chudých celkově vyplaceno 1 755,14 korun, které měly místo obecního rozpočtu být vyplaceny z fondu ústavu. Po započtení dluhu 1 450 korun, který obec měla vůči ústavu, bylo konstatováno, že fond ústavu pro chudé by měl do obecního rozpočtu zaplatit 305 korun 14 haléřů.

Při pohledu do katastrálního sčítání z roku 1900 s objevuje záznam o domě s číslem popisným 38, který byl označen s poznámkou „*obecní chudobinec*“<sup>142</sup>. V tomto domě bylo evidováno 23 obyvatel, rozdělených do 6 domácností. Některé domácnosti mají dokonce krom hlavních členů evidovány také podnájemníky, což svědčí o nutnosti sdílení bydlení v důsledku ekonomických okolností, ačkoliv specifické informace o podmínkách či velikosti domu nejsou

---

<sup>139</sup> KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: Zlatá stezka. 2004, 11, s. 41 + přílohy.

<sup>140</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>141</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 730, sig. III-2.

<sup>142</sup> SOkA Prachatice, Okresní úřad I. Prachatice, (1780) 1850–1943 (1948), inv. č. 2736, snímek 77. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/634567/77>.

dostupné. Je však možné usuzovat, že se pravděpodobně jednalo o pronájem jednotlivých místností nebo jejich částí.

Mezi obyvateli domu najdeme rodinu Fialových jako největší domácnost sestávající ze dvou dospělých rodičů, čtyř synů ve věku od 22 let po půl roku a jedné desetileté dcery. Další významnou domácnost tvořila rodina Kupečkových s pěti členy a jedním podnájemníkem. Tato situace odráží složitou sociální strukturu a životní podmínky některých obyvatel na přelomu 19. a 20. století, kdy se rodiny musely vyrovnávat s omezenými prostředky a sdíleným bydlením, což mělo zásadní dopad na jejich každodenní život. Tyto záznamy tak poskytují další pohled do historie sociální péče a bydlení ve Lhenicích ve sledovaném období, ale také ukazují na přetrvávající důležitost chudinské problematiky.

10. května 1903 na svém jednání obecní zastupitelstvo v odpovědi na žádost Marie Jonatové z Budějovic o podporu odpovědělo, že se dotyčná má přestěhovat do Lhenic, kde jí bude zdarma poskytnutý byt v chudobinci a také almužna<sup>143</sup>. I to je příklad, co si mohla lhenická chudinská kasa ze svého jmění dovolit.

### 4.3. Polévkový ústav

Jednou z dalších pomocí, která byla v 19. století poskytována v rámci péče o chudé, a specificky v rámci škol, bylo zřizování polévkových ústavů. Jak píše Martina Halířová<sup>144</sup>, polévkové ústavy se v českých zemích objevily od 70. let 19. století. Jejich cílem bylo poskytovat výživnou polévku chudým, zejména venkovským dětem v zimních měsících. Tyto ústavy, fungující zpravidla od října do března, měly za úkol podporovat zdraví chudých dětí a zajistit jim alespoň jedno vydatné jídlo v nejrizikovějším období. Tím přispívaly i k podpoře školní docházky. Jídlo, obvykle podávané v poledne, sestávalo z polévky a pečiva, případně doplněné o brambory nebo buchtu v závislosti na finančních prostředcích. Cena jedné porce se pohybovala mezi 3–8 haléři a vařily ji buď členové spolku nebo manželka řídícího učitele (ve Lhenicích ve školním roce 1906/1907 byla tato polévka vařena v hostinci „u Šturmu“<sup>145</sup>).

Prvním dokladem ze školní kroniky o zřízení polévkového ústavu je zápis z roku 1903. Ovšem s tím, že tato pomoc byla na zdejší škole organizována již rok předtím: „*Připisem c.k. okresní šk. rady z dne 25/10 1902 č. 1819 byla správa školy zdejší v min. školním roce vyzvána, aby, možno-li, i zde polévkový ústav pro chudou šk. mládež v zimních měsících zaveden byl.*

<sup>143</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>144</sup> HALÍŘOVÁ, Martina. *Škola a sociální pomoc ve druhé polovině 19. století*. s. 49.

<sup>145</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 107. Dostupné z: <https://digi.cesearchivy.cz/310255/107>.

*Řídící uč. uznáváje prospěšné zařízení to, chopil se úkolu toho, a aby získal zájem pro věc tu, opatřil nákladem svým vše, tak že podělováno bylo až 36 chudých dětí v úhrnném počtu 952 porcí<sup>146</sup>.*

Ve školním roce 1903/1904 byla akce opakována, ale už ne pouze v režii samotného řídícího učitele Trenkvice. V lednu 1904 byl vytvořen výbor, který by celou akci organizačně zastřešil. Na podporu sbírání příspěvků pro polévkový ústav byly konány taneční zábavy a také byly vyzvány přískolené obce k zaslání příspěvků. V zápisu je také uvedeno, že: „*Jeho Excellence p. místodržitel<sup>147</sup> daroval té doby k účelu polévkového zařízení pro okres prachatický 600 K, z kteréžto částky dostalo se škole zdejší 80 K dle přípisu ze dne 5/12 1903 č. 391<sup>148</sup>*. Přispěl také lhenický spolek divadelních ochotníků, který věnoval 20 korun, jako výtěžek z divadelního představení<sup>149</sup>.

V tomto školním roce byl ústav držen od 26. listopadu 1903 do 12. března 1904. Bylo poděleno 58 chudých dětí, v celkovém počtu 2 424 porcí. Podíváme-li se na statistiku počtu žáků ve Lhenicích v kapitole 5.1, dojdeme k tomu, že takto bylo podarováno přes 16 % dětí. V roce následujícím to byla už téměř čtvrtina dětí, což je poměrně vysoké číslo.

To zřejmě proběhla asi nejsilnější sbírka. Ústav byl držen od 12. prosince 1904 do 14. března 1905, bylo poděleno 90 dětí a porcí rozdáno 3 194. V tomto roce se o vaření a rozdělování porcí starala sama choť řídícího učitele. V zápisu kroniky je ale navíc velmi dlouhý seznam příspěvovatelů. Tak se opět dozvídáme, že 40 korun (z celkových 300 korun pro celé Prachaticko) získala zdejší škola opět od místodržitele. Následovaly sbírky pořádané Velkostatkem Netolice (výtěžek 20 K), farní osadou v Sedlci (6,90 K), záložnou ve Lhenicích (8 K) a Děkanským úřadem v Netolicích (3 K). Celkem byl výtěžek těchto sbírek 37,90 korun.

Řídící učitel organizoval sbírku v samotných Lhenicích, kde se vybralo 46,70 korun, dále pak z Vadkova 4,50 korun, Újezdce 2,60 korun, Vodice 3,80 korun a z Třebanic a Hradců 9,60 korun. Celkem tedy dalších 67,20 korun.

Správa školy požádala o příspěvky také další možné příspěvovatele i lhenické rodáky. Dočteme se tak, že přispělo 21 lidí, ze všech koutů Čech i Moravy, jako byly Moravská Ostrava,

---

<sup>146</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 98. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/98>.

<sup>147</sup> František Antonín hrabě Thun-Hohenstein, místodržitelem 1896 – 1911.

<sup>148</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 98. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/98>.

<sup>149</sup> Poděkování za příspěvek je v archivu divadelního spolku SOkA Prachatice, Spolek divadelník ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 11.

Litoměřice, Slané, Heřmanův Městec, Mladá Boleslav, Chrudim, Dříteň, ale i rakouské Lieding nebo Meinetschlag. Celkem z těchto sbírek doputovalo 148 korun (nejvíce přispěli po 20 K paní Josefa Vodradová, choť správce závodů v Moravské Ostravě a Jan Gregora, notář ve Skutči). Celkový výtěžek všech těchto sbírek byl 293 korun a 10 haléřů.

Přípisem z hejtmánství bylo pak ze státní podpory navíc přiděleno 220 korun (z celkové sumy státní podpory pro celý prachatický okres 2 000 korun, a to vzhledem k živelním pohromám v předchozím roce). Vše bylo uloženo ve spořitelně v Netolicích. Po vydání nutných výdajů měl polévkový ústav pro další trvání celkovou sumu 392 korun 66 haléřů<sup>150</sup>.

V následujících letech už jsou zápisy skromné. Ještě v roce 1906 víme, že bylo od 6 dárců získáno 77 korun a rozdáno 3 088 porcí polévky a ústav byl ukončen 30. března 1906<sup>151</sup>. V roce 1907 ve sbírce přispělo 10 dárců se sumou 70 korun, polévka (s poznámkou „*velmi dobrá*“) byla vařena v hostinci „u Šturmů“. V roce 1907/1908 pak přispělo 6 dárců, dohromady 100 korun. Polévkový ústav, resp. jeho konání, je zmiňován i v následujících letech, bohužel bez dalších statistik.

Vrátíme-li se zpět ke studii Martiny Halířové, najdeme zde, že „*Podle statistických údajů existovalo v Čechách v letech 1881–1890 celkem 6 polévkových ústavů, v letech 1891–1900 jich bylo 15, 1901–1908 se zvýšil jejich počet na 64*“, a dále pak: „*Podle zpráv zemské školní rady fungovalo při školních obcích v roce 1907 celkem 1808 polévkových ústavů zaměřených na pomoc školním dětem*“<sup>152</sup>. Jestliže první polévkový ústav ve Lhenicích byl organizován již v roce 1902, a v letech následujících už získával ze sbírek poměrně vysoké částky, můžeme konstatovat, že Lhenice byly v tomto směru velmi pokrokové a s velkým sociálním cítěním.

#### **4.4. Fond pro chudou mládež a vánoční nadílky**

V zápisech školní kroniky najdeme také jednu zmínku o „*fondy pro chudou mládež*“. Je ze školního roku 1906/1907. V záložně ve Lhenicích různí dobrodinci (bohužel bez většího detailu) uložili menší částky peněz na školní potřeby chudých dětí zdejší školy. Peníze vzrostly až na obnos 1 075 korun (do 28. února 1907). Knížka pak byla uložena u předsedy místní školní rady a řídicí učitel z úroků(!) na počátku roku měl nakoupit potřebné sešity a jiné školní potřeby. Ty

---

<sup>150</sup> SOkA Prachatic, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 104. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/104>.

<sup>151</sup> Tamtéž, snímek 107. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/107>.

<sup>152</sup> HALÍŘOVÁ, Martina. *Škola a sociální pomoc ve druhé polovině 19. století*, s. 49 – 50.

měl rozdělit mezi potřebné žáky sám nebo jejich třídní učitelé. Úroky z této knížky pak měl do budoucna dostat vždy v lednu<sup>153</sup>.

V rámci širšího spektra iniciativ na podporu sociálně znevýhodněných skupin se významně prosazuje také postava Adolfa Josefa Schwarzenberga, jenž přispíval ke zlepšení podmínek chudých. Dokumenty uložené ve fondech farního úřadu odhalují, že mezi lety 1902 a 1909 byly každoročně vydávány pozvánky na vánoční nadílku, konanou před Vánoci. Tato nadílka, zaměřená specificky na chudé děti, které byly vybírány farním úřadem ve Lhenicích, představuje exemplární případ cíleného charitativního úsilí. Děti, konkrétně čtyři vybrané každý rok, preferenčně dva chlapci a dvě dívky, byly zvány na slavnost konanou v zámeckých prostorách v Libějovicích, kam byly pro tento účel transportovány povozem pro ně poslaným<sup>154</sup>. K roku 1906 najdeme v archivech zmínku, že celkem bylo na tuto nadílku pozváno 30 dětí. Není také bez zajímavosti, že do roku 1907 jsou listiny psané v němčině, dále už česky.

Kromě toho fondy farního úřadu<sup>155</sup> poskytují bohatou složku výkazů a účetních záznamů týkajících se péče o chudé, což ještě více zdůrazňuje jejich potenciál jako klíčových zdrojů pro akademický výzkum v oblasti historie sociální práce a péče o chudé. Tato dokumentace svědčí o systematickém přístupu k sociální pomoci a o roli církevních institucí jako aktivních participantů v procesu řešení sociálních problémů doby.

Zajímavým pozorováním je přechod z německého jazyka na češtinu v dokumentaci spojené s touto událostí od roku 1907, což dále dokazuje již dříve zmiňované širší kulturní proměny ve společnosti.

Závěrem lze konstatovat, že sociální problematika a její řešení představovaly pro Lhenice klíčovou složku jak samotné identity obce, tak širší společnosti. Přestože koncept sociální péče, chudinství jako společenského fenoménu a institucionalizace péče o chudé byly relativně nové jevy, Lhenice se s těmito výzvami vypořádaly velmi úspěšně. Nezáleží na tom, zda byl klíčovým impulsem pro tuto úspěšnou adaptaci odkaz faráře Pintra či podpora knížecího rodu Schwarzenbergů. Zvláštní důraz je třeba klást na roli lhenického zastupitelstva, které se významně podílelo na organizaci chudinské péče, její podpoře a efektivní správě svěřených fondů, jak bude podrobněji ukázáno v podkapitole 7.3.

---

<sup>153</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 112-113. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/112>.

<sup>154</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 101, sig. II/4a-1

<sup>155</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 104, sig. II/4b-1

## 5. Školství

Školství procházelo v Rakouské monarchii v 18. a 19. století velkými změnami. Na konci 18. století započaly hluboké změny tereziánské a pokračovaly reformami josefínskými. V době před josefínskými reformami byla vzdělávací struktura do značné míry ovlivněna církevními institucemi. Vzdělání se zaměřovalo převážně na základní gramotnost a náboženskou výchovu. Bylo omezené a dostupné především ve větších městských nebo náboženských centrech. Ve venkovských oblastech, jako bylo Prachaticko, a o to více Lhenicko, byla situace ještě složitější. Školy byly méně dostupné a vzdělání bylo často považováno za sekundární potřebu vzhledem k zaměření na každodenní zemědělské práce. To souviselo se širší společenskou realitou, ve které byla většina obyvatel vázána na feudální způsob života a vzdělávání patřilo spíš k privilegiím vyšších vrstev.

Reformy císaře Josefa II. na konci 18. století představovaly radikální zlom v historii školství. Nejenže se školství centralizovalo a byl kladen větší důraz na sjednocování výuky, docházelo také k vymaňování výuky z církevních struktur. Vznikaly školy nové, staré se opravovaly, resp. stěhovaly se do lepších podmínek, vytvářel se jednotný školský řád. Větším možností vzdělávání napomohl také patent o zrušení nevolnictví z 1. 11. 1781, který odstranil svázání podaných s půdou, resp. vrchností. Nicméně i tak školní docházka nebyla přijímána s pochopením, zvláště pak ve venkovských oblastech. I když se situace postupně zlepšovala. Dokladem toho může být statistika % školáků, kdy v roce 1781 bylo školáků z celkového počtu dětí 37,02 %, v roce 1786 už 59,41 %; zatímco v roce 1792 se v Čechách vzdělávalo 70,1 %, v roce 1834 už to bylo téměř 93 %<sup>156</sup>.

Významným obdobím pro obecné vzdělávání v rakouských zemích nastalo po roce 1848, resp. v letech 1868 – 1870. Několik nově přijatých zákonů vrcholí 14. května 1869 přijetím říšského školního zákona (tzv. Hasnerova reforma nebo Hasnerův zákon)<sup>157</sup>. Tento zákon ustanovil rámec a organizaci základního školství v českých zemích na dlouhá léta a s drobnými úpravami přetrval až do 50. let 20. století. Zákon platil od školního roku 1870/71 a zavedl vzdělávací systém, který umožňoval rozvoj dalšího vzdělávání nejširších lidových vrstev.

Zavedl povinnou školní docházku od šesti let a prodloužil ji do čtrnácti (tedy o dva roky). Zaváděl obecnou školu, umožnil vznik škol měšťanských alespoň po jedné v každém politickém okrese, odstraňoval závislost škol na církvi. Sjednocoval osnovy, umožnil kvalitnější přípravu

---

<sup>156</sup> LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. 2017, s. 216.

<sup>157</sup> Rakouské císařství. Zákon ze dne 14. května 1869. In: *Říšský zákoník, 1869, částka XXIX, č. 62, s. 277.*

učitelů, zrovnoprávnil dívky a chlapce, přinášel novinky také v oblasti školních pomůcek (sešity, učebnice). Zákon také pro řídicího učitele zavedl pojem „ředitel“, který užíváme dodnes. Díky tomuto zákonu se rozšiřovala síť primárního vzdělávání a děti tak nemusely chodit do příliš vzdálených škol, což docházce také nepřispívalo. Výsledkem těchto změn bylo, že do konce 19. století byl v českých zemích de facto zlikvidován analfabetismus.<sup>158</sup>

## 5.1. Z historie školy

Lhenické školství má velmi dlouhou tradici. Historii školy ve Lhenicích sepsal velmi podrobně Jan Bumba při příležitosti 400. výročí existence školy<sup>159</sup>, existuje také velmi dobře zachovalá školní kronika, škole a některým školním střípkům se věnoval také Václav Starý<sup>160</sup> nebo Josef Mašek<sup>161</sup>. Všechny prameny se shodují na první písemné zmínce o lhenické škole v 16. století. V roce 1596 sedlák Jíra Váchal z Vitějovic odkázal záduší kostela ve Lhenicích 10 kop grošů s výslovným určením „na stavení novy školy při tom záduší“<sup>162</sup>. I vzhledem k výše uvedenému („stavení novy školy“) lze ale předpokládat, že škola ve Lhenicích existovala již před tímto datem. Stejně ale, jako nemáme zprávy o přesném datu založení zdejší školy, nemáme mnoho zprávy ani od této zmínky. Svě k tomu jistě přispěly události 17. století, zejména období třicetileté války, kdy došlo k vypálení Lhenic a zničení většiny písemných památek – viz kapitola 1.1.

Ve školní kronice je pak první záznam o škole k roku 1775: „Nad těmi masnými krámy v prvním poschodí bylo nové obydlí v r. 1775 pro tehdejšího městského písaře, který tehdež také školní službu neb kantorství zastával, vystaveno. Dále ustanoveno, aby obydlí toto každý nově ustanovený učitel bezplatně užíval, až do vystavení nové školy na místě té vedle toho obecního stavení v r. 1767 vystavěné a již velice sešlé ve dvou světnicích pozůstávající školy, která škola obecního jmění a pomocí knížete pána ze Švarcenberků vystavěná a pod jeho patronát odevzdána byla“<sup>163</sup>. V té době měla byla zdejší škola v domě č. 4 Josefa Pauleho a měla jednu třídu. Nákladem obce lhenické nově vystavěná škola v roce 1767 měla už třídy dvě. Na sklonku 18.

---

<sup>158</sup> Srov. LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. 2017, s. 213 – 219; HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století II*, s. 79 – 84; nebo také velmi podrobně CVRČEK, Tomáš. *Schooling under control: the origins of public education in imperial Austria 1769-1869*.

<sup>159</sup> BUMBA, Jan. *400 let školy lhenické*. Online. Škola Lhenice. 1996. Dostupné z:

[https://www.skolalhenice.cz/e\\_download.php?file=data/editor/7cs\\_1.doc&original=75.doc](https://www.skolalhenice.cz/e_download.php?file=data/editor/7cs_1.doc&original=75.doc)

<sup>160</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*.

<sup>161</sup> MAŠEK, Josef. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*, s. 55 – 59.

<sup>162</sup> Tamtéž, s. 55. Srov. BUMBA, Jan. *400 let školy lhenické*. 1996, s. 3.

<sup>163</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, inv. č. 1, sig. I B 1, s. 13 – 14. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/13>.

století pak je vzpomínán v kronice učitel Ortner, který si představoval byt nad masnými krámy na vlastní náklady, pouze stavební materiál mu byl poskytnutý obcí.

V této škole se v obou třídách učilo až do roku 1848. Vzhledem k vzrůstajícímu počtu dětí a potřebě tak větších prostor, docházelo v následujících letech k několika stěhováním. V roce 1848 přešla 1. třída do domu Jana Stehlíka, č. 157, aby přešla v roce 1855 do domu Josefa Hošny, č. 67. Z té doby také máme několik stížností lhenického zastupitelstva i dalších občanů na působení učitele Floriána Osnera. Dopisy jsou adresován budějovické konzistoři a to mezi léty 1856 – 1860. V první ze stížností je i několik konkrétních bodů, které mají dokládat, jak je Florián Osner nedbalý ke svým povinnostem. Raději honby pořádá, než aby děti učil, ale také zanedbává svých křesťanských povinností (nedrží půst, nechodí do kostela a život po hospodách vede)<sup>164</sup>.

Nicméně byly také stížnosti ze stran učitelů. Stížnosti na nedbalou docházku některých dětí, které rodiče, zejména z důvodu využití dětí na zemědělské práce, nechtěli do školy posílat, lze jen stěží předjímat, že nebyly. Zajímavá je stížnost lhenického učitele, že rodiče zapsaných dětí za roky 1843 a 1844 odmítají plnit své závazky přinášet do školy dříví na topení. Z příkazu ředitelství v Netolicích je třeba tuto povinnost dodatečně splnit a plnit ji i do budoucna, jinak by museli být donuceni právními prostředky<sup>165</sup>.

V roce 1858 byly pak obě třídy zpět v domě Jana Stehlíka, kde zůstaly až do konce července 1865. Po povinném zavedení školských výborů byl zvolen výbor ve složení Martin Klein ze Lhenic, Jan Filip z Třebanic a Václav Joun z Vadkova. Předsedou byl zvolen kníže Adolf ze Schwarzenbergu a místopředsedou a školním spolkem dohlížitelem František Nemastil, lhenický lékař, který se dle slov Josefa Hamáčka, autora školní kroniky „*po dlouhá léta o zvelebení zdejší školy pečoval*“<sup>166</sup>.

Dne 5. září 1865 školský výbor projednal a schválil, že je třeba školu rozšířit o třetí třídu a schválit dotace na druhého podučitele. Ten získal služné 180 zlatých. Nové umístění všech tří tříd, včetně ubytování podučitelů bylo výborem vybráno v domě u Arnošta Gregory, č. 156. Důvodem rozšíření školy i počtu podučitelů bylo pochopitelně množství dětí, kterých v opisu protokolu, uváděného ve školní kronice, bylo pro rok 1866 zapsaných 300. V protokolu se také uvádí, že od roku 1858 vzrostl počet dětí o 90, tedy z původních 210.

---

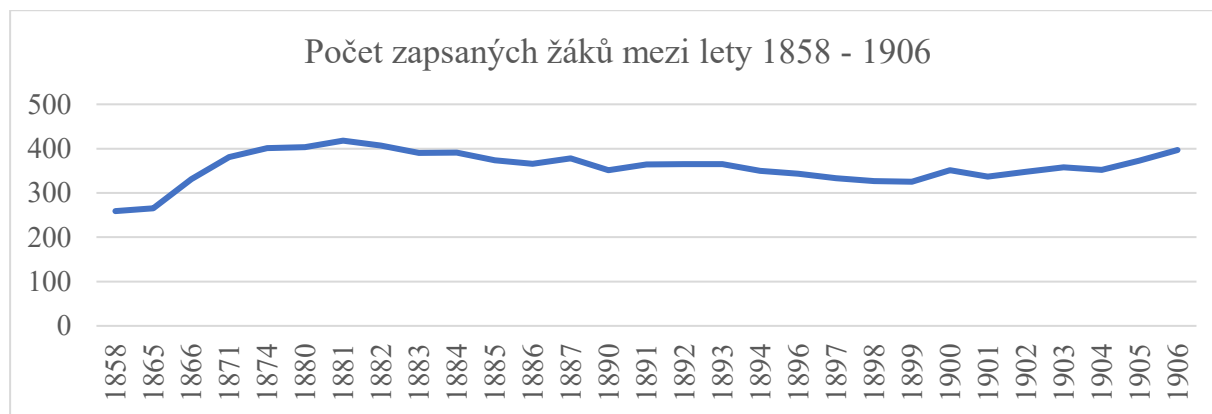
<sup>164</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 101, sig. II/4a-1

<sup>165</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 685, sig. I-G.

<sup>166</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 15. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/15>.



V roce 1896 si ředitel Hamáček postěžoval, že v důsledku nepříznivých hmotných poměrů se za 31 let jeho působení na lhenické škole počet žáků trvale snižuje. Zatímco v roce 1865 navštěvovaly školu děti pouze do 12. let, bylo jich 367, v roce 1896, i přes vyšší věk (viz Hasnerova reforma) 343. Jak se vyvíjel počet žáků na zdejší škole se můžeme podívat v následujícím grafu:



Počet žáků v roce 1865 bohužel není v kronice zapsán. Nicméně toto číslo lze najít v datových souborech výzkumu Tomáše Cvrčka<sup>167</sup>. I když některé roky chybí, je pravdou, že v letech 1881 až 1899 docházelo k mírnému ubývání počtu žáků zdejší školy. K poznámce o hmotném nedostatku ředitele Hamáčka můžeme odkázat ke kapitole 2.1, kde jsme uváděli pokles celkového počtu obyvatel Lhenic a jeho možné příčiny. Lze se domnívat, že i k tomuto poklesu povedou stejné důvody.

V námi sledovaném období se ve Lhenicích otevřela ještě živnostenská škola pokračovací, a to v roce 1908. Tyto školy se snažily zachytit trend rozvoje průmyslu a vůbec nástupu industrializace a potřeby kvalifikovanější pracovní síly. Zároveň byly zakládány jako podpora rozvoje živnostenského podnikání (tak tomu bylo právě na Prachaticku, kde průmyslová výroba byla více okrajovou záležitostí). Snaha o rozvoj živností a jejich podporu byla tím hlavním důvodem pro založení této školy právě ve Lhenicích. Bohužel k v prachatickém archivu jsou pouze výkazy o docházce a prospěchu z let 1908 – 1931<sup>168</sup> (výkazy nejsou vedené mezi roky 1914 a 1919, tedy v období Světové války). Z těchto výkazů dokážeme přečíst, že od školního roku 1909/1910 byly provozovány dvě třídy. Zatímco v prvním roce vzniku školy, tedy v roce 1908 navštěvovalo školu v jedné třídě 27 dětí<sup>169</sup>, v roce 1914 to bylo v I. třídě 20 a ve II. třídě 10 dětí<sup>170</sup>.

<sup>167</sup> CVRČEK, Tomáš. *Schooling under control: the origins of public education in imperial Austria 1769-1869*, dataset dostupný z: <https://www.czoernig.com/datasets-1/survey-of-primary-schools%3A-cisleithania-1865>.

<sup>168</sup> SOkA Prachatic, Živnostenská škola pokračovací Lhenice.

<sup>169</sup> SOkA Prachatic, Živnostenská škola pokračovací Lhenice, inv. č. 1.

<sup>170</sup> SOkA Prachatic, Živnostenská škola pokračovací Lhenice, inv. č. 10 a 11.

Tedy celkem 30 dětí. Živnostenská škola pokračovací ve Lhenicích působila až do roku 1932, kdy byla zrušena pro nedostatek žactva.

Na konec ještě dvě poznámky. Z roku 1899 ještě máme zmínku o tom, že: „*ručním pracím ženským vyučuje industriální učitelka sl. Pavlína Gregorová*“<sup>171</sup>. A konečně i ve Lhenicích trvaly od roku 1906 prázdniny podle nového školního a vyučovacího řádu na školách obecných a měšťanských 2 měsíce, což bylo zavedeno na základě výnosu Ministerstva kultu a vyučování ze dne 7. března 1906<sup>172</sup>.

V rámci Prachaticka je lhenická škola jednou z nejstarších. Zatímco Prachatice, Netolice a pravděpodobně také Vimperk tradují vznik svých škol do doby posledních Přemyslovců až 13. století, ve většina obcí a měst máme doklady o školách až ve století sedmnáctém. Ve Lhenicích byla škola, jak jsem si ukázali výše, už o ve století šestnáctém. Na tuto historickou tradici bohužel moderním školstvím Lhenice navázat nedokázaly. Zatímco už od 18. století byly všude v okolí zakládány také školy měšťanské, Lhenice „měšťanku“ založily až v roce 1920.

Živnostenských škol, jejichž legislativní rámec byl položen v roce 1869<sup>173</sup>, resp. novely školského zákona z roku 1883, kdy došlo k rozdělení na školy všeobecné a odborné, bylo na Prachaticku jen několik. První vznikla v Netolicích v roce 1893 a po ní následovaly Stachy (1901), Vacov (1904), Vlachovo Březí (1905) a 1908 již zmíněné Lhenice. I zde je ale patrná národnostní otázka – ve Vimperku byla pokračovací škola založena již v roce 1885, ale pouze jako německá a nebyla tedy přístupná pro českou menšinu. Možnost odborného učňovského vzdělávání pro Čechy vznikla ve Vimperku až v roce 1919.

Je zřejmé, že Lhenice poskytovaly vzdělávací možnosti, které odpovídaly požadavkům rozvoje a podpory živnostenského podnikání. Nicméně, v důsledku postupného úpadku řemesel a živností, spolu s rostoucí sociální mobilitou, docházelo k poklesu počtu žáků. Tito žáci často preferovali přesun do Českých Budějovic nebo dokonce do Vídně, kde se jim nabízely výrazně lepší možnosti pro uplatnění a zajištění živobytí.

## 5.2. Ředitel Josef Hamáček

Rok 1865 byl také pro lhenickou školu důležitým rokem pro jednu skutečnost. 26. října 1865 školský výbor ze 13 žadatelů zvolil za řídícího učitele Josefa Hamáčka, narozeného roku 1838 v Úvalech u Prahy v učitelské rodině. Josef Hamáček se stal snad možná jednou

---

<sup>171</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 81. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/81>.

<sup>172</sup> Tamtéž, snímek 108. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/108>.

<sup>173</sup> Rakouské císařství. Zákon ze dne 14. května 1869. In: Říšský zákoník, 1869, částka XXIX, č. 62, s. 277.

z nejdůležitějších učitelství osobností Prachaticka. Postupně se stal členem okresní školní rady v Prachaticích, podílel se na založení jednoty Budeč na Prachaticku, byl výborným hudebníkem a aktivně organizoval kulturní a společenský život nejen ve Lhenicích, ale také na Prachaticku. Okresní schůze učitelství organizoval právě ve Lhenicích, včetně např. učitelství plesů. 26. ledna 1867 zaopatřil na zdejší škole návštěvu poslance a prvního rektora české polytechniky (dnes ČVUT) Jana Krejčího. V roce 1891 je zvolen jako delegát na zemskou učitelství konferenci v Praze, zúčastní se také zemské všeobecné jubilejní výstavy (ze které si odváží diplom s uznáním budějovické komory za vystavená počítadla pro I. a II. třídu), 12. až 14. srpna 1895 zorganizoval sjezd významných lhenických rodáků (dorazilo přes 60 rodáků ze Lhenic a dalších 20 z přifařených obcí), 1896 byl zvolen do ústředního výboru Spolku jednot učitelství v Království českém za spolky v okresech České Budějovice, Jindřichův Hradec, Třeboň, Prachatice a Český Krumlov.

Jindřich Bukovský ve lhenickém zpravodaji<sup>174</sup> připojuje také vzpomínky pamětnice z kroniky rodiny Kolářovy z Vadkova, která vzpomíná na Josefa Hamáčka jako na nejlepšího učitele, který nikdy fyzicky netrestal a když se hodně zlobil, dětem říkával „*Ty culíku mizerný!*“. Zároveň byl výborným hudebníkem a působil také jako varhaník v kostele sv. Jakuba ve Lhenicích. Jeho produkce byly proslulé, o čemž svědčí také zachovalý obsáhlý notový materiál v kostelním archivu<sup>175</sup>. Odtud také jeho iniciativa a úspěšná snaha o vybavení místního kostela novými varhanami, která byla slavnostně završena v roce 1877.

Ostatně i školní kroniku psal Josef Hamáček. Proto máme nejvíce zpráv právě z doby jeho působení ve Lhenicích. Z jednotlivých let se tak můžeme dočíst o slavnostech a kulturních programech, které byly organizovány v rámci školy. Např. hraní divadelních her jako „Štědrý den“ (23.12.1866), „Učitel ve francouzském zajetí“ (22.1.1868), „Slepá babička“ (23.12.1868), „Svatý Mikuláš“ (23.12.1869). Z vánočních představení byl čistý výnos (17, v jednom případě 15 zlatých) věnován k zakoupení oděvů pro chudé školní děti. To ukazuje buď na štedrost lhenických nebo velký počet zúčastněných.

Další záznam o divadelním představení žáků místní školy je až z roku 1910<sup>176</sup>, kdy bylo odehráno 10. dubna 1910 představení „Král Liliputanský“. Následující den bylo ještě opakováno. Čistý výnos 44 korun a 6 haléřů byl věnován na nákup učebních pomůcek.

---

<sup>174</sup> *Lhenické aktuality*. Ročník XIII., číslo 8, Lhenice: září 1994.

<sup>175</sup> Tamtéž.

<sup>176</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 135. Dostupné z: <https://digi.cesearchivy.cz/310255/135>.

Dozvídáme se také, že každý školní rok byl zahájen a ukončen slavnostní mší, na začátku školního roku pak byly dětem předčítány školní zákony. Odbývaly se také pololetní a závěrečné zkoušky, které byly veřejné a „*kteřé se mnoho hostů súčastnilo*“<sup>177</sup>. Od roku 1873 se uzavírá školní rok zkouškou z náboženství. V roce 1881 se objevuje první zápis, kde je zapsáno: „*školní rok se započal dne 15. září 1881 zde již obyčejným způsobem*“<sup>178</sup>. Hned roku následujícího jsou ale opět školní roky zahajovány i končeny slavnostní bohoslužbou.

Za jeho působení se také v roce 1878 zdejší škola rozrůstá na 5 tříd a vrcholem jeho snah je postavení nové školní budovy. Dne 4. dubna 1880 se konala dražba k postavení nové budovy pro šest tříd. Stavbu pronajal Josef Stehlík a stavitelem byl František Groiher z Chvalšín<sup>179</sup>. Nová šestitřídní škola stála 18 569 zlatých 99 krejcarů a slavnostně byla vysvěcena 24. července 1881<sup>180</sup>. Jak píše Václav Starý<sup>181</sup>, slavnost svěcení nové školy byla velkolepá. V předvečer slavnosti sehrál místní ochotnický spolek hru s názvem „Krejčí co lékař“. Obřadu svěcení nové školy se zúčastnila řada významných představitelů veřejného života, jako okresní hejtman v Prachaticích Václav Šolta, okresní školní inspektor Martin Sedlák nebo okresní soudce Beck z Riegershofenů. Samotný obřad celebroidal prachatický vikář Jan Švéda. Po vysvěcení budovy byl u sochy sv. Vojtěcha také posvěcen nový školní prapor a v místním kostele následovaly církevní bohoslužby. Součástí slavnostní byla také společná hostina pro 85 hostů a zakončení slavnosti se uskutečnilo večer v hostinci Františka Krauskopfa, kde se byla uspořádána akademie, na které vystoupil řídicí učitel Hynek Šimeček z Římovy a ředitel kostelního chóru v Písku František Gregora. Tak také složil ke svěcení lhenické školy slavnostní kantátu. Z popisu je patrné, jak velká slavnost to pro Lhenice byla.

Josef Hamáček neustal ve své činnosti ani v nové škole. Pořádá cyklus přednášek „O štěpařství a zužitkování ovoce“ konaných prof. Dr. Karlem Hamböckem ve dnech 2. – 5. září 1884<sup>182</sup>, aby lhenické ovocnářství za moderními způsoby hospodaření nezaostávalo. Přednášku si

<sup>177</sup> Tamtéž, snímek 19. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/19>.

<sup>178</sup> Tamtéž, snímek 35. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/35>.

<sup>179</sup> Tamtéž, snímek 31. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/31>.

<sup>180</sup> Tamtéž, snímek 186. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/186>; Zde také podrobný popis, včetně rozpisu splátek k uhrazení nákladů na výstavbu nové školy.

<sup>181</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 59; srov. SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 33. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/33>.

<sup>182</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 38. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/38>; Pozvánka na přednášku vyšla i tiskem, např.: *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 30.08.1884, 6(35), s. 331. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:7e21d069-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>. Dopis od prof. Hamböcka o konání přednášky viz SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

bylo poslechnout přes 40 posluchačů. Za jeho záslužnou činnost mu v roce 1893 uděluje ministr kultury a vyučování titul „ředitel“.

Nelze ale také opomenout kontroverzní skon ředitele Hamáčka, který vrhá stín na jeho jinak velmi pokrokové, a doslova nadčasové, působení ve Lhenicích. Jako dlouholetý předseda a účetní Občanské záložny (viz kapitola 7.2), sehrál klíčovou roli v případě defraudace finančních prostředků, který byl odhalen během externí revize. Tento incident značně poznamenal jeho reputaci a veřejné vnímání. Dle dostupných svědectví, přestože byl v době svého úmrtí nemocný, neodešel ze života přirozenou smrtí. Spekuluje se, že příčinou jeho náhlého skonu byla sebevražda způsobená otrávením<sup>183</sup>.

Ředitel Hamáček umírá 2. května 1902. Jeho pohřeb se konal o dva dny později a dorazilo na něj 63 učitelů a mnoho dalších lidí. Hamáček na lhenické škole působil 37 let. Jeho nástupcem se stal Diviš Trenkvic, který v roce 1906 na svou žádost o propuštění do trvalého odpočinku odešel z aktivní služby po 42 letech. Novým řídícím učitelem se pak v roce 1907 stal František Jaroš, který odešel do důchodu v roce 1916.

Osobnost ředitele Hamáčka byla pro Lhenice jednou z těch nejdůležitějších, které po celé naše vyprávění můžeme sledovat. Alespoň v 19. století tomu tak určitě bylo. Nebyl jen řídícím učitelem, potažmo ředitelem školy. Byl velmi aktivním obyvatelem a velmi výrazně ovlivňoval kulturní, ale i hospodářský život městečka. To ostatně dokazují různé zmínky spojené s jeho jménem procházející celou prací.

### 5.3. Opravy školní budovy

Pozornost si, byť ve stručnosti, zaslouží také některé opravy a rekonstrukce, kterými nová školní budova prošla. V roce 1904 je v kronice zápis, že: „*pro sešlost natřena i spodní rámy natřeny fermežovou barvou*“<sup>184</sup>. Tuto opravu provedl Karel Kigler za částku 30 korun. Ve stejném roce, v listopadu, bylo z důvodu stavu nutné odstranit stará kachlová kamna v první třídě, která byla nahrazena novými železnými. Cena těchto kamen činila 94 korun<sup>185</sup>.

Také v roce 1905 došlo ke dvě stavebním úpravám. Po velké vichřici bylo nezbytné opravit poškozenou střechu, což stálo 84,50 korun. V témže roce byl ve Lhenicích zaváděn vodovod,

---

<sup>183</sup> BUMBA, Jan. *400 let školy lhenické*. Online. Škola Lhenice. 1996, s. 11. Dostupné z: [https://www.skolalhenice.cz/e\\_download.php?file=data/editor/7cs\\_1.doc&original=75.doc](https://www.skolalhenice.cz/e_download.php?file=data/editor/7cs_1.doc&original=75.doc)

<sup>184</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 99. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/99>.

<sup>185</sup> Tamtéž, snímek 102. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/102>.

o kterém píšeme více v kapitole 7.1. Jeho odbočka byla také zřízena ke škole. Připojení stálo místní školní radu 186 korun 40 haléřů. Tak se také dozvídáme, že: „*voda tekla poprvé dne 16. října*“<sup>186</sup>.

Další nová kamna jsou zařizována ve školním roce 1906/1907, tentokrát do čtvrté třídy. Zakoupena byla od pana Fönigbauera za 80 korun. Významnou opravu ale školní budova podstoupila v září 1909. Proběhlo kompletní vybělení místností i celého interiéru, omítnutí vnějších zdí, oprava ozdob, nový nátěr celé budovy a oprava zatékání vody do sklepa. Celkové náklady na uvedené opravy se vyšplhaly na 1 279 korun 22 haléřů. K tomu byl ještě přidán nový hromosvod za 120 korun, instalovaný panem Vaňkem, elektrotechnikem z Českých Budějovic<sup>187</sup>. Vezmeme-li v úvahu, že nová školní budova byla v provozu od roku 1881, pak větších oprav (nepočítáme-li opravu vichřicí poškozené střechy) se dočkala po dlouhých 28 letech.

---

<sup>186</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 105. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/105>.

<sup>187</sup> Tamtéž, snímek 134. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/134>.

## 6. Společnost

Ještě jednou se vrátíme k článku Josefa Janury (viz kapitola 1.2)<sup>188</sup>. Podle starší ústní tradice ve Lhenicích věřili, že malý výskyt krupobití je díky „*troubení proti mrakům*“. U pana Harta byla prý uložena svěcená trubka, na kterou, kdo byl nejbliž a blížila se bouřka, měl zatroubit. Trubku z velké mořské ulity daroval pan farář Pintr. Troubit měl dotyčný s obnaženou hlavou, s trubkou v šátku, pod Stráží a proti mrakům. Čím blíže ale bouřka byla, tím těžší bylo troubení a ani zvyklý muzikant nevydržel troubit dlouho. Nezatroubí-li se ale včas, i tak bouřka a kroupy přijdou.

Nevíme, jak moc pravdivá historika to je, i když také Václav Königsreiter ve svých pamětech o „*zvonění proti mračnum*“<sup>189</sup> píše. Ale ukazuje, že i Lhenice mohou mít své specifické ústní tradice. A také, jak moc bylo zemědělství, potažmo ovocnářství důležitým středobodem pro celou společnost. Co horšího, než kroupy nebo silná bouřka, může pro ovocné sady být. A tady měl troubit kdokoli, kdo byl nejbliž.

Stejně, jako se vyvíjela společnost 19. století, a stejně, jako se postupem času více a více probouzelo národní vědomí, tak i ve Lhenicích se k těmto procesům dostávalo větších a větších ohlasů. Zejména právě některé nově vzniklé spolky, jak si ukážeme dále, hrály hlavně na národní notu. Zřejmě ne náhodou se nejvíce v tomto angažoval divadelní ochotnický spolek. Není bez zajímavosti, že poprvé se v zápisech z jednotlivých schůzích dozvídáme v roce 1906, že na závěr byla zazpívána píseň „Kde domov můj?“ (kdežto při jiných příležitostech byla stále zpívána rakouská hymna (viz např. kapitoly 5 nebo 6.5)). A hned v roce 1907 se ale už dočítáme: „*byla tato valná hromada zapěním naší národní hymny ‚Kde domov můj?‘ ukončena*“<sup>190</sup>. Zatímco tedy v roce 1906 šlo „pouze“ o píseň, v roce 1907 už je deklarován zpět národní hymny. Může se zdát, že v tomto směru byly Lhenice možná o půl století pozadu (přeci jen divadelní hra „Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka“ měla premiéru 21. prosince 1834. Musíme si ale uvědomit, že přeci jen byly Lhenice regionem daleko od centra národního obrození, které bylo samozřejmě v Praze, navíc v regionu s velkým česko-německým prolínáním (viz kapitola 2.3). Nejde tedy očekávat, že veškeré novinky byly adoptovány v prvních letech jejich existence. Navíc stále v kontextu 19. století a jeho teprve se rozvíjející komunikační infrastrukturou.

---

<sup>188</sup> *Zlatá stezka: krajem Husovým a Chelčického: vlastivědný sborník. Ve Vodňanech: Organizace učitelské obec. a měšť. škol okresu prachatického a soud. okresu vodňanského*, 01.06.1940, 13(10), s. 151-152. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:1565adb5-301c-11e4-a5fa-001b63bd97ba>

<sup>189</sup> „*začali zvonit proti mračnum (1761) Jednau se přihodilo[,] [k]di[ž] zvonili[,] uhodil hrom do veže[,] gednoho zabil[,] o statní omračil. pak přestali zvonit napořád (1782)*“. Zdroj: SOkA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>190</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

Rozvoj občanské společnosti vždy stál a stojí na významných osobnostech, respektive uznávaných autorit, které dokáží svou komunitu aktivovat k podobným aktivitám. Stejně tak tomu bylo i ve Lhenicích. Dokazují to i například předplatitelské počiny jednotlivců, kteří tak přinášeli do Lhenic českou kulturu, a to zejména v nově vznikající a vydávané knižní podobě<sup>191</sup>. Byť bychom dnes mohli říct, že šlo o lehčí, romantický nebo také dívčí román. Byl ale psaný česky a vydávaný českými autory a autorkami, zapojenými také do národního obrození. A nebyl to jen ředitel Hamáček.

Ale i nové hýbalo Lhenicemi. Z několika pozvánek na schůze se jednalo zejména o politické záležitosti, zejména v posledních letech sledovaného období, tedy v předvečer světové války. Aktivní bylo zejména dělnické hnutí a, snad i logicky vzhledem k převážně zemědělskému charakteru regionu, hnutí agrární. Za všechny zajímavá pozvánka na setkání agrárního dorostu konané 24. května 1908 v hostinci netolického právovárečného měšťanstva ve Lhenicích<sup>192</sup>. Nebo krátká, o to účinnější stížnost z roku 1906, která mířila na prachatického hejtmána Hiebla, který údajně opět zakázal schůzi ve Lhenicích. Nadto ještě stížnost uvádí, že nedochází jen k zakazování schůzí, ale k výzvám hostinským, pod pohružkou odejmutí koncesí, aby se takové schůze v jejich hospodách ani nepořádaly<sup>193</sup>.

Jednotlivé osobnosti Lhenic se aktivně zapojovali také do spolkového života aktivně, a to i do volených funkcí nejvyšších orgánů. Zároveň také se snažili spolkový život přinést přímo do Lhenic. Namátkou jsme v textu zmínili setkávání, schůzce nebo výbory spolků Budeč, Hospodářského spolku, Župní hasičské jednoty na Písecku. A mnohdy to byly také výroční schůze, tedy více slavnostní, s bohatým i kulturním programem. Městys tím podporovali jak kulturně, neboť přinášeli do společnosti kulturní obohacení o návštěvy z okolí, ale i často ze vzdálených míst. Zároveň tím podporovali i podnikatele/živnostníky ze Lhenic. Nešlo jen o pronájem místa pro konání takových akcí, často se konaly také v místní škole, kde o žádný příjem nešlo. Musíme

---

<sup>191</sup> Viz např.: ČERVENÝ, Antonín. *Velkostatek Kolín a jeho důmyslné a vzorné zařízení*. Matice rolnická. V Praze: Matice rolnická, 1870, s. 214. Dostupný z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00175026SZ00442877SZ00600301>; JANOTA, Vojtěch Vlastimil, et al. *Zlaté Lístky dárek útlověkým dívkám, do zlaté knihy zapsaným*. Fuchs, 1863, s. 191-192. Dostupné z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00589092SZ00131730SZ00549384>; TONNER, Emanuel. *Výpravování dějin domácích*. (Tiskem dra. Ed. Grégra), 1871, s. 267. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:b085a6c7-fc11-46df-8e9e-792362ee35b1>; SVĚTLÁ, Karolína. *Zvonečková královna*. Grégr, 1872. Dostupné také z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00686223SZ00128522>; *Matice lidu: Výroční zpráva spolku pro vydávání laciných knih českých (Matice lidu) za rok 1871*. Národní listy. 1872, roč. 12, č. 75, s. 2-3; PAŽOUT, Josef. *Zlaté Klasy: dárek dospělejším dívkám, do Zlaté knihy zapsaným*: Číslo 11, Schreyer, 1873, s. 149. Dostupné z: <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ257195407>.

<sup>192</sup> *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 23.05.1908, 3(121), s. 4. ISSN 1805-0905. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a744b800-1e6c-11e8-8485-5ef3fc9ae867>.

<sup>193</sup> *Nový jihočeský dělník: časopis hájící zájmy pracujících vrstev*. České Budějovice: František Dvořák, 09.02.1906, 5(6), s. 3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e2cf270e-961b-4bb9-baa5-a24f52032a1d>.



ale se na celou problematiku dívat optikou tehdejších možností cestování, které nebyly takové, jako dnes. Často se putovalo pěšky nebo povozem (ve Lhenicích nebyla železnice a nebyla ani rozvinutá autobusová doprava, a ani automobily ještě rozhodně nebyly běžnou výbavou). Proto taková návštěva nebo organizace s sebou nesla i nutnost pohoštění a často také ubytování. Takové větší akce se tak jistě těšily zájmu mnoha živnostníků, zejména pak hostinských.

Soužití spolků, zvláště na tak malém městě, kde se navíc některé zájmy mohly křížit, nebylo vždycky idylické. Máme několik dokladů zejména z archivních fondů divadelního ochotnického spolku, kde na sebe narážely některé zájmy se Sokolem, zejména pak při zápůjčkách divadelního vybavení. A nejen v těchto případech. Václav Kindlman, předseda spolku ochotníků, v roce 1913: „*přimlouvá se by členové naši a členové spolku „Sokola“ ve Lhenicích se vzájemně ctili a by veškeré donášení ze spolku našeho neb naopak přestalo*“<sup>194</sup>. Je tedy vidět snaha o narovnávání vzájemných vztahů.

Na druhou stranu máme několik dokladů, kdy mezi spolky docházelo k významné spolupráci. Opět jde o divadelní spolek, tentokrát ve spolupráci se dobrovolnými hasiči, kdy hasičům divadelníci půjčoval jeviště nebo celý zisk z některého představení věnovali ve prospěch právě hasičského spolku.

To ale jen na dokreslení, že život v městečku nezůstával pouze v hlubinách 19. století a nijak do něj neprosakovaly nové trendy, včetně politických, které hýbaly českou společností. V této kapitole se však politickými záležitostmi zabývat nebudeme. Představíme si oblasti, které společnost do značné míry utvářely (a utvářejí dodnes). Blíže se podíváme na nově se etablující a rychle rozvíjející spolkovou činnost (a to ať už zaměřenou na hospodářství, tak ale i na kulturu a společenský život), zjistíme něco také o konání tanečních zábav, které jsou tak typické pro zejména vesnický způsob života a seznámíme se s průběhem některých zásadních slavností.

## **6.1. Spolková činnost**

V kontextu českých zemí, podobně jako v dalších oblastech, měla modernizace a formování občanské společnosti zásadní dopad na nový fenomén sdružování do spolků. Tendence ke sdružování do různorodých zájmových skupin má dlouhou historii, sahající až do počátků lidské civilizace. Specificky ve 19. století, s nástupem občanské společnosti, a z jejích vzrůstajících požadavků, byl tomuto procesu poskytnut formální právní rámec. V následující kapitole se podrobněji věnujeme analýze spolkové činnosti ve Lhenicích, a to v širším rámci

---

<sup>194</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

rozvoje spolkového života v rámci rakouského císařství a také na území Prachaticka, s cílem osvětlit specifika a vývojové trendy spolkového života v dané lokalitě.

V rakouském císařství v průběhu 19. století bylo přijato několik právních norem, které vznik spolků a jiných občanských sdružení umožnili. V první řadě lze jmenovat Obecný zákoník občanský z roku 1811. Ten ještě spolky sice neupravoval, nicméně definoval právní rámec pro osobní a majetkové právo, což mělo nepřímý vliv i na možnost sdružování.

Dalšími významnými dokumenty, které ovlivnily právní a politický vývoj monarchie, byly tzv. Říjnový diplom z roku 1860 a Prosinčová ústava z roku 1867. Tyto dokumenty, vydané císařem Františkem Josefem I., představovaly odpověď na tlaky, které se v monarchii hromadily po revolučním roce 1848 a během období neoabsolutismu v 50. letech 19. století. Ačkoliv byl císař k reformám přinucen spíše okolnostmi než osobní iniciativou, oba dokumenty položily základ pro moderní právní stát a přispěly k rozvoji občanské společnosti.

Roku 1867 byl také vydán Zákon č. 134/1867 ř. z., o právě spolčovacím. Tento zákon přímo umožnil zakládání spolků tím, že kodifikoval právo na sdružování bez předchozího povolení státu. Spolky musely být sice předem oznámeny místním úřadům, ale nemohly být zakázány, pokud jejich činnost neodporovala zákonům. Tento zákon byl klíčový pro rozvoj občanské společnosti, protože umožnil vznik mnoha politických, kulturních, vzdělávacích a sportovních spolků.

Lheničtí občané se spolkových činnostech, podle dostupných zdrojů, zřejmě účastnili. Nejprve k nim ale spolkový život přicházel, než aby ho sami organizovali. Už jsme si dříve ukázali působení Národní jednoty Pošumavské – viz kapitola 2.3. Možná v podobném duchu dorazil do Lhenic také Hospodářský spolek<sup>195</sup>.

Arnošt Gregora, vlastník rozsáhlého statku a sadů ve Lhenicích, sehrál klíčovou roli na valné hromadě Hospodářského spolku pro Netolicko-Prachatický region, která se konala 19. července 1864 právě ve Lhenicích a pod předsednictvím knížete Adolfa Schwarzenberga.

Jeho příspěvek byl zaměřen především na doporučení ovocných stromů, jež produkovaly obzvláště úrodné a trvanlivé plody, z peckovin s osobním upřednostněním švestek. Z různých odrůd jablek vyzdvihl: „*reinetty, tulipánky, malá a velká kasselská jablka, orleánská reinetta, malinová – růžová – muškátová jablka, koženáče, pannenská červená a žlutá jablka*“. Mezi hrušněmi pak preferoval: „*Ančičky, vavřinky, bartolomějky, kaiserky, heřmanky, muškateľky,*

---

<sup>195</sup> Nebo také Hospodářská jednota. Bohužel se nám nepodařilo s jistotou dohledat stanovy spolku, tedy ani jeho přesný název. V dostupných zdrojích je ale zmiňován *Hospodářsko-lesnický spolek pro okres Písecký* a také *Jednota hospodářská kraje Píseckého*. Ta byla, podle všeho, založena roku 1861. SOKA Písek, Stanovy a jednací řád jednoty hospodářské kraje Píseckého, sig. C II. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/1908000011709>.

*koprčky, peregrinky, rusletky malé i velké, hraběnky letní, pargamutky, trousilky, jakubky, čáslavky, mydlinky, kačenky, piksly, aj.* <sup>196</sup>.

Pro naše téma rozhodně přínosnou poznámkou byla také část zápisu, která zmiňuje: „Zajímavé bylo, jak Lheničtí sousedé, co známí obchodníci v ovoci, poradě této napnutě naslouchali a vřelého podílu na ní brali, jenom to jest litovati, že ovocné druhy nejvíce dle návyku a málo kdy pomologicky pojmenují“ <sup>197</sup>.

Na konci valné hromady byl zaznamenán seznam osob, jež se přihlásily do volených orgánů spolku, včetně Josefa Wondra, faráře, měšťany Jana Čížka, Jana Stehlíka a nám již známého Arnošta Gregory, a Františka Nemastila, lékaře, a s dalšími občany z Lhenicím přidružených obcí Vadkova, (Třešňového) Újezdce a Vodice.

Zde můžeme poukázat, že aktivní účast knížete Adolfa Schwarzenberského poukazuje na jeho, jako i většiny tehdejší šlechty, snahu podporovat hospodářský rozvoj bývalých patrimoniálních panství i po zrušení feudálních práv.

Zmínit je třeba také valnou hromadu Hospodářského spolku konanou 1. září 1864, na které se paralelně uskutečnila také hospodářská výstava. Tato expozice prezentovala široké spektrum položek, včetně polních a zahradních plodin, hospodářsko-technických produktů, zemědělského nářadí a strojů, jakož i chovných zvířat. Součástí výstavy bylo také posuzování kvality exponátů, přičemž jedním z odborníků, specificky pro oblast včelařství a štěpařství, byl právě Arnošt Gregora ze Lhenic <sup>198</sup>.

Arnošt Gregora ještě jednou, a sice zmíněný ze zprávy spolku ze 12. září 1865 při příležitosti hospodářské výstavy konané v Netolicích. Oproti jiným záznamů, kde je zejména odborníkem na ovocnářství, zde je zmínka o ocenění a přiznání odměny za vystavený hovězí dobytek <sup>199</sup>.

A ještě jeden zápis, který dokumentuje postavení Arnošta Gregory, ale i samotných Lhenic, v Hospodářském spolku. V tomto případě byla na stránkách časopisu uvedena obšírná debata členů spolku o pasení dobytka, resp. jeho škodlivosti pro hospodářskou výrobu, jako celku. Arnošt Gregora ve svém příspěvku uvedl příklad Lhenic, kde se pasení dobytka násilně zamezilo.

---

<sup>196</sup> *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 20.07.1864, 2(2), s. 32-33. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:680a370d-39f8-11e4-b01c-001b63bd97ba>.

<sup>197</sup> Tamtéž.

<sup>198</sup> *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 15.10.1864, 2(10), s. 156. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:86919d47-39f8-11e4-b01c-001b63bd97ba>

<sup>199</sup> *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 31.12.1865, 3(24), s. 404. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:c625fce1-6853-11e4-b393-001b63bd97ba>

Pastviny se podle Gregory ve Lhenicích částečně odprodaly, částečně zalesnily a pasení dobytka se pod hrozbou pokuty zakázalo. Pouze pro mladý dobytek bylo vykázáno určité místo k pasení, ale od toho se brzy upustí<sup>200</sup>.

Výsledkem debaty, respektive přijaté usnesení spolkové schůze, bylo doporučení, aby bylo v tomto bodě následováno příkladu Lhenic.

Tyto zdánlivě drobné detaily a zápisy ilustrují, že Lhenice byly zapojeny do širšího kontextu vzdělávacích a inovačních aktivit v oblasti zemědělství, což reflektuje snahu držet krok s dobovými i moderními trendy. Zvláště pak ocenění Arnošta Gregory jako experta na ovocnářství, včelařství a štěpařství svědčí o jeho odborných kompetencích a přínosu nejen pro hodnocení specializovaných exponátů, ale také pro ostatní členy spolku, včetně veřejnosti.

Jedním z národnostních spolků, působících zejména na jihu Čech, byl spolek jihočeských akademiků „Štítýný“. Jeho snahou bylo sdružení jihočeského studentstva a založený byl 31. srpna 1872. V jeho stanovách je účelem založení spolku podpora nemajetných studentů s bydlištěm v krajích tábořském, budějovickém a píseckém. A zároveň: „*šířiti pravé duševní vzdělání lidu v oněch krajích, a proto zakládati knihovny v krajinách, kde živel německý maje převahu, jest na újmu živlu národnímu; pořádati volné přednášky v obvodu zmíněných krajů z literatury a umění, z dějin národního hospodářství, apod.*“<sup>201</sup>.

V roce 1884 zmiňuje knihovní komise tohoto spolku založení několika místních knihoven, mimo jiné právě ve Lhenicích<sup>202</sup>. Knihovnu měl založit farář Jakub Šuster se svým kaplanem Jakubem Fortunátem, arciknězem v Lomnici u Třeboně<sup>203</sup>. Ten ostatně v roce 1850 žádá lhenické zastupitelstvo o příspěvky pro knihovnu, aby tím vzdělanost v obci podpořili. Odpověď obecního zastupitelstva bohužel neznáme. V roce 1889 ale měla knihovna obsahovat už 760 knih<sup>204</sup>.

Lheničtí měli také Spolek vojenských vysloužilců v Lhenicích. Ten působil ve Lhenicích od září 1877 (oficiálně byl založen 1876). V čele spolku, jako protektor, stál kníže Adolf Josef Swarzenberg a v roce 1889 měl 10 čestných členů a 57 řádných. Zajímavostí jistě je, že spolkový prapor, který byl svěcen 7. května 1882, a jehož znaky byly na žluté straně znak říšský, na bílé

---

<sup>200</sup> *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 30.09.1865, 3(18), s. 295. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:a492410d-6853-11e4-b393-001b63bd97ba>

<sup>201</sup> HNILÍČKA, František. *Stručný nástin dějin spolku akademiků jihočeských Štítýný*, 1882. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3ce6e890-9223-11de-bdee-000d606f5dc6>

<sup>202</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 31.05.1884, 6(22), s. 211. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:7672cd6f-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>

<sup>203</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 685, sig. I-G.

<sup>204</sup> ŠKRDLE, Tomáš. *Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna J. Zeman, 1888-1889, s. 152 a s. 172. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:12a2a120-50ff-11e7-9277-005056825209>.

znak Lhenic, měl také svou kmotru, a to Josefu Pintrovou. Jmění spolku v roce 1889 bylo 593 zlatých a 19 krejcarů na hotovosti. Ze spolkové poklady byly vypláceny zejména podpory, ale také pohřby válečných vysloužilců. V roce 1888 bylo vyplaceno na podporách 5 zlatých a 30 krejcarů, za pohřby 16 zlatých<sup>205</sup>. V roce 1898 měl spolek 10 čestných a 69 řádných členů, na podporách bylo vyplaceno už celých 32 zlatých<sup>206</sup>. V dalších letech už podobná čísla v pramenech uváděná nejsou.

Spolek vysloužilců měl i svou vlastní kapelu (8 hudebníků) a stejnokroj. Ten sestával z tmavomodrého kabátce, vojenské blůzy, na stojatém límci červené výložky s vyobrazením granátu. Na prsou pak byly červené šňůry, spodky byly černé a na klobouku byl chochol stejný, jaký používali četníci<sup>207</sup>.

V krátkosti můžeme zmínit také zapojení se do činnosti Klubu českých turistů. Ačkoli se nejednalo o typickou spolkovou činnost, můžeme vidět alespoň zapojení se do této aktivity. I když se, popravdě, jednalo o více činnost podnikatelskou. Jde o nabídku studentských nocleháren, které byly zřizované právě klubem Českých turistů. Záznamy z let 1904 až 1911 ukazují zřízení této noclehárny v hostinci „U Šturmů“, kde jako dozorující zástupce fungoval učitel Václav Kindlman. V nabídce bylo 30 lůžek po 20 haléřích za noc (nouzová<sup>208</sup> za 8 hal.). Snídaně pak za 20 h, oběd za 60 h, večeře 36 h (masitá 58 h). Přístupné byly bez časového omezení. Uvedené ceny byly „U Šturmů“ po celé uvedené období<sup>209</sup>.

Ve srovnání s jinými ubytovny v okolí jistě záleží na vybavenosti té které ubytovny. Nicméně pro rok 1909 bylo lůžko v Prachaticích za 60 – 80 haléřů, v Borovanech za 60 haléřů, V Českém Krumlově za 40 haléřů (ale zde to byla lůžka nouzová!). Oproti tomu v Husinci

---

<sup>205</sup> *Kalendář a seznam spolků českých vojenských vysloužilců na obyčejný rok*. V Praze: Nákladem Ústředního sboru spolků vojenských vysloužilců, 1889, 2(1), s. 192. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1b67a2f6-78d5-498e-ac85-e675aac2fe42>

<sup>206</sup> *Kalendář a seznam spolků českých vojenských vysloužilců na obyčejný rok*. V Praze: Nákladem Ústředního sboru spolků vojenských vysloužilců, 1899, 12(1), s. 124. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:293db8ba-517a-4eb3-8a7d-6fae9ce44204>.

<sup>207</sup> *Kalendář a seznam spolků českých vojenských vysloužilců na obyčejný rok*. V Praze: Nákladem Ústředního sboru spolků vojenských vysloužilců, 1889, 2(1), s. 191–192. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1b67a2f6-78d5-498e-ac85-e675aac2fe42>.

<sup>208</sup> Šlo pouze o matraci nebo slamník na zemi.

<sup>209</sup> *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*, 1904, s. 20. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:176352a0-d36d-11e6-8f91-005056827e51>, *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*, 1908, s. 9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:94d4dce0-4199-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>, *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*, 1909, s. 30. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e4a36940-3d51-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>, *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*, 1911, s. 32. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:77135760-419c-11e8-a7aa-005056825209>

a Českých Budějovicích byla standardní lůžka zdarma. Na druhou stranu ceny za stravu byly ve Lhenicích z výše uvedených příkladů nejnižší.

Dle výkazu z roku 1902 byla tato lhenická noclehárna využita v 16 případech<sup>210</sup>.

Spolkový život organizovaný a zakládáný přímo ve Lhenicích začíná ale až ke konci 19. století. Oficiálně nejstarším založeným spolkem byl sbor dobrovolných hasičů založený roku 1884. Z 24. února 1894 nalézáme také informaci o založení odboru spolku Červeného kříže<sup>211</sup>. V roce 1902 byl založený spolek divadelních ochotníků Stráž. V roce 1909 pak spolek tělovýchovný TJ Sokol. To jen výčet těch nejstarších a největších. I v 19. století se organizovali občané do menších spolků, dnes bychom řekli občanských sdružení, jako bylo příkladem Družstvo pro upravení potoku Soudnyho v Brusné – družstvo vodní (seznam 16 vlastníků obsahoval také obec Lhenice) nebo Katolicko-politické besedy.

I když jsme se v této kapitole lhenických spolků dotkli, přeci jen si dva spolky zaslouží větší pozornost. Jejich činnost si tak představíme v následujících dvou kapitolách. Půjde o sbor dobrovolných hasičů a spolek divadelních ochotníků.

## 6.2. Sbor dobrovolných hasičů

Nejen v minulosti, kdy ještě byla většina budov dřevěných, ale i ve sledovaném období byly velkým postrachem každého sídla požáry. Nevyhnuly se ani Lhenicím, které tak v druhé polovině 19. století začaly přemýšlet, jak s ohněm účinně a efektivně bojovat.

Jak píše Václav Starý<sup>212</sup>, už v roce 1859 poptávají Lhenice nákup obecní stříkačky z továrny Leopolda Maurettera z Jindřichova Hradce. Stříkačka nakonec do Lhenic dorazila 20. ledna 1860 a o dva dny později bylo vydáno potvrzení na cenu 419 zlatých a 40 krejcarů, s převozem z Jindřichova Hradce dalších 25 zlatých<sup>213</sup>. V roce 1860 byla na stříkačku postavena také kůlna.

V roce 1862, byl sepsán protokol<sup>214</sup>, podle kterého v souladu s usnesením výboru jsou osoby zasahující při požárech oprávněny k finanční kompenzaci z obecního rozpočtu za jejich služby. Specificky, jedinec, který vlastní koně, má ho zapřáhnout do hasičského vozu a vyjede k místu požáru. Za to obdrží kompenzaci ve výši 4 zlatých, a to i v případě, že na místo požáru nedojede. Stejně tak, osoba odpovědná za ovládání hasičského vozu při výjezdu k požáru je

---

<sup>210</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. 1902, 24(46), s. 4. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:4569db20-cab6-11e4-8977-001b63bd97ba>

<sup>211</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

<sup>212</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 60.

<sup>213</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 739, sig. V-3.

<sup>214</sup> Tamtéž.

kompenzována 2 zlatými za každý výjezd, opět bez ohledu na to, zda bylo k místu požáru potřeba dojet.

Václav Trnka, místní obyvatel a zámečnický mistr, byl oficiálně jmenován za řidiče. Kromě jeho primárních povinností byl také zodpovědný za pravidelnou údržbu stříkačky, konkrétně čtyřikrát ročně a to i v případě, že po celý rok k žádnému požáru nedošlo. Minimálně na den sv. Floriána měl vyjet na lhenické náměstí, kde měl stříkačku otestovat. Za tuto údržbu a zkoušení mu byla z obecního rozpočtu vyplacena odměna ve výši 4 zlatých. V situaci, kdy by se Václav Trnka nemohl své role zhostit, případně odměna ve výši 2 zlatých osobě, která jeho povinnosti převezme.

Obecní stříkačka se osvědčila u řady požárů, např. z roku 1861, kdy požár zničil 4 domy nebo požár z 10. září 1861. Ten začal ve 20 hodin a během 2 hodin zničil 23 domů, včetně hospodářských budov, kde byla uskladněna poslední sklizeň obilí a píce pro hospodářské zvířectvo. Celková škoda se odhadla na 64 000 zlatých!<sup>215</sup> O některých dalších požárech jsme se zmínili také v kapitole 2.1.

To vše vedlo k myšlence založení spolku dobrovolníků, kteří by s požáry bojovali. Po různých peripetiích, kdy se lheničtí o takový spolek pokoušeli od roku 1877 byl nakonec 27. dubna 1884 konala první valná hromada Sboru dobrovolných hasičů ve Lhenicích<sup>216</sup>. Jeho prvními činovníky byli Arnošt Gregora, Antonín Kössl, Josef Hamáček, Václav Majer, Diviš Trenkvič a Jan Mařík.

Sbor byl původně součástí župní jednoty na Písecku se sídlem v Bechyni, v prosinci 1894, ale přestoupil do nově zřízené župní jednoty v Netolicích: „*Nová župní hasičská jednota na českém jihu, 10. prosince 1894 – konala se v Netolicích ustanovující valná hromada nově zřízené, župní hasičské jednoty pošumavské, k níž přistoupily dosud sbory hasičské z těchto obcí: Lhenice, Selce (Plástovice), Nestanice (Hvožd'any), Černoves, Vitějice (Hracholusky), Nebahov a Netolice*“<sup>217</sup>. Náměstkem starosty byl zvolen ředitel Hamáček ze Lhenic.

Při příležitosti 10 letého výročí od vzniku sboru dobrovolných hasičů se konala také slavnostní schůze spolku, spojená také se sjezdem celé písecké hasičské župy, která zde konala IX. valnou hromadu<sup>218</sup>. Slavnostní schůzce se zúčastnilo na 300 členů zastupujících 26 hasičských

---

<sup>215</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 61.

<sup>216</sup> Tamtéž, s. 62.

<sup>217</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 21.12.1894, 16(51), s. 3-4. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:4286ff07-eab9-11e4-8977-001b63bd97ba>.

<sup>218</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 11.05.1894, 16(19), s. 3. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:242373f0-eab9-11e4-8977-001b63bd97ba>.

sborů<sup>219</sup>. Slavnost začala o půl desáté, kdy byla vykonána svatá mše a po ní proběhl slavnostní nástup všech spolků. Následovalo v 11 hodin cvičení lhenických hasičů.

O půl dvanácté se konala valná hromada písecké župy, ve 12 hodin proběhl společný oběd v hostinci Františka Hošny „u Šturmů“, odpoledne výlet na vrch Stráž. Od půl deváté se byl slavnostní den završen spolkovým plesem v hostinci Aloise Hansy „u Čížků“<sup>220</sup>. Součástí celé slavnosti bylo také svěcení praporu na památku 10 letého trvání lhenických dobrovolných hasičů.

Spolek dobrovolných hasičů významně přispíval také k kulturnímu a sociálnímu životu obce. Aktivita sboru zahrnovaly pořádání výročních společenských plesů (vždy na masopustní pondělí) nebo organizaci výletů do okolí. K tomu mu pomáhaly i některé sbírky a pomoci, jako např. 18. května 1895 příspěvek 100 zlatých od České zemské pokladny nebo dalších 100 zlatých od Okresního výboru v Netolicích.

V roce 1905, během výroční valné hromady, bylo zjištěno, že finanční hotovost sboru činila pouze 9 korun a 65 haléřů. Nicméně, do roku 1909, kdy sbor slavil 25 let své existence, se finanční situace výrazně zlepšila. Při této příležitosti byla dne 31. května uspořádána valná hromada společně se župním hasičským sjezdem v Lhenicích, a sbor se mohl pochlubit 81 členy<sup>221</sup>.

V roce 1911 proběhla revize hasičské stříkačky, která byla shledána zastaralou a nevyhovující. Po několika diskusích bylo v roce 1912 rozhodnuto o zakoupení nové stříkačky, avšak pro úplné pokrytí nákladů (nová stála 2 100 korun, za 700 korun byl dohodnutý zpětný odběr staré stříkačky) chybělo sboru ještě 400 korun. Tuto částku se podařilo částečně pokrýt sbírkami ve výši 334 korun. K další finanční podpoře nákupu nové stříkačky přispělo divadelní představení „Čest hasičstva“, uspořádané v roce 1912, čímž byla stříkačka plně uhrazena v následujícím roce<sup>222</sup>.

Tímto způsobem dobrovolný hasičský sbor nejenže zajišťoval významnou ochranu majetku a obyvatel obce před požáry nebo ztrátách na životech, ale také hrál nezastupitelnou roli v utváření společenského života obce prostřednictvím pořádání plesů, divadelních představení a dalších společenských akcí (jako byly župní hasičské sjezdy nebo jejich valné hromady), čímž přinášel obci také značný finanční přínos. V tomto ohledu lze říci, že lheničtí hasiči byli stejně aktivní i v jiných činnostech, jako tomu bylo (a i doposud je) v jiných okolních obcích a městech.

---

<sup>219</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I B 1, snímek 54. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/54>.

<sup>220</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 11.05.1894, 16(19), s. 3. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:242373f0-eab9-11e4-8977-001b63bd97ba>.

<sup>221</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 83.

<sup>222</sup> Tamtéž, s. 84-85.



### 6.3. Divadelní ochotnický spolek Stráž

V této podkapitole si představíme počátky a činnost spolu divadelních ochotníků s názvem „Stráž“. Divadlo se ve Lhenicích hrálo ještě před oficiálním založením divadelního spolku. K tomu odkazují povolenky pro divadelní hry, které do Lhenic vystavovalo prachatické hejtmanství(!)<sup>223</sup>. To 23. května 1879 povolilo hrát divadelní hru „Izák Löwy aneb Vděčné srdce židovské“. Tuto žádost na hejtmanství ještě zasílal Josef Cibuzar. Z 10. června 1879 už máme ale povolení spolku divadelních ochotníků k sehrání hry „Mlynář a jeho dítě“. Z roku 1882 pak ještě existuje doklad k sehrání hry „Nápoj lásky“.

Stanovy k oficiálnímu založení spolku byly schváleny výnosem c. k. místodržitelství v Čechách dne 12. července 1902. Jméno Stráž odkazovalo právě na vrch Stráž nad Lhenicemi. Jeho možný národnostní rozměr jsme zmínili už v kapitole 2.3. Účelem spolku bylo „*pěstovati dramatické umění, české divadelnictví lidové a dramatickou literaturu českou, buditi zájem o české umění divadelní v nejšířších kruzích, pracovati o zvýšení mravní a kulturní úrovně života duševního i společenského prostředkem divadla a pracovati o uskutečnění snah a cílů Ústřední Matice Divadelního Ochotnictva Českého a jejího Okrsku a tyto všemožně podporovati*“<sup>224</sup>. Vedlejší činností ale bylo také konání různých výletů na památná místa. V čele spolku stál výbor (předseda, 4 členové, 2 náhradníci, 2 revizoři účtů). Výbor svolával jednou ročně valnou hromadu, kde byl volen výbor na další rok a předkládána zpráva o činnosti spolku.

Od počátku je spolek spojený s hostincem Václava Hošny. Ten pronajímá za roční nájem 10 korun ve svém hostinci pokojík jako spolkovnu k volnému použití (1. ledna 1903)<sup>225</sup>. V roce 1906 už zní smlouva nejen na pokojík, co by spolkovnu, ale i na přípravy a pronájem sálu k divadelním představením, a to za cenu 18 korun ročně<sup>226</sup>. V roce 1909 pak spolek nechává podepisovat smlouvu novou, znějící již na 26 korun ročně<sup>227</sup>.

Prvním doloženým zápisem o finanční situaci spolku je protokol z výborové schůze ze dne 2. listopadu 1902<sup>228</sup>. V něm se uvádí, že celkové příjmy byly 69 korun 73 haléřů, výdaje 35 korun 71 haléřů, čistý příjem tedy 34 korun 2 haléře. Z toho je patrné, že jen pronájem místnosti a sálu v roce 1902 dělal téměř třetinu nákladů spolku. Za první odehranou hru, „Klub mládenců“ (viz dále) byl výdělek spočítán na 5 korun 37 haléřů (vybráno bylo 21 korun, celkové výdaje byly 15

---

<sup>223</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

<sup>224</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

<sup>225</sup> Tamtéž. Nájemní smlouva je uložena v SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

<sup>226</sup> Tamtéž.

<sup>227</sup> Tamtéž.

<sup>228</sup> Tamtéž.

korun a 63 haléřů). Bohužel nikde v protokolech není uveden počet diváků. V roce 1903 jsou ale uvedené v protokolu ze dne 27. října ceny míst:

- I. místo 80 h,
- II. místo 60 h,
- III. místo 40 h,
- ke stání 20 h.

Můžeme se tak dohadovat, že na představení mohlo být někde kolem 80 – 100 diváků<sup>229</sup>. Vzhledem k regionálnímu charakteru městečka (s převahou zemědělství a sadařství), velikosti hlediště (tj. hostinského sálu) a počtu obyvatel (1 380 v roce 1900) se zdá být návštěva divadelního představení více než slušná.

Už v roce 1903 je dále přijato do spolku nových 8 aktivních členů. Jistě není bez zajímavosti, že šlo především o živnostníky, resp. řemeslníky. Mezi nově přijatými členy byl hostinský Václav Hošna a dále pak 3 krejčí, 2 truhláři a 2 punčocháři. O dřívějších členech víme, že šlo ve valné míře také právě o živnostníky. Pomineme-li pravděpodobné iniciátory vzniku spolu, především pak učitele Václava Kindlmana a Jana Maříka, najdeme zde dále obchodníky, obuvníky, hrnčíře a v dalších letech pak také kloboučníka, řezníka, kartáčníka a další profese.

Od počátku svého vzniku se také spolek snažil zřídit a zařídit knihovnu. Bohužel se mu to, vzhledem k finanční situaci nedaří a nedaří se ani oslovením veřejnosti sbírkou<sup>230</sup>. Sbírká sice byla úspěšná co do počtu knihy, ale většina z nich byla z knihovny vyloučena pro svou nízkou obsahovou kvalitu. Spolek se tak rozhodl oslovit kněží, lhenické rodáky. Bohužel tato výzva byla dle protokolu ze 7. dubna 1903 ignorována úplně zcela<sup>231</sup>. Nakonec knihovna přeci jen byla zřízena a knihy byly půjčovány „*vždy v neděli od 1 – 2 hod. odpůldne*“<sup>232</sup>. V roce 1904 byla knihovna ochotnického spolku spojena s knihovnou Národní jednoty pošumavské. Nečlenové spolku platili za zápůjčku 2 haléře.

Spolek, vedle výše uvedených činností, také pořádal spolkové plesy. I z nich plynul spolku podobný zisk, jako z divadelních představení.

---

<sup>229</sup> I když počet nemusí být úplně přesný. Členové spolku, kteří v daném kuse nehráli, nemuseli z počátku platit. To ale bylo nakonec zrušeno a tedy i aktivní přispívající členové se stali platícími diváky. Na druhou stranu, členky spolku byly z tohoto nařízení vyjmuty.

<sup>230</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

<sup>231</sup> Tamtéž.

<sup>232</sup> Tamtéž.

Rekonstrukcí z knih členů a jejich činnosti a zároveň jednotlivých spisů se nám podařilo rekonstruovat repertoár spolku mezi roky 1902 – 1914:

Tabulka 4: Repertoár divadelního spolku Stráž mezi roky 1902 - 1914

1902			
2.12.	Klub mládenců (5,37 K) <sup>233</sup>		
1903		1904	
15.2.	Charleyova teta (23,69 K)	14.2.	Palackého třída čís. 27 (0 K)
3.5.	Černý kříž v lese (18,89 K)	1.5.	Drama čtyř chudých stěn (7,20 K)
11.10.	Furiant (10,46 K)	25.9.	Růžová pouta (3,96 K)
10.11.	Slavnostní schůze (14,90 K)	29.11.	Závěť (11,08 K)
1905		1906	
?	Eva Kubánková (-3,13 K)	23.2.	Vychovatel (12,28 K)
14.5.	Defraudanti (-1,42 K)	13.5.	Trestanci na Špilberku (39,08 K) <sup>234</sup>
10.10.	Josef Kajetán Tyl (12,98 K)	4.11.	Můj Muky (9,13 K)
listopad	Prababiččin kalendář (8,02 K)	9.12.	Na statku a v chaloupce (19,08 K)
31.12.	Přerušená dostaveníčka		
1907		1908	
10.2.	Divadelní vlak (28,04 K)	24.5.	Konkursy pana notáře
21.4.	Otčenáš (13,32 K)	13.12.	Jeden z nás se musí oženit
11.8.	Břinkalovy trampoty (14,69 K)	13.12.	Dejte mi šesták (26,38 K – za obě)
17.11.	Dvě sestry		
1909		1910	
21.2.	Krejčí a švec (16,59 K)	27.2.	Sedlák křivopřísežník (17,93 K)
2.5.	Kříž u potoka (31,25 K)	8.5.	Papageno
24.10.	Papíňkovy zálety (16,35 K)	30.10.	Maryša
28.11.	Na dušičky (26,73 K)	26.12.	Pan farář a jeho kostelník
1911		1912	
26.2.	Zlý duch Lumpacivagabundus	18.2.	Mistr Bedrník a jeho chasa (12,49 K)
26.3.	Poklad	12.5.	Paní kvartýrská a její strážníci
13.8.	Julinčiny vdavky (-14,50 K)	13.10.	Maryša (4,02 K)
15.10.	Lešetínský kovář (-6,06 K)	15.12.	Městská rada na námluvách (4,09 K)
1913		1914	
16.3.	Člověk bestie (12,60 K)	15.2.	Dražba na nevěstu (17,11 K)
6.4.	České Amazonky (18,38 K)	15.3.	Václav Hrobčický z Hrobčic

<sup>233</sup> V závorce vždy čistý příjem, pokud byl vykázán.

<sup>234</sup> Tento výnos byl věnován sboru dobrovolných hasičů ve Lhenicích.

16.5.	Růže Lužanská (18,84 K)	3.5.	Krejčí lékařem (dobrodružství pana Prášila) (10,12 K)
15.6.	Brouček	14.6.	Furiant
16.11.	Pan inženýr a jeho figurant (10,90 K)		
26.12.	Karel Havlíček Borovský (47,01 K)		

Zdroj: SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1; SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 3; SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 11.

Z výše uvedeného přehledu je vidět, že spolek hrál minimálně 4x ročně v pravidelných čtvrtletních intervalech. Výjimkou je rok 1908, kdy se hrály tři kusy, z toho dva v jeden prosincový den. Důvody byly dle výroční schůze, konané 6. ledna 1909 dva. Za prvé bylo v roce 1908 připravované nové jeviště a práce na něm trvaly déle, než se předpokládalo. A za druhé: „*jest tím vina liknavost' členů jež buď úlohy nepřijaly anebo přijaté vraceli*“<sup>235</sup>. A pak rok 1913, kdy spolek zahrál dokonce 6 her. Při rekonstrukci repertoáru bylo potřeba knihu činnosti doplnit o jednotlivé zápisy, protože mezi roky 1910 – 1912 není v knize činnost spolku detailně zanesena.

Zajímavostí mohou být rovněž zisky z jednotlivých představení, uvedené v tabulce výše. Jistě to nejsou závratné sumy, byť musíme uvažovat v intencích dobových cen, ale i cen lístků uvedených výše (20 – 80 haléřů). Finanční situaci spolku tak samotná představení zásadně nevylepšovala a spolkovou pokladnu tak vylepšovaly také příjmy z pořádaných plesů a z půjčování knih (i když v případě knihovnických služeb se jednalo vždy o roční příjmy mezi 1 – 2 korunami).

Divadelní spolek si nežil nad poměry, což ukazují některé zápisy, které odkazují na špatnou finanční situaci. Nebyl to ale zřejmě jen problém lhenického spolku. Obecně nebylo ochotnické divadlo nikdy velkou výdělečnou činností, ale opravdu spíš, v dnešním jazyce, koníčkem. Když tedy požádal v roce 1908 divadelní spolek Bozděch ve Volyni o výpomoc, nebylo mu ze strany lhenického spolku vyhověno, s odkazem právě na špatnou finanční situaci<sup>236</sup>. V zápisu z 23. března 1910 je odpověď na žádosti o podporu a příspěvek divadelních ochotníků ze spolku Tyl v Bílině a odboru národní jednoty ve Chválkovicích u Olomouce: „*s politováním že jim nemůžeme pomoci proto že sami chudi jsme*“<sup>237</sup>. V některých letech (např. 1909) byly z úsporných důvodů omezeny i výlety nebo dokonce i procházky. Například v roce 1903 skončilo finanční vyúčtování schodkem 4,48 korun (příjmy 404,25 korun, výdaje 408,73 korun)<sup>238</sup>. Rok 1904 už skončil

<sup>235</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž, inv. č. 11.

<sup>236</sup> Tamtéž.

<sup>237</sup> Tamtéž.

<sup>238</sup> Tamtéž.

přebytkem 31 korun 88 haléřů. Hospodaření v jednotlivých letech, pokud bylo uvedeno v zápisech z valných hromad, ukazuje následující tabulka:

Tabulka 5: Výsledek hospodaření divadelního spolku Stráž mezi roky 1903 - 1913

Rok	Zisk
1903	-4,48 K
1904	31,88 K
1905	34,50 K
1906	106,87 K
1908	64,35 K
1909	99,20 K
1912	64,64 K
1913	108,60 K

Zdroj: Zápisy z výročních valných hromad spolku. SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž, inv. č. 11.

V tabulce jsou vidět výrazné výkyvy, jakých v hospodaření spolek dosahoval. V roce 1908 docházelo k stavbě nového jeviště a nebylo ani tolik divadelních představení a nekonal se ani spolkový ples, proto výrazný pokles na účtech spolkové pokladny. Naopak rok 1913 byl opět velmi úspěšný, snad i po zásahu předsedy spolku, jak si ukážeme dále v textu.

Zajímavou epizodou v mezispolkovém kontaktu je několik dopisů z března 1910, kdy si tělocvičná jednota Sokol z Netolic chtěla půjčit kulisy na hostující divadelní představení, které měl odehrát právě ve Lhenicích. Zda šlo opravdu o peníze za údržbu nebo pořízení kulis, špatnou zkušenost nebo jen neochotu vybavení půjčovat, nevíme. Ale dle dalších reakcí, včetně dopisu ze sokolského výboru ve Lhenicích, se dozvídáme, že k zápůjčce nakonec nedošlo, neboť podmínky divadelního spolku, za kterých byl ochoten vybavení půjčit, neakceptovatelné. Dopisy jsou to vesměs uctivé, jak bylo v té době zvykem, ale velmi důrazně výše zmíněné podmínky odmítají<sup>239</sup>.

V té souvislosti je zajímavý také dopis jistého doktora Hanuše z 16. července 1911. Ten ve svém dopise věnuje spolku „2 koruny co soukromý příspěvek na opravu a znovunalakování divadelních sedadel“<sup>240</sup>. Důvodem bylo lepení se na židle, protože byly natřené špatným lakem a tedy potažmo poničení šatů. Nejen dr. Hanuše, ale i ostatních hostů. Není bez zajímavosti, že nové židle byly vyrobené a dodané truhlářem Janem Tinhoferem, členem spolku a revizorem spolkových účtů<sup>241</sup>.

---

<sup>239</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž, inv. č. 11.

<sup>240</sup> Tamtéž.

<sup>241</sup> Tamtéž.

Je třeba ještě poznamenat, že lhenický divadelní spolek byl veden rukou pevnou. To dokazuje množství zápisů, kde bylo apelováno na držení se dobrých mravů, správnou reprezentaci spolku, aby nedocházelo k poškození dobrého jména spolku, bylo vyžadováno dodržování vnitřních pravidel, včetně včasného placení příspěvků. Příkladem může být protokol z 3. ledna 1904: „*Při korporativním vystupování spolku na veřejnost nechť členstvo chová se slušně a důstojně, by nebylo příčiny ku posudkům, které nijak ku cti spolku neslouží*“<sup>242</sup>. Nebo schválený návrh z roku 1905 „*by zkoušky ukončeny byly vždy o desáté hodině večerní, aby dobrá pověst členů nebyla pokálena různými pomluvami a klepy*“<sup>243</sup>. V roce 1908 zas apeluje jednatel spolku ve své zprávě: „*a napomíná členy by se přičinili by opět spolek náš zkvétal a ne by jenom živořil*“<sup>244</sup>. A ještě zpráva z valné hromady spolku konané 6. ledna 1913. Předseda spolku, Václav Kindlman: „*podotýká ku správě pokladní že spolek má roku letošního proti loňskému schodek 2 K a nějaké haléře, a praví že členové spolku nechají si za vše platit takže to již není spolek v pravdě ochotnický, apeluje na členstvo by více z ochoty pro spolek pracovali a tak že spolek náš v roce nastávajícím úplně se aspoň velkých vydání se zbaví a půjde lépe finančně kupředu*“<sup>245</sup>. Docházelo i k vylučování členů, kteří se pravidly neřídili, nebyli aktivními členy nebo neplatili členské příspěvky.

Na závěr ještě malé srovnání s nejbližším sousedem, Netolicemi. Netolický divadelní spolek byl založen oficiálně 30. července 1883 s tím, že divadelní ochotníci jsou doloženi už k roku 1843<sup>246</sup>. Tedy v Netolicích je divadelní tradice o bezmála 40 let starší. Zároveň je netolický „Spolek divadelních ochotníků TYL“ činný do dnešních dnů, zatímco ten lhenický ukončil svou činnost v roce 1948. Ještě bychom za jeho pokračovatele mohli považovat Divadelní soubor TJ Tělovýchovné jednoty Sokol<sup>247</sup>, který byl aktivní mezi roky 1949 až 1960.

#### 6.4. Festivity

Život na českém venkově v devatenáctém století byl neodlučně svázán s katolickou tradicí a liturgickým kalendářem. V této době hrála církev klíčovou roli v každodenním životě, přičemž cyklus roku byl v zemědělských komunitách strukturován nejen podle meteorologických podmínek a sezónních prací, ale převážně dle rituálů a obřadů katolického liturgického roku. Církevní slavnosti, definované liturgickým kalendářem, připadaly do pravomoci místního

---

<sup>242</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž, inv. č. 11.

<sup>243</sup> Tamtéž.

<sup>244</sup> Tamtéž.

<sup>245</sup> Tamtéž.

<sup>246</sup> *Spolek divadelních ochotníků Tyl* [online]. [cit. 2024-04-30]. Dostupné z: <https://www.tylnetolice.cz/>.

<sup>247</sup> *Databáze českého amatérského divadla* [online]. [cit. 2024-05-01]. Dostupné z: <https://amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=12517>.

duchovenstva, které bylo povinno zaznamenávat každou takovou událost do tzv. knih ohlášek. Tyto záznamy sloužily nadřazeným církevním autoritám jako kontrolní mechanismus pro ověření plnění povinností farářů a správné vedení farností.

Velmi podrobnou a hodnotnou sondu to těchto záznamů, a tedy i do života lidí na Prachaticku, zpracoval Bohumil Tetour v několika článcích postupně publikovaných ve sborníku *Zlatá stezka*<sup>248</sup>. Tyto články dokazují nejen poctivou badatelskou práci, ale ukazují jakým způsobem liturgický rok rámoval a formoval každodennost lidí devatenáctého století. My se samozřejmě zaměříme konkrétně na Lhenice a jejich obyvatele a konkrétní dopad těchto tradic na místní společnost.

Církevní rok začínal s adventem, tedy první neděli adventní. Adventní čas byl i v 19. století událostí která spojovala duchovní přípravu s lokálními tradicemi a posilovala komunitní soudržnost. V tomto čase se zdůrazňovala reflexe, očekávání a příprava na oslavu narození Krista prostřednictvím specifických liturgických praktik, včetně adventních bohoslužeb, modliteb a kázání, které se koncentrovaly na téma adventního očekávání.

Jednou z tradic, obnovenou v druhé polovině 19. století, byly tzv. roráty, zpívané bohoslužby konané za svítání. Jak dokazují záznamy na Prachaticku, jejich počátek byl stanovený většinou mezi 6 – 6:30 hodinou ranní, a to buď denně nebo dva až tři dny v týdnu<sup>249</sup>. Konkrétní záznamy přímo ze lhenické farnosti Bohumil Tetour neuvádí. Jednu lhenickou vzpomínku ale přeci jen uvádí, a to připomenutí věřicím zákaz hlučných tanečních zábav i muziky. Tyto připomínky se objevují i v dalších obcích kolem Prachatic<sup>250</sup>.

Bezprostředně na advent v liturgickém roce navazuje doba vánoční. Jde o první z velkých událostí a svátků církevního roku a jejím nejdůležitějším dnem je 25. prosinec, Boží hod vánoční, jako památka narození Ježíše Krista. Doba vánoční ale v 19. století nekončila buď druhým svátkem vánočním nebo na Tři krále, jak chápeme vánoce dnes. Ale pokračovala až do svátku Očišťování panny Marie, tj. 2. února (Hromnice)<sup>251</sup>.

---

<sup>248</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Advent*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 11 (2004), s. 179-184.; TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 12-13 (2005-2006), s. 217-229.; TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba postní*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 14 (2007), s. 143-159.; TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 15 (2008), s. 203-226.

<sup>249</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Advent*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 11 (2004), s. 180-183.

<sup>250</sup> Tamtéž, s. 184.

<sup>251</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 12-13 (2005-2006), s. 217.

Nám známé půlnoční mše byly až do roku 1845 slavené až na druhý den brzy ráno (v 5 hodin) jako „jitřní mše“. Tak tomu bylo také ve Lhenicích v letech 1843 – 1845<sup>252</sup>. Od roku 1846 nám dávají zápisy z knih ohlášek ve Lhenicích zprávu, že na základě nařízení českobudějovického biskupa Mons. Josefa Ondřeje Lindauera se koná mše svatá už o půlnoci<sup>253</sup>. Zároveň se v knihách (i té lhenické) připomíná, aby všichni věřící, kteří se mše svaté zúčastní, své příbytky zabezpečili jak proti krádežím, tak také nebezpečí vzniku požáru. Zda to bylo na základě dobových zkušeností, nevíme.

Mezi 25. prosincem a 1. lednem se konaly bohoslužby dle místních tradic. Dle soupisů se konaly zejména cechovní bohoslužby a byly tak v jejich režii. Ve Lhenicích na sv. Štěpána se scházeli členové cechu čtvera řemesel (viz kapitola 3.2). Dělo se to dle záznamů až do roku 1890. Stejně to bylo také v dalších obcích a městech Prachaticka. Příkladem v Netolicích se stejná bohoslužba konala pro cech mlynářů, pekařů a perníkářů naposledy v roce 1892<sup>254</sup>.

Rok 1900 vyhlásil papež Lev XIII. jako Svatý rok s cílem posílit víru a duchovnost v období, které bylo poznamenáno prudkým rozvojem průmyslu, urbanizací a sekularizací. Tento Svatý rok měl věřícím připomenout důležitost duchovních hodnot a nabídnout příležitost k získání plnomocných odpustků skrze poutě do Říma, účast na mších, modlitbu a konání dobrých skutků. S tímto rokem bylo také spojeno tzv. „Milostivé léto“. Ukončení Milostivého léta na konci roku 1900 bylo oznamováno také ve Lhenicích. V poslední den roku se sloužila mše Te Deum (ve 3 hodiny odpoledne) a na přelomu roku (a tedy i století) byla o půlnoci sloužena mše jako poděkování za uplynulé století. Na první den roku se pak ve Lhenicích pravidelně konaly dopolední bohoslužby jako prosba o ochranu v roce novém<sup>255</sup>.

Z těchto záznamů je patrné, že dnešní přísně civilní slavení konce roku starého a vítání nového roku bylo na přelomu 19. a 20. století plně v rukou církve.

Závěr vánoční doby, jak jsme si řekli výše tedy na „Hromnice“ patřil ve Lhenicích cechu tkalců. Nejstarším záznamem z knih ohlášek je z roku 1843<sup>256</sup>. Slavnost probíhala tak, že o půl osmé ráno probíhaly mše nejprve za tovaryše a druhá, zpívaná za inspektory a mistry cechu. V 10

---

<sup>252</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 12-13 (2005-2006), s. 219.

<sup>253</sup> Tamtéž.

<sup>254</sup> Tamtéž, s. 221.

<sup>255</sup> Tamtéž, s. 224.

<sup>256</sup> Tamtéž, s. 229.



hodin pak byly svěcené svíčky (tzv. hromničky). Při obou mších pak probíhala finanční sbírka. Podobné mše, tentokrát cechu koželuhů se konaly mezi roky 1817 – 1823 také v Husinci<sup>257</sup>.

Po krátkém veselí, vrcholícím masopustem, přicházelo další období, doprovázené rozjímáním a zejména dlouhým půstem – tedy postní období. Doba, která měla věřící připravit na svátky nejdůležitější, Velikonoce. Jedním z obřadů, který se vykonával po celou postní dobu, bylo konání křížové cesty. Dokazuje to také oznámení ze Lhenic z roku 1861, kdy se křížová cesta konala každý pátek po svatě mši a v neděli po ranní mši svatě pro okolní obce a odpoledne po požehnání pro lhenické. Podobné pořádky byly i v jiných kostelech<sup>258</sup>.

Křížová cesta se odbývala ve 14 zastaveních před každým obrazem křížové cesty spolu s vysvětlováním námětu obrazu a jeho příběhu. Každý obraz byl osvětlen při této příležitosti voskovou svíčkou, na kterou farníci přispívali dle svých vlastních možností (ať už finančně nebo přímo voskovými svícemi). Nedílnou součástí těchto bohoslužeb během postního období, a to nejen ve Lhenicích, ale i ostatních farnostech, byly také křesťanská cvičení, svatě zpovědi a přijímání<sup>259</sup>.

Květná neděle pravidelně patřila svěcení ratolestí jako vzpomínky na vjezd Ježíše Krista do Jeruzaléma. Z roku 1859 máme ve Lhenicích zápis o průběhu slavnosti. Ranní mše se konala od 7 hodin ráno a od půl desáté se světily ratolesti. Po jejich posvěcení vyšel slavnostní průvod ven z kostela a prošel po celém náměstí, aby se mohl slavnosti zúčastnit úplně každý. Tedy předpokládalo se, že počet zúčastněných bude tak velký, že se všichni do kostela nevejdou. V mnohých zápisech, i ve lhenických knihách, jsou svobodní chlapci napomínáni, aby se nepředháněli v délce jívových ratolestí ke svěcení, často faráři zmiňovali obavy o skleněné lustry v kostelích. Tak lhenický farář v roce 1882 přímo zmiňuje délku 2 sáhy (tj. cca 3,8 metru), kdo bude mít delší, nebude do kostela vůbec vpuštěný. Zajímavou zmínkou je také to, že místní těmto ratolestem říkali „*koš'ata*“<sup>260</sup>. O květné neděli se ve Lhenicích také světily pokrmy, jako velikonoční beránek, chléb a vejce<sup>261</sup>.

Svatý týden, závěr postního období, měl být zasvěcen duchovnímu rozjímání a všechny pozemské starosti a záležitosti měly být odloženy stranou. Tak nabádal své farníky lhenický farář

---

<sup>257</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 12-13 (2005-2006), s. 229.

<sup>258</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba postní*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 14 (2007), s. 148-149.

<sup>259</sup> Tamtéž, s. 150-153.

<sup>260</sup> Tamtéž, s. 155-156.

<sup>261</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. In: *Zlatá stezka*. Prachatic: Prachatické muzeum 15 (2008), s. 205.

v roce 1860<sup>262</sup>. Na zelený čtvrtek přestaly zvonit zvony až do Bílé soboty. Místo zvonů zněly po obcích řehtačky a klapačky. Na Zelený čtvrtek chodily děti k prvnímu svatému přijímání a v pondělí a úterý pak ke svátosti smíření<sup>263</sup>.

Na Bílou sobotu, poslední den svatého týdne se, dle zápisu z roku 1859, konala ve Lhenicích bohoslužba od 7 hodin ráno, světil se paškál (velikonoční svíce), oheň a křtící voda. V 6 hodin večer se pak konal slavnostní průvod, včetně všech cechů, okolo celého náměstí. Slavnosti byly završeny v kostele konáním *Te Deum laudamus* a *Salve Regina*.

Samotný čas velikonoční je určen nejen pro duchovní rozjímání a sloužené mše s přesně daným pořádkem, ale také je dobou (jak je tomu ostatně také dodnes) štědrosti a pomáhání druhým. V mnoha případech tak byly konány finanční sbírky. V roce 1871 nadto českobudějovický biskup rozhodl zřídit ústav pro hluchoněmé děti a právě o slavnosti Vzkříšení byla tato událost v prachatických farnostech ohlašováno a měly se přihlašovat ti, kdo by takové děti do ústavu dát chtěli. Spolek nakonec opravdu vznikl a zahájil svou činnost 4. září 1872<sup>264</sup>.

První neděle velikonoční patřila ve Lhenicích cechu ševců a obuvníků. První taková zmínka je v ohláškách farního úřadu k roku 1844 a i přes zrušení cechů v roce 1859 se konala až do roku 1870 a až do roku 1893 jsou tyto mše sloužené na Bílou neděli (tj. druhou neděli velikonoční)<sup>265</sup>. Zůstaneme ještě chvíli u cechovních bohoslužeb, členové cechu krejčovského měli svou bohoslužbu o svátku Nanebevstoupení Páně, alespoň jak dokládá kniha ohlášek k roku 1880<sup>266</sup>. Svatodušní pondělí (po 6. neděli velikonoční) byla konána velká sváteční mše, která byla také výroční pro cech čtvera řemesel. Ze 4. června 1843 se dočteme, že v 7 hodin ráno bude mše svatá, od 10 hodin pak velká zpívaná. V roce 1877 se k tomu ještě připojila zvláštní významná událost a to svěcení nových varhan<sup>267</sup>.

Bílá neděle byla také důležitá pro věřící v tom smyslu, že byla posledním dnem zákazu konání tanečních zábav, muziky všeho druhu i svatebních obřadů. Tento zákaz platil od Popeleční středy, tj. 8 týdnů. Jak píše Bohumil Tetour, takto dlouhá doba sváděla k porušování tohoto zákazu. Důkazy máme i ve lhenické farnosti, kdy 25. dubna 1886 místní farář důrazně domlouvá svým

---

<sup>262</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 15 (2008), s. 156.

<sup>263</sup> Tamtéž, s. 211.

<sup>264</sup> Tamtéž, s. 207.

<sup>265</sup> Tamtéž, s. 213.

<sup>266</sup> Tamtéž, s. 216. Více o lhenických varhanách viz: LANĚK, Bohuslav. *Varhany ve farním kostele sv. Jakuba Apoštola ve Lhenicích*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 25 (2018), s. 339-353.

<sup>267</sup> Tamtéž, s. 221.

farníkům a připomíná tento zákaz, protože se proslýchá že se taková taneční zábava chystá<sup>268</sup>. Podobné upozornění je v knihách i k roku 1895.

Po páté neděli velikonoční se držely také křížové dny, během kterých se konala různá procesí. Lheničtí drželi pravidelně „křížové útery“, o kterých se dočteme v zápisech v letech 1863, 1866, 1867, 1871 až 1876, 1878 a od roku 1881 až do roku 1900. Jejich procesí se konalo vždy na Svatou horu u Příbrami kde byla následně konána svatá mše. Další pravidelně vykonávaná pouť byla také po svátečním obědě na Boží hod Svatodušní, konkrétně do Vlachova Březí, a to od roku 1875 až do roku 1900.

Jak jsme si ukázali, různé poutě byly tradiční součástí života v 19. století. Jedním z významných poutních míst Jižních Čech je také poutní kostel Jména Panny Marie na Lomci. Máme doklady pro celou druhou polovinu devatenáctého století, že právě lheničtí na toto místo poutě vykonávali<sup>269</sup>. Záznamy v knihách ohlášek jsou od roku 1859 do roku 1900 a zmíněno je celkem 18 vykonaných poutí. Lheničtí konali pouť vždy ve čtvrtek, sedmý den po slavnosti Božího těla (tj. v průběhu června) a v neděli na slavnost Jména Panny Marie konané v měsíci září (liturgická oslava Jména Panny Marie je 12. září)<sup>270</sup>. Pouť začínala mezi 5:30 a 7 ráno a byla konána v červnových termínech s přimluvou za dobrou úrodu, ale také odvrácení války, hladu i moru. Záříjové poutě pak byly konány za účelem poděkování za šťastné a hojné žně<sup>271</sup>.

Na konec této podkapitoly se od liturgií a církevních záležitostí podíváme na více světské radosti. K festivitám od nepaměti patří také taneční zábavy. 22. října 1895 oznamuje purkmistr Arnošt Gregora c.k. Okresnímu bernímu úřadu, že: „*K hudebnímu se ve Lhenicích 5 hostínských přihlásilo*,“<sup>272</sup> a k tomu doplňuje, že sice od každého vybral 2 zlaté „*na Kolky*“<sup>273</sup>, ale neví, zda není potřeba ještě dalších poplatků „*ku všeobecnému hudebnímu*“<sup>274</sup>. A prosí c. k. Okresní berní úřad o sdělení výše poplatku. Ten obratem 23. 10. odpovídá: „*že poplatek od každého ku všeob. hudebním se přihlásivšího obnosu obnáší 3 zl*“<sup>275</sup>.

<sup>268</sup> TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 15 (2008), s. 213.

<sup>269</sup> TETOUR, Bohumil. *Poutní procesí z Prachaticka na Lomec v zápisech knih ohlášek bohoslužeb ze druhé poloviny 19. století*. In: *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci: sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*. Vodňany: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, 2005, s. 62.

<sup>270</sup> Od roku 1883 byla pouť konána pouze v měsíci září. Zdroj: viz poznámka 262.

<sup>271</sup> Tamtéž.

<sup>272</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 735, sig. IV-5.

<sup>273</sup> Tamtéž.

<sup>274</sup> Tamtéž.

<sup>275</sup> Tamtéž.

Krátkou zprávou z června roku 1895 okresní hejtman z Prachatic oznamuje lhenickému purkmistrovi, že: „*Tamní hostinský Josef Myslík měl v noci ze dne 26. na 27. května 1895 ve svém hostinci hudební zábavu, aniž by byl předepsán všeobecným hudebným*“<sup>276</sup>. Výsledek této kauzy už v listinách není, nicméně i takové zprávy ukazují, že se nejen hudební zábavy ve Lhenicích konaly, ale také ne vždy podle všech pravidel a nařízení. Nadto u Josefa Myslíka nalézáme už z 26. ledna 1894 přípis k dlužné částce 1 zlatý 5 krejcarů od Arnošta Gregory pro c. k. Okresní hejtmanství, že: „*se zdoruje tuto částku zaplatiti, udávaje, že on ničeho dlužen nejni, že to má platiti Dvořák z Pištína*“<sup>277</sup>. A dodává, že právě Josef Myslík se pokaždé, pokud má něco platit, tak tomu odporuje „*a jest vůbec nesprávný člověk*“<sup>278</sup>.

V roce 1883 se v archivních výkazech dočteme o třech tanečních plesech. Pořádali je Jan Hošna, František Krauskopf a Josef Mayer. Zajímavostí je detail, že taneční zábava byla u Hošnu a Krauskopfu s 5 hudebníky, u Mayerů se 6. Za to bylo účtováno c. k. Okresním hejtmanstvím zvláštní hudebné 27 krejcarů za jednoho hudebníka. Hned v toce předchozím (1882) ohlásili konání tanečních plesů František Krauskopf (číslo domovní 2), Jan Hošna (čd 67), Jan Jenne (čd 121), František Hošna (čd 130) a Josef Mayer (čd 193). Všichni zaplatili po 1 zlatý 58 krejcarů.

Za rok 1877 byli k „*musikal-impost*“<sup>279</sup> přihlášení František Krauskopf a Jan Hošna, roku 1876 Alois Elhenický (číslo domovní 74), Frant. Krauskopf (čd 2), Jan Erhart (čd 133), Jan Jenne (čd 120). V roce 1900 bylo ve Lhenicích 7 hostinců – viz kapitola 3.2.

Nešlo ale jen o zábavu. Hostinští byli také povinováni některými zákazy. V letech 1817 a 1836 jsou opakovaně vydávána nařízení (pro celé Čechy), že je zakázáno taneční hudbu provozovat po půlnoci, pokud by k tomu nebylo speciální povolení od královského hejtmanství v Praze nebo od policejního úřadu<sup>280</sup>. K tomu pak z roku 1892 můžeme v dokumentech číst o nařízení o zákazu návštěv tanečních zábav školním dítkám<sup>281</sup>. K tomuto zákazu je pak připojený seznam 4 hostinských, kteří se zákazem byli srozuměni.

Nevíme, zda se jedná o skutečný stav, ale k roku 1908 se v zápisu výborové schůze divadelního ochotnického spolku dočteme: „*Upuštěno od hudby smyčcové, jelikož pro Lhenice jest hudba na plechy oblíbenější, alespoň většině obyvatelstva*“<sup>282</sup>. Mimochodem právě spolky,

---

<sup>276</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 735, sig. IV-5.

<sup>277</sup> Tamtéž.

<sup>278</sup> Tamtéž.

<sup>279</sup> Tj. daň z hudby.

<sup>280</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 690, sig. I-M. Součástí těchto nařízeních byly také zákazy hazardních her hlavně pro čeledníky a řemeslné tovaryše, vyjma kuzelek a hry o spropitné.

<sup>281</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 735, sig. IV-5.

<sup>282</sup> SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

jako divadelní ochotníci nebo dobrovolní hasiči, byli jedněmi ze spolků, kteří pravidelně pořádaly spolkové plesy, které byly určené také pro veřejnost. Na plesech divadelních ochotníků se vybíralo se vstupné pro členy 40 haléřů, pro nečleny 1,20 korun, a probíhala také tombola. I výběr hudby byl na spolkových schůzích často diskutován a záměr byl vždy takový, aby také hudby přispěla k slavnostnímu rázu celého plesu a měla tak vysokou kulturní úroveň. Takovou, aby byla hodna právě divadelnímu spolku.

V témže roce se od divadelních ochotníků dozvídáme, že nebudou hrát na masopustní neděli, protože právě v hostinci „u Hošně“ má být masopustní ples. V podstatě jde o jedinou dohledanou zmínku kolem některých světských tradic a jejich držení a slavení ve Lhenicích.

Součástí vesnických a zemědělských regionů byly (a jsou) také různé slavnosti spojené s hospodářským rokem, jako např. „dožínky“. Zvláštní součástí Prachaticka byla např. „konopická“, která souvisela pěstováním lnu<sup>283</sup>. Ačkoli tkalci byli pro Lhenice jedním z největších cechů s velkou historií, nemáme pro tuto tradici přímo ve Lhenicích žádný doklad. Bohužel se nám ani nepodařilo dohledat ani žádné další popisy nebo doklady jiných lhenických slavností spojených s tradicemi oslav zemědělského roku.

## 6.5. Slavnosti

Neodmyslitelnou součástí života každé komunity jsou také společenské a kulturní události, představující klíčové momenty pro kolektivní oslavy a rituály. V 19. století tyto příležitosti k společenskému sdílení a oslavě představovaly vítané přerušení rutiny a monotónnosti každodenního života, zejména v komunitách v poměrně odlehlých regionech s dominujícím zemědělským zaměřením, kde zemědělský způsob života převažoval. Městečko Lhenice nebylo v tomto ohledu žádnou výjimkou. V nadcházející kapitole bude analyzováno několik příkladů těchto společenských a kulturních událostí, přičemž bude zkoumán jejich kontext, příčiny konání a charakteristické rysy průběhu těchto slavností.

Dne 15. listopadu 1871 se ve Lhenicích konala slavnost 200 let k uctění památky úmrtí Jana Ámose Komenského. Ve školní kronice je k této události uvedený i program<sup>284</sup>, tak se dozvídáme, že v 10 hodin celý program započal slavnostní mší svatou, následovala porada všech učitelů z hejtmanství v sále Arnošta Gregory a dále pak slavnostní oběd v hostinci Františka Krauskopfa. V 15 hodin začala zkouška k večerní akademii, která začínala v půl sedmé večer a to

---

<sup>283</sup> *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 05.04.1917, 2 (37)(1), s. 10-12. Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:1de5a67e-f499-11e3-8c3b-001b63bd97ba>.

<sup>284</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 21. Dostupné z: <https://digi.cesearchivy.cz/310255/21>.

opět v sále Arnošta Gregory. Samotná akademie se pak sestávala jak z proslovy a přednášek o Komenském, tak zejména z hudební produkce. Po ukončení akademie byla, tentokrát v hostinci u Čížků, konaná taneční zábava.

Tak byla také konána dne 16. února 1873 slavnost Mikuláše Koperníka v hostinci Aloise Elhenického. Jak sám řídící učitel Hamáček uvádí: „*velmi okázale*“<sup>285</sup>. V srpnových dnech 1873 (konkrétně 9. a 10.) se ve Lhenicích konala slavnost na počest Josefa Jungmanna. 9. srpna se konaly od půl osmé večer v sále Arnošta Gregory divadelní veselohra „Pozvu si majora“ a fraška „Za živa mrtví manželé“, vždy po 1 jednání. Po divadle se konal průvod s lampiony zakončený slavnostní kantátou před radnicí. Na druhý den, hned v 5 hodin ráno začala hrát na náměstí hudba a v 9 hodin byla pronesena slavnostní řeč následovaná sborem „Chorál národa českého“. Završení celé akce bylo v 17 hodin opět akademií s proslovy a zpěvy, po které následovala taneční zábava v hostinci Aloise Elhenického<sup>286</sup>.

Slavnostní hostina v sále Arnošta Gregory se také konala po vysvěcení nově postavených varhan v místním kostele, 21. května 1877. Hostiny se dle školní kroniky zúčastnilo 40 hostů<sup>287</sup>. A další „*skvělá*“<sup>288</sup> akademie se odehrála 31. července 1889, tentokrát při příležitosti oslavy 20 letého trvání spolku „Budeč“ v Prachaticích, která se na druhý den konala ve Lhenicích<sup>289</sup> za „*hojného účastenství obecnstva*“<sup>290</sup>. Stejně velkolepě bylo ve Lhenicích oslaveno 25. výročí založení tohoto spolku, s proslovy, hudebním i jiným kulturním programem, společným obědem v hostinci u Františka Hošny, večerní akademií a zakončené tanečním věnečkem (1. srpna 1894).

2. prosince 1873 byla konána slavnostní mše k výročí 25. letého nastoupení na trůn Františka Josefa I. Na zdejší škole pak dětem byl vysvětlován význam celé události. Vůbec slavnosti nebo jiné příležitosti vážící se k císařské rodině jsou zmiňovány několikrát. Příkladem je také requiem za zemřelého Ferdinanda Dobrotivého 13. července 1875.

Dvoudenní slavnost se pak také konala 23. – 24. dubna 1879, a to k výročí stříbrné svatby císařského páru. Slavnost to musela být opravdu velká: „*Dne 23. dubna 1879 o 8 hodině večer oznámen střelbou z mozdíře počátek slavností. Veškerá okna hned osvětlena, na náměstí zapáleny*

---

<sup>285</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 22. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/22>.

<sup>286</sup> Srov. KOTĚŠOVEC, František. *Dvě slavnosti ve Lhenicích*, s. 208-210.

<sup>287</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 26. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/26>.

<sup>288</sup> Tamtéž, snímek 44. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/44>.

<sup>289</sup> Viz pozvánka s programem: *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*, 1889, 11(31), s. 244. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:2fc889af-3a4a-11e4-a87d-001b63bd97ba>

<sup>290</sup> SOKA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 44. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/44>.

bengalské ohně, na vrchu „Stráží“ zaplápolaly slavnostní ohně. Prápory barev národních i rakouských vlály s radního domu, s budovy školní i jiných privátních domů. V oknech jednotlivých osvětleny veliké průsvitné obrazy J.J. c. k. apoštolských Veličenstev, pak znaky říšský rakouský, zemský český a místní Lhenický“<sup>291</sup>. Následoval průvod členů veteránského spolku s hudbou a 36 pestrobarevnými lampiony. Po průvodu proběhlo divadelní představení v sále Arnošta Gregory, po kterém byla císařskému páru provolána sláva a zazpívána národní hymna<sup>292</sup>.

Druhý den už ve 4 hodiny ráno začaly slavnosti opět střílením z mozdířů a hudba procházela městem. V 9 ráno pak následoval průvod dětí, cechy se svými prapory, spolek vojenských vysloužilců, zastupitelé všech přifařených obcí, členové místní školní rady a ostatní obyvatelé. Průvod směřoval přes náměstí ke kostelu, kde bylo žáky místní školy vysázeno 5 lip (každá třída zasadila jeden strom). Po odsouzení slavnostní mše se průvod vrátil ke škole. Tam probíhaly oslavy programem ve škole, kde zejména dětem byly pronášeny slavnostní proslovy, prokládané zpěvy nebo básněmi.

Večer se v hostinci Františka Krauskopfa konala akademie, opět v předešlých intencích. Slavnostní dny končily hluboko po půlnoci: „Slavnost skončena o půlnoci a mnozí hosté až do čtyř hodin ráno pospolu se bavili“<sup>293</sup>.

25. výročí svatby rakouského císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty (známou jako Sissi) bylo významnou událostí po celé rakouské monarchii. Lhenice v tomto směru tedy nebyly výjimkou. Slavnosti se konaly ve velkém stylu a s pompou v celých Čechách, i na Moravě. I průběh oslav se nelišil od těch lhenických, tedy slavnostní průvody, divadelní představení, koncerty, veřejná shromáždění i jiné akce, konaly se také speciální bohoslužby. Císařský pár byl velmi oblíbený, a i když se začínalo objevovat postupné politické, nacionalistické pnutí, oslavy se všeobecně nesly ve velmi pozitivním duchu.

I další slavnosti byly spojeny s císařskou rodinou. 2. prosince 1888 se ve Lhenicích konala slavnost ke 40. výročí nástupu Františka Josefa I. na trůn. Opět se konal průvod s hudebním doprovodem spolku veteránů, domy byly vyzdobeny prapory. Slavnost pokračovala ve zdejší škole, kde zazněly opět oslavné proslovy, prokládané zpěvy a básněmi přednášené dětmi. Završení slavnosti se opět událo sloužením bohoslužby v místním kostele.

---

<sup>291</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 29. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/29>.

<sup>292</sup> Srov. popis v dopise purkmistra Arnošta Gregory prachatickému hejtmanství, které si k této slavnosti vyžádalo popis průběhu. Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

<sup>293</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 30. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/30>.

40. leté výročí sňatku císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty (18. dubna 1894) je v kronice ovšem vyličeeno pouze skromně – slavnostními proslovy a deklamací básní v budově školy pro školní mládež. Na druhou stranu v každém roce jsou připomínány se slavnostní mší jmeniny císaře i císařovny. Naopak 50. leté výročí nastoupení císaře Františka Josefa I. na trůn jsou opět velkolepé. A zde se opět ukazuje osobnost Josefa Hamáčka, který na svůj návrh uspořádal oslavy tohoto výročí pro učitelský spolek „Budeč“ za celý okres právě ve Lhenicích. Slavnost spolku se konala 28. července 1898 a opět byla pojatá velkoryse. V předvečer byla sehraána v sále hostince „u Stiftarů“ (dům č. 67 po Janu Hošnovi<sup>294</sup>) divadelní hra „Únos Sabine“. Na druhý den dorazilo na 50 hostů z Prachaticka, další i z Budějovicka. Shromáždění bylo veřejné na náměstí před sochou sv. Vojtěcha, kde byly pronášeny slavnostní proslovy a zpěvy. Následovala nezbytná bohoslužba a poté procesí městem k hostinci „u Stiftarů“, kde byla připravena patřičná výzdoba, včetně busty Františka Josefa I. Slavnostní oběd pro více jak 60 hostů byl konán v hostinci u Čížků. Večer byl opět s hudebními a kulturními představeními. Možná vzrůstající národní uvědomění je cítit v následujícím popisu: „*Genius národa českého předváděl v krojích národních Čecha, Poláka s Polkyní, Tyrolana, Slováka, Chorvata a mládež českou, ti všichni blahořečili dnešní oslavě a velebili šlechtné činy vznešeného mocnáře*“<sup>295</sup>. Malá ukázka postupného národního uvědomování i v těch nejvzdálenějších krajích naší země, byť se stále stejně silnou loajalitou k Rakouské monarchii a císařské rodině. Celá oslava byla opět ukončena taneční zábavou, stále v hostinci u Čížků.

Ovšem samotný den výročí nástupu císaře na trůn, 2. prosince 1898, slavnost držena nebyla. Výroční den se nesl stále ve stínu vraždy císařovny Alžběty – viz dále. Byla tak sloužena pouze mše svatá.

Stejně pompézní byly také oslavy 70. narozeniny Františka Josefa I. konané 18. srpna 1900. Již týden dopředu oznamoval pan farář konání oslav. Ty byly zahájeny opět slavnostní střelbou, celé městečko opět vyzdobené prapory, všechny zastupitelé, spolky i obecnstvo se shromáždilo k slavnostním proslovům a následné bohoslužbě.

Ve školní kronice jsou, jak bylo naznačeno výše, nejen slavnostní události, ale i ty smutné. Tak se 8. února 1889 ve Lhenicích konají smuteční obřady a náhle zesnulého korunního prince Rudolfa<sup>296</sup>. I přes smutnou událost se účastnila všechna „*školní mládež, veškeré spolky a četné*

---

<sup>294</sup> Pozn. autora.

<sup>295</sup> SOkA Prachatic, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 74. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/74>.

<sup>296</sup> Arcivévoda Rudolf Habsbursko-Lotrinský, zemřel 30. ledna 1889.



obecenstvo<sup>297</sup>. Zmíněné jsou také skon vévody Albrechta<sup>298</sup>, arcivévody Karla Ludvíka<sup>299</sup>, vévodkyně Žofie<sup>300</sup>, arcivévody Otty<sup>301</sup> a arcivévody Rainera<sup>302</sup>. Velmi dojemný, truchlivý a dlouhý epitaf si ale zasloužila hlavně smrt císařovny Alžběty<sup>303</sup>. Zádušní mše za zemřelou císařovnu se ve Lhenicích konala 19. září 1898. Podobně bolestná zpráva je pak z roku 1914 po atentátu na Františka Ferdinanda d'Este<sup>304</sup>.

Krom případů císařské rodiny a krátkých zpráv o úmrtí zejména řídicích učitelů jsou obšírněji vzpomínány dvě úmrtí. Tím prvním je skon ředitele Hamáčka, v druhém případě pak úmrtí Františka Ladislava Riegra. Vzpomínka na něj jako na „*velikého Čecha*“<sup>305</sup>.

Významnými událostmi, které také posloužili k slavnostním okamžikům, patřily církevní záležitosti. Tak např. 9. prosince 1893 byla za účasti všech školáků, členů školní rady, obecního zastupitelstva, členů spolku hasičů a veteránů sloužena slavnostní bohoslužba nově ustanoveného faráře Vojtěcha Pfefferleho, který se tím loučil s farou ve Lhenicích, kde dosud působil jako pater. Nového faráře, Matěje Pužeje, zas vítalo „*mnoho osadníků*“ i přes silné sněžení 15. března 1894 ve 2 hodiny odpoledne. Opětovně veškerá školní mládež, zastupitelstvo, hasičský i veteránský spolek, s dalším obyvateli nového pana faráře uvítali u farního domu, průvodem ho doprovodili do kostela, kde se po oslavném choru kostelního sboru dostalo od nového pana faráře všem požehnání.

Slavnostním způsobem byly také vítány církevní osobnosti, jako například návštěva českobudějovického biskupa Martina Říhy 21. června 1899, který přijel za účelem visitace, ale také udělení svátosti biřmování.

I na zcela světské slavnosti se dostalo. Příkladem může být slavnostní udílení medailí vysloužilým vojákům. Z 5. února 1875 máme pozvánku do okolních obcí, aby se tito v neděli o 9. hodině dostavili na lhenickou radnici, kde jim budou medaile připnuté, následovat bude slavnostní průvod s hudbou do kostela a slavnost bude zakončena mší<sup>306</sup>.

---

<sup>297</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 44. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/44>.

<sup>298</sup> Arcivévoda Albrecht Fridrich Rakousko-Těšínský, zemřel 18. ledna 1895.

<sup>299</sup> Arcivévoda Karel Ludvík Rakousko-Uherský, zemřel 19. května 1896.

<sup>300</sup> Sofie Bavorská Vévodkyně z Alençonu, zemřela 4. května 1897.

<sup>301</sup> Arcivévoda Ota František Josef Rakouský, zemřel 1. listopadu 1906.

<sup>302</sup> Arcivévoda Rainer Ferdinand Habsbursko-Lotrinský, zemřel 27. ledna 1913.

<sup>303</sup> Císařovna Alžběta Bavorská, zavražděna 10. září 1898 v Ženevě. Epitaf viz: SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, snímek 142-143. Dostupný z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/142>.

<sup>304</sup> SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 154-155. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/154>.

<sup>305</sup> Tamtéž, snímek 94. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/94>.

<sup>306</sup> Archiv města Lhenice, inv. č. 746, sig. VI-6.

Tak se také 24. června 1894 konala slavnost k udělení zlatého záslužného kříže purkmistrovi Lhenic Arnoštu Gregorovi. Nejdříve se na náměstí seřadili hasičský a veteránský spolek, spolu se školní mládeží, hosty a dalším obecnstvem. K 10. hodině dorazil povoz od Prachatic, ve kterém přijeli c. k. hejtmán a předseda c. k. okresní školní rady Adolf Stitzberger, biskupský vikář, veledůstojný pán Jan Švéda, c. k. okresní komisař Böhm a c. k. okresní lékař MUDr. Gustav Seys. Po všech slavnostních proslovech byl pan Arnošt Gregora vyznamenán zlatým záslužným křížem. Ukončení slavnosti proběhlo v kostele sloužením mše svaté a následovalo soukromé pohoštění pozvaných hostů u Arnošta Gregory doma.

V roce 1894, 3. června se ve Lhenicích konal župní sjezd hasičů z celého Písecka. Dorazilo 25 sborů, tedy účast byla opravdu veliká. Podle popisu slavnost začala v 10 hodin seřazením sborů, následovala mše a svěcení hasičského praporu, jejímž kmotrou byla Ida Schwarzenbergrová. Na to se konala valná hromada, po které proběhla hostina pro 70 pozvaných hostů. Odpoledne pak proběhl výlet na Stráž a slavnost byla ukončena večerním věnečkem<sup>307</sup>.

24. dubna 1908 se konala „stromková jubilejní slavnost“ na oslavu šedesátiletého panování císaře Františka Josefa I. Přes obvyklou výzdobu, průvody a proslovy došlo opět na sázení lip. Tentokrát: „*tři mohutné lípy*“<sup>308</sup>, byly vysazené na náměstí před kostelem. Mimochodem, zápis je, než v dlouhém popisu proslovů, zde zajímavější v tom, že je poprvé zmíněna jako národní hymna píseň „Kde domov můj“. Samotné jubileum pak slaveno 2. prosince 1908. Nicméně obě tyto slavnosti už se zdají být více školní, než celospolečenské. Není ani zmíněné pokračování oslav v některém ze zdejších hostinců, ale taneční zábava k této příležitosti. Od roku 1911 jsou tyto prosincové oslavy již v kronice nazvány „Dětským dnem“, který ovšem stále zůstával z bohoslužby, slavnostních proslovů, zpěvů a přednášení básní.

19. května 1912 uspořádal slavnost k 10. letému výročí své existence také divadelní ochotnický spolek Stráž. Slavnost byla zahájena již 12. května, kdy bylo sehráno divadelní představení. 19. května o 10. hodině byla konána mše svatá za zemřelé členy spolku. Odpoledne proběhl společný výlet a večer byl zakončený věnečkem. Program oslav byl skromný, protože výbor se usnesl, že není možné oslavami zcela vyčerpat spolkovou pokladu<sup>309</sup>.

---

<sup>307</sup> *Hlas: katolický jednodenník*. St. Louis: Český literární spolek, 1893-1894(1035), s. 5. ISSN 2379-6871. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:72a62c10-04a4-11e7-a876-005056820560>.

<sup>308</sup> SOkA Prachatic, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017, inv. č. 1, sig. I-B-1, snímek 123. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255/123>.

<sup>309</sup> SOkA Prachatic, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, inv. č. 1.

## 7. Obecní záležitosti

Z obecní kroniky po volbě nového starosty na schůzi 26. ledna 1900 se můžeme dozvědět, co je potřeba ve Lhenicích vybudovat. Nový starosta Josef Kohout zmiňuje výstavbu řádného vodovodu, potřebu dláždění ulic a náměstí a vybudování kanalizace. K tomu jsou ale potřeba velké investice (to ostatně platí až do dnešních dnů). Bylo tak rozhodnuto o zavedení nápojové dávky. Tzv. „pivní dávku“ nakonec jednomyslně odhlasovalo zastupitelstvo 3. července<sup>310</sup>. Dávka začala být vybírána po všech povoleních o rok později, 1. července 1901 a v roce následujícím je čistý výnos z této dávky 1 200 zlatých ročně<sup>311</sup>.

Prostředky z této dávky nakonec nesloužily pouze pro výše uvedené investice. 22. srpna 1901 byl schválen návrh, aby z těchto prostředků byly zakoupené nové věžní hodiny v rozpočtu 796 zlatých a 75 krejcarů<sup>312</sup>. Ty byly zakoupené od hodinářské firmy Františka Moravana z Brna. Za tento obnos byly k věžním hodinám navíc dodány ještě kontrolní hodiny pro ponocné (6 kusů). Věžní hodiny byly instalovány 19. září 1901<sup>313</sup>.

Nejenže tento zápis ukazuje na vzkvétající živnosti, které vynášely pro obecní kasu značné částky, ale také na kulturní vyspělost nejen obecních zastupitelů, jako volených zástupců občanů města, ale potažmo i samotných obyvatel. Kostel byl totiž v církevní správě i majetku a tedy by se mohlo předpokládat, že financovat jeho přestavby nebo zvelebování bude právě církev.

Na druhou stranu máme v mnoha zápisech nebo protokolech z jednání obecních zastupitelů mnohé zmínky, že rozpočet obce byl přinejmenším napnutý. V říjnu 1868 sice lhenická obec v exekuční dražbě zakoupila dům manželů Hošnových za 4 762 zlatých, ale v obecní pokladně nebylo žádné hotovosti. Proto bylo přistoupeno k prodeji státních dluhopisů a získání tak potřebné sumy k zaplacení splátek<sup>314</sup>. Dalším příkladem je, kdy k roku 1880 je evidován schodek obecních účtů 153 zlatých a 63 krejcarů a na jeho pokrytí byla uvalena 6 % přírážka na přímých daních<sup>315</sup>. Jinde se dočteme (10. května 1903), že není možné pořídit větší kamenné nádržky na vodu do Bavorské a Prachatické ulice, právě z důvodu nedostatku obecních financí<sup>316</sup>.

---

<sup>310</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 24. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/24>.

<sup>311</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 25. Dostupné z: .

<sup>312</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 742, sig. VI-2.

<sup>313</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 24. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/24>.

<sup>314</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>315</sup> Tamtéž.

<sup>316</sup> Tamtéž. Žádosti jsou pak uloženy v SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 732, sig. IV-2.

Dalšími příklady mohou být také snahy o rozdělení a pronajmutí nebo dokonce prodej obecních „*dráh*“<sup>317</sup>, tedy obecních cest z roku 1883<sup>318</sup> nebo obecní cihelny<sup>319</sup>. K pronajmutí obecních cest mělo dojít proto, že byla drahá jejich údržba a tedy šlo o snahu najít úspory, resp. dodatečné příjmy do obecní pokladny. Cihelna měla více překotný vývoj. Nejprve sloužila pro obecní výstavbu a tedy spořila náklady na nákup a dopravu cihel do obce (přeci jen tehdejší infrastruktura nedovolovala snadnou dopravu vlastně čehokoli). Když výstavba v obci ustávala, už její provoz nebyl tak rentabilní a bylo rozhodnuto o jejím pronajmutí do soukromých rukou a nakonec uzavření. Pak v roce 1873 došlo k jednání o nákupu pozemku<sup>320</sup>, kde by nová cihelna mohla být opět vystavěna (a v případě vhodné zeminy také ta na cihly měla být zpracována), protože výstavba v obci opět narostla. Zda k obnovení pálení cihel došlo, nevíme.

V této kapitole se tedy zaměříme na některé infrastrukturní projekty obce, jako byla výstavba obecního vodovodu nebo rozsáhlejší opravy obecního nebo veřejného majetku. Dále se dotkneme i finančně hospodářských služeb, konkrétně na založení a působení občanské záložny. Tyto finanční instituce, působící převážně lokálně, hrály významnou úlohu ve financování podnikání v českých zemích. Centralizace kapitálu byla klíčovým faktorem, který umožnil ekonomický růst a rozvoj drobného podnikání.

Pokud by na tomto místě čtenáři chyběla např. elektrifikace obce, pak ta byla ve Lhenicích prováděna až mezi světovými válkami, mezi roky 1926 - 1938<sup>321</sup>. Nespadá tak do našeho sledovaného období a nebudeme se jí tedy blíže věnovat. Stejně tak se nebudeme věnovat údržbě místních cest. V archive nalézáme pouze kusé zprávy z let 1877 a pak 1891 až 1893, že cesty jsou ve špatném stavu a je nutné je opravit<sup>322</sup>. Nejsou zde ale větší podrobnosti.

## 7.1. Výstavba vodovodu

Před samotným vodovodem, jak už jsme si ukázali, byly ve Lhenicích umístěné kamenné nádržky na vodu. K něm byla vedena voda rozvody od pump nejprve ve dřevěných rourách, následně drenážemi. Nejen, že kapacita nádržek nepostačovala, voda v nich pravidelně nebývala a začaly se tak množit žádosti o zvětšení kapacity těchto nádrží (nebo o zřízení nových, jako např. v Netolické ulici), byla také nutná častější údržba těchto rozvodů, která byla navíc namáhavější. Jak si ostatně stěžoval Antonín Nobis, který tímto listem žádal o navýšení platu: „...*an mám s tím*

---

<sup>317</sup> Viz <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dr%C3%A1ha>.

<sup>318</sup> SOkA Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>319</sup> Tamtéž. Výkazy obecní cihelny a jejího hospodaření viz SOkA Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 744, sig. VI-4.

<sup>320</sup> SOkA Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>321</sup> SOkA Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 740, sig. V-4.

<sup>322</sup> SOkA Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 732, sig. IV-2.

*stále více práce, kteráž stále ještě přibývá, platu mám však stejně totiž 30 zl. od vedení vody a 5 zl. od ohrazení třech kašen na zimu, ... .., ačkoli dříve byly jen dřevěné trouby a snadno se jen drátem pročistiti mohli. Nyni však vede se voda ve Svatojánské ulici a u Mičovické cesty drenážemi, kteréž není možné jinak pročistiti, než že se musí trubky kus po kuse vykopat a pročistit, což se dosti často opakuje. Pak přibylo též vedení vody v Prachatické ulici...*<sup>323</sup>.

Stejně tak už v roce 1876 si obyvatelé Netolické ulice stěžují, že v ulici samotné za poslední dobu bylo postaveno 7 nových hospodářských domů a jen jeden má sobě vlastní vodu. Ostatní ji ale nemají a není ani jim přivedená. Přitom na náměstí z kašny zbytečná voda odtéká do domu Františka Hošny, zatímco by mohla být využita pro zásobování vodou právě Netolickou ulici a v ní nová hospodářská stavení. Také přitom byla již dříve pořízena nová kamenná nádrž na vodu, ale dříví na přírodní trubky stále chybí, tedy do nádržky voda neproudí<sup>324</sup>.

To vše muselo nutně směřovat k rozhodnutí o schválení vybudování a zavedení obecního vodovodu.

Výstavba vodovodu byla nakonec schválena v březnu 1904. Kvůli nedostatečným pramenům na obecních pozemcích bylo nutné zakoupit pozemky jiné, kde byly prameny spodních vod pro celý městys dostatečné. Za oba pozemky městys zaplatil po 1 000 korunách. Bylo rozhodnuto o výstavbě čerpací stanice s větrným motorem. Stavbou byla pověřena firma Antonína Kurze z Hranic na Moravě. Celkový náklad, po několika změnách, byl spočten na 40 343 korun 39 haléřů. Protokol z 5. dubna 1907 ovšem uvádí celkovou částku, vč. víceprací na 46 533 korun 87 haléřů<sup>325</sup>. Částka byla hrazena částečně z komunální půjčky u zemské banky Království Českého (27 000 korun se splatností 20 let), na zbylou částku byly požádány zemské, okresní a státní subvence<sup>326</sup>.

Podle vloženého vpisu na konci kroniky se ale stavba vodovodu vlekla několik let, bylo nutno původní plán vodovodu změnit a ještě v roce 1911 nebyly účty s firmou Kunz úplně vyrovnány. Z požádaných subvencí obdržely Lhenice zemské 5 600 korun a od okresu 600 korun; stát žádné subvence neposkytl. Obec tak musela stavbu vodovodu hradit především ze svého za využití právě pivní (nápojové) dávky<sup>327</sup>.

---

<sup>323</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 732, sig. IV-2

<sup>324</sup> Tamtéž.

<sup>325</sup> Tamtéž.

<sup>326</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 25. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/25>.

<sup>327</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 26. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/26>.

Kolaudace vodovodu byla provedena 5. dubna 1907. Jeho zřízením se Lhenice zařadily mezi moderní obce, které zachytily trend urbanizace, modernizace a také zkvalitnění hygienických norem. Vezmeme-li v úvahu, že velká česká města, jako Praha, Brno, Plzeň, Hradec Králové, České Budějovice budovaly moderní vodovodní řady a kanalizace ke konci 19. století (1869 až 1901) a menší města, srovnatelné velikosti, až na počátku století 20., můžeme konstatovat, že v tomto trendu Lhenice nijak nezaostávají.

## 7.2. Občanská záložna

Od počátku průmyslové revoluce se jako jedna z primárních výzev ekonomického rozvoje ukázala být potřeba dostatečného kapitálu. Jeho nedostatek se obecně jevil jako signifikantní limitující faktor ekonomického růstu, s čímž se během sledovaného období musela vypořádat celá podunajská monarchie. Problém nedostatku finančních prostředků vhodných pro investice byl zvláště palčivý v ekonomickém kontextu českých zemí, přičemž se tento nedostatek projevoval obzvláště v národnostně českém prostředí. Nově se objevujícím fenoménem, který měl za cíl řešit tento problém, byla centralizace drobného kapitálu. Tento proces zahrnoval postupné shromažďování menších nebo rozptýlených finančních sum do větších celků, které byly vhodnější pro investice do podnikatelských aktivit.

Kromě spořitelien se jako další významná skupina finančních institucí, jež měly zásadní roli ve financování ekonomických aktivit v českých zemích a výrazně přispívaly k ekonomickému vzestupu, zejména mezi Čechy, etablovala svépomocná úvěrní družstva, známá jako záložny. Tyto instituce, včetně občanských, řemeslnických nebo živnostenských záložen, čerpaly inspiraci z idejí německého ekonoma Hermanna Schulze-Delitzsche. První takovou instituci v českých zemích představuje záložna založená ve Vlašimi v roce 1858, následovaná záložnami v Písku a Čáslavi v roce 1859. Do roku 1862 bylo zřízeno kolem 40 takovýchto záložen, a na počátku 70. let 19. století jich bylo již více než pět set<sup>328</sup>.

Občané Lhenic se rozhodli založit vlastní peněžní ústav „až“ v roce 1868. Tedy v době, kdy takových institucí působilo v českých zemích již několik desítek. Nejprve došlo k založení tehdejší záloženské kasy se sídlem ve Lhenicích, ručení neomezeného, které pak v pozdější době bylo přeměněno na občanskou záložnu, opět s ručením neomezeným. Občanská záložna Lhenice byla zapsána v rejstříku společenstev u c. k. Obchodního soudu v Písku dne 2. června 1874 pod

---

<sup>328</sup> Více viz: HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*, kapitola IV.4., s 323 – 344.

firmou „Občanská záložna ve Lhenicích. Zapsané společenstvo s ručením neobmezeným“ na základě společenské smlouvy sepsané 26. prosince 1873<sup>329</sup>.

Výše uvedené datování potvrzuje také „Český kompas“ z roku 1906, kde je záložna jako zapsané společenství s ručením neobmezeným právě k roku 1868, registrované v roce 1874. Podíl pro podílníky byl určený na 40 korun, zápisné do společenství pak činilo 70 haléřů. Občanská záložna měla ve svých stanovách možnost půjčovat pouze svým členům.

Dle Společenské smlouvy byl prvním ředitelem Josef Hamáček, řídící učitel ve Lhenicích (viz kapitola 5.2), pokladníkem Jan Stehlík, měšťan ve Lhenicích. Předsedou výboru byl Arnošt Gregora, jeho náměstkem Václav Majer, členy výboru pak Alois Elhenický, Josef Majer, František Nemastil, Petr August, Josef Petr a Antonín Zemek<sup>330</sup>. K roku 1904 pak byl ředitelem Adolf Kindlman, pokladníkem Tomáš Kolář, předsedou výboru Florián Pinter a náměstkem Matěj Žalud<sup>331</sup>.

O některých jménech, spojených se záložnou, už jsme četli, o jiných ještě pojednáme. Ať už šlo o veřejně činné osoby, jako byl ředitel Hamáček, nebo starostové Gregora, Stehlík a Majer, známé živnostníky jako byl hostinský Alois Elhenický, rodinu Kindlmanů nebo lékaře Františka Nemastila (viz kapitola 8.3), zdá se, že společenský život ve Lhenicích (alespoň v hranicích druhé poloviny 19. století a počátku 20.) se točil kolem několika také společensky aktivních jmen. Na druhou stranu, vzhledem k velikosti městyse a počtu jeho obyvatel to může být logickým závěrem.

Vraťme se ale k záložně. Z dostupné statistiky víme také její rozvahu:

Tabulka 6: Rozvaha Občanské záložny ve Lhenicích, 1904

Aktiva		Pasiva	
Hotovost a přebytky	1.313 K	Závodní podíly	5.640 K
Zápůjčky	103.434 K	Rezervní a jiné fondy	305 K
Nemovitosti	5.160 K	Vklady	84.421 K
Účet schodku	8.103 K	Garanční fond	23.744 K

Zdroj: Obchodnický spolek Merkur. *Český kompas 1906: informační kniha o peněžních ústavech, pojišťovnách, dopravních a průmyslových podnicích, družstvech živnostenských a zemědělských v zemích českých, Ročník první*. Praha: Fr. Řivnáč, 1906, s. 246.

Ke dni 31. prosince 1898 měla Občanská záložna ve Lhenicích 190 členů.

Jak už jsme si uvedli ve spojitosti s působením a smrtí ředitele Hamáčka (viz kapitola 5.2) došlo ve lhenické záložně k defraudaci finančních prostředků. Projednávání celé záležitosti

<sup>329</sup> Společenská smlouva občanské záložny ve Lhenicích. 1874.

<sup>330</sup> Tamtéž.

<sup>331</sup> Obchodnický spolek Merkur. *Český kompas 1906: informační kniha o peněžních ústavech, pojišťovnách, dopravních a průmyslových podnicích, družstvech živnostenských a zemědělských v zemích českých, Ročník první*. Praha: Fr. Řivnáč, 1906, s. 246. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:166824d0-3c34-11e8-b001-5ef3fc9bb22f>.

probíhalo na mimořádných valných hromadách záložny 8. února a 11. května 1902<sup>332</sup>. Dle revize zajišťované Jednotou založen v Praze byl zjištěný schodek 111 358,42 korun. S určitostí můžeme říct, že šlo o nejsložitější období. V prvních reakcích bylo rozhodnuto, že každý podílník se vzdá svého příspěvku a nadto ještě zaplatí 50 korun. K tomu vypomohla domažlická záložna a kníže Schwanzenberg záložně ještě poskytl na pět let garanční vklad v částce 23 744 korun. Dluhy se definitivně podařilo vyrovnat až prodejem pozemků po 1. světové válce.

Vzhledem k závažnosti situace, kdy by vyhlášení konkurzu a krach záložny, měl jistě velmi závažný, až fatální dopad na lhenické živnostenstvo a tedy ekonomiku městyse jako celku, projednalo na svém zasedání 15. června 1902 obecní zastupitelstvo žádost Občanské záložny o poskytnutí částky 2 000 korun na uhrazení vzniklého schodku, aby záložna vyhlásit konkurz nemusela. 13. července 1902 pak záložna žádá dalšího „většího obnosu“ a zastupitelstvo schvaluje dalších 1 000 korun pomoci. Protože prvních 2 000 korun obec zajistila prostřednictvím směnky, z protokolu z 10. května 1903 se dozvídáme, aby obec tento dluh umořila, schválilo zastupitelstvo přirážku ke všem vybíraným přímým daním 12 %<sup>333</sup>.

Díky pochopení podílníků, výše uvedeným krokům a pomocem a finanční sanaci ze strany městyse, se záložnu ve Lhenicích podařilo zachránit a mohla tak plnit i nadále svůj účel.

### 7.3. Kontrola hospodaření obce

Zajímavým vhladem do hospodaření městské správy je proběhlá revize obecních účtů za roky 1899 až 1907, provedená Ladislavem Češkou z okresního výboru v Netolicích. Protokol revize, ze kterého budeme dále citovat, byl vyhotoven k 28. březnu 1908<sup>334</sup>.

Po formální stránce je v revizi konstatováno, že účty nebyly dobře vedené a sestavené, protože z účtů nebylo zřejmé, kdo měl co platit, kdo co zaplatil a dokonce nejsou jasné ani úhrnné částky. Tedy je konstatováno: „*může se v takovém případě zapsati do příjmů libovolná číslice*“<sup>335</sup>. K takovým úhrnným vyúčtováním nejsou připojené detailně rozepsané částky, aby bylo možné provést kontroly těchto příjmů. Bylo také konstatováno, že pokud byly v účtech vykázány nějaké úroky, nebylo možné zkontrolovat jejich správnost, protože nebyla známá jistina.

Tu samou nedostatečnost vykazují příjmy, které nejsou nijak detailně doloženy a tak je opět možné zapisovat libovolné částky. Aby k těmto případům nedocházelo, protokol obsahuje výčet položek, které je třeba vést, aby bylo možné účty kontrolovat, zda jsou správně vedené. V případě

---

<sup>332</sup> SOkA Prachatice, Občanská záložna Lhenice, inv. č. 1.

<sup>333</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 725, sig. I-2.

<sup>334</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 730, sig. III-2.

<sup>335</sup> Tamtéž.



úroků nebo nájmu by měl být uvedeny dlužná jistina, dlužné úroky z předchozího roku, předpis úroků za rok běžný, splátka jistiny, splátka úroků, zůstatek jistiny a suma zadržovaných úroků. V případě jiných nebo ostatních příjmů měl být uveden detailní popis příjmu, který měl obsahovat konkrétní předmět příjmu, částka, osoby, které zaplatili (nebo částku dluží) a jejich podpisy.

V dalším zjištění bylo uvedeno, že dlužné úroky byly připočítávány k jistinám. Tím byl skutečný stav jistin nadhodnocován a vykazován ve vyšších částkách, než tomu ve skutečnosti mělo být. Bylo také konstatováno, že tím může být obec také poškozena, a to zejména v případě prodeje nemovitostí, které by byly takovým dluhem a navýšenou jistinou zajištěné. Pokud by ale obec opravdu chtěla úroky dlužníků kapitalizovat, doporučení znělo udělat vše správně účetně, a to: „*Dlužný úrok povede se co zaplacený a dlužník na takto kapitalisovaný úrok musí vystavěti ku vtělení schopný dluhopis[,] který se zajistí*“<sup>336</sup>.

Poslední formální výtkou bylo vedení nájmu z polností. Nebylo možné kontrolovat správnost účtů, protože ani v tomto případě neexistovaly výkazy, kdo a kolik dlužil z let minulých, jaký má být nájem v běžném roce a jaký je zůstatek dlužné částky.

V dalším oddíle se revize zabývala účetnictvím. V tzv. bonifikačním fondu bylo konstatováno, že výsledkem připisování úroků k jistinám je ve skutečnosti ve fondu o 284,66 korun méně na jistinách a celé jmění fondu bylo do konce roku menší o 375,40 korun. To samé bylo konstatováno v „kase svatojánské“, kde bylo koncové jmění zmenšeno o celých 1 561,43 korun. Vzhledem k tomu, že byla tato kasa zajištěna dluhopisem obecního důchodu dlužil tak obecní důchod této kase 1 637,72 korun.

V protokolu je dále uvedeno, že pokud tuto půjčku obecní zastupitelstvo neschválilo, je nutné ji uhradit a k tomu ještě přidat 4 % úrok, aby se jmění v kase nezmenšilo. Samozřejmě je připomenuto, že i tento úrok je třeba správně účetně zavést a zejména s ním počítat v rozpočtu.

K účtům obecního důchodu je hned v úvodu konstatováno: „*Jak již uvedeno bylo[,] nelze skoumati správnost zaplacených a dlužných úroků, správnost zaplaceného a dlužného školního platu, přírážek nájmu atd.*“<sup>337</sup>. V případě nájmu je konstatováno, že opět jsou jinak zanesené účty a jinak skutečné příjmy, resp. předpisy. Na straně příjmů je zaplaceno o 291,86 korun méně, než je vykázáno a na straně předpisů je pak méně o 56,90 korun. Ve vykázaných jistinách pak bylo hned několik pochybení. Již zmiňované připisování úroků, chyby při přepočtu na novou měnu

---

<sup>336</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 730, sig. III-2.

<sup>337</sup> Tamtéž.

a pak některé položky, které zde vykazány být neměly vůbec. Tím vykazoval tento účet jmění o 885,48 korun vyšší, než ve skutečnosti mělo být.

Výsledkem této části revize, s odkazem na příslušné zákony a jejich ustanovení, pak bylo konstatování, že starosta obce je povinen nahradit bonifikačnímu fondu částku 375,40 korun, splacené, ale neuložené jistiny obce v částce 4 871,97 korun a za prodané pozemky, za které nebyly uloženy utržené peníze 97,80 korun. Úhrnem tedy 5 345 korun 17 haléřů.

Navíc ještě, pokud obec neschválila půjčku ze svatojánské kasy, měl starosta dlužit ještě 1 561,63 korun navíc.

I ve vykazování školního platu byly shledány chyby. Některé doklady chyběly úplně, docházelo také k započítávání příjmů a školních paušálů mezi sebou a nebylo tak možné účet školního platu přesně vykázat a tedy ani zkontrolovat. Zdá se také, že do účtů obce byly účtovány platby, které nebyly zaplacené. Ponechalo se ale právo správci účtu, aby tyto nezaplacené platby nechal poplatníky doplatit dodatečně. Podobně je to u vyhlášených přírážek k daním, které dle protokolu byly vybírány „*od oka*“ a byl tak obecní příjem zkrácen o 9 551 korun 73 haléřů.

Revizor ve své správě také uvádí: „*Podáváje tuto zprávu podotýkám ... že účty následkem nedostatku příloh a předpisů nelze přesně zkoušeti a není vyloučeno, že by při řádném vedení účtů byly zjištěny schodky mnohem vyšší, nežli ve správě této uvedeno jest*“<sup>338</sup>. Celkový schodek za roky 1899 až 1907, a za všechny účty a nalezené chyby v účetnictví, byl vypočten na 15 715 korun a 50 haléřů.

Obecní zastupitelstvo se k projednání této zprávy sešlo 3. ledna 1909. Arnošt Gregora navrhl, aby se celá záležitost nechala být, kdežto František Kindlman, ať zaplatí celou škodu, kdo ji zavínil. Po diskuzi se dalo hlasovat a 13 ze 16 přítomných hlasovalo pro proplacení škody v plném rozsahu. Bylo tak rozhodnuto, aby starosta Josef Kohout uhradil do bonifikačního fondu 375,40 korun, za splacené a neuložené obecní jistiny 4 871,97 korun a za prodané pozemky 97,80 korun. Obecní důchodní (tj. účetní) Hynek Kindlman měl uhradit rozdíl při přepočtu jistin na korunovou měnu ve výši 52,10 korun, rozdíl mezi přenesením účtů mezi roky 1900 a 1901 ve výši 21 korun a za poplatníky, kteří nezaplatili školní plat 745,50 korun<sup>339</sup>.

V archivních záznamech jsou ještě také dvě rozhodnutí Okresního výboru v Netolicích, pod který celá revize účtů spadala. Obě jsou datována 18. dubna 1912<sup>340</sup>. Z nich je patrné, že proti

---

<sup>338</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 730, sig. III-2.

<sup>339</sup> Tamtéž.

<sup>340</sup> Tamtéž.

výše uvedenému rozhodnutí obecního zastupitelstva se odvolali oba aktéři, tedy jak starosta Josef Kohout, tak účetní Hynek Kindlman, a to shodně 20. ledna 1909.

V případě Josefa Kohouta Okresní výbor celé usnesení lhenického zastupitelstva zrušuje s odůvodněním: „*poněvadž není úplné a nevyčerpává, jak státi se mělo, celý revisní nález ze dne 28. března 1908 – a ukládá se zároveň obecnímu výboru v Lhenicích, aby o této záležitosti učinil usnesení nové – kterým by celá zpráva revisní byla vyřízena*“<sup>341</sup>.

U Hynka Kindlmana Okresní výbor zrušil usnesení obecního výboru v bodech 1 a 2, což bylo uhrazení 52,10 korun a 21 korun. Důvodem bylo, že existují přímí dlužníci, kteří mohou škodu sami uhradit a není třeba ji vymáhat u stěžovatele. Naopak stížnost odmítl v bodě 3, tj. zaplacení částky 745,50 korun za nezaplacený školní plat. Nicméně i tady nabádá Okresní výbor lhenické, aby sami po dlužnících školní plat vymáhali, neboť Hynek Kindlman k vymáhání již není oprávněn.

Finální výsledek kauzy se nám ve sledovaném období nepodařilo nalézt. Z datumů je patrné, že ačkoli se bývalí starosta i účetní odvolali téměř obratem po usnesení o náhradě škody obecním výborem, Okresní výbor v Netolicích o dané věci rozhodoval další 3 roky. Zda to byla složitá kauza nebo měl Okresní výbor tolik agendy k rozhodování, nevíme. Tak jako tak jde o důležitou sondu do poměrů v tehdejší obecní hospodaření. Jak jsme si ukázali v úvodu kapitoly 7, na jedné straně po nástupu Josefa Kohouta do úřadu starosty došlo postupně k výrazné modernizaci obce vybudováním nového vodovodu a kanalizace, opravou některých cest, opravami zdejšího kostela, a také došlo ke stabilizaci fondu ústavu pro chudé a na významnou sanaci místní Občanské záložny. Na druhé straně, jak ukázala revize obecních účtů, ale nebylo v mnoha kapitolách řádně vedeno obecní účetnictví. Vzhledem k tomu, že obecní rozpočet neměl vždy na rozhazování (viz opět úvod této kapitoly), a když porovnáme celkovou investici do vybudování vodovodu v obci, která byla 46 533 korun, a nalezenou škodu, která byla vykázána na 15 715 korun, dostaneme se na celou třetinu investice. Nalezené škody financování obce tak výrazně ovlivnily.

## 8. Památky

Ve Lhenicích najdeme také několik památek, které dokreslují bohatou historii města a jeho kulturní i církevní bohatost. Můžeme se tak procházet od gotického kostela sv. Jakuba přes renesanční panský dům až po symbolickou lhenickou lípu. Tyto památky nejsou jen mrtvými

---

<sup>341</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 730, sig. III-2.

svědky minulosti, ale živými připomínkami historie, která formovala současnost. Ve světle nedávné revitalizace náměstí se Lhenice dívají do budoucnosti s respektem k minulosti, což činí prozkoumání jejich památek nejen zajímavou, ale i inspirativní cestou časem.

Při procházení lhenickým náměstím, jehož každý kámen byl svědkem měnících se epoch, si nelze nevšimnout harmonické symbiózy historie a současnosti. Kostel sv. Jakuba, se svou gotickou architekturou a barokním interiérem, představuje historické centrum města a připomínku jeho duchovního dědictví. Panský dům, renesanční skvost Lhenic, vypráví příběhy o šlechtickém životě a historických obrazech, které formovaly region.

Bývalá radnice z počátku 19. století (dokončená 1815) a socha sv. Vojtěcha, spolu s kašnou Karla IV. z roku 1800<sup>342</sup>, pak dodávají náměstí osobitý charakter a připomínají umělecké a komunitní aspirace měšťanů. Hřbitov u sv. Jana Nepomuckého, na kterém se začalo pohřbívat od roku 1787<sup>343</sup> a křížová cesta zase nabízí místo pro zamyšlení nad cyklem života a smrti, zatímco lhenická lípa, jako živoucí symbol kontinuity a přírodní krásy, uzavírá kruh příběhů, které Lhenice obklopují.

Výklenková kaple zasvěcená Bolestné Matce Boží, známá jako Čížkův kaplička, která vznikla v roce 1800 zas ukazuje spojení hlubokých osobních závazků k duchovním hodnotám s významným příspěvkem k posílení společenské soudržnosti o podpory života v komunitě. Kapli zbudoval lhenický purkmistr Jakub Mügo, který ve své závěti stanovil, že se o kapli mají starat majitelé domu čp. 2. Do správy ji tak převzal jeho zeť Jan Čížek, podle kterého je dodnes známá jako Čížkův<sup>344</sup>. Jan Antonín Mager proti tomu tvrdí, že ji na svém pozemku nechal postavit přímo Jan Čížek, měšťan, kupec a hostinský ve Lhenicích<sup>345</sup>,

V této kapitole se zaměříme především na tři památky – Kotel sv. Jakuba, Panský dům a Křížová cesta; je to vyprávění o spojení člověka s místem, o vztahu mezi minulostí a přítomností a o hledání identity v kontextu historie. Památky ve Lhenicích tak stojí jako svědci času, který přetváří krajiny, budovy a duše lidí, jež se v těchto prostorách pohybují.

---

<sup>342</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5*, 2014, s. 97; Byť Václav Königsreiter datuje stavbu do roku 1801: „*Kassna Kamenna bila stawena pře[d]tim bila dřewena (1801)*“. Zdroj: SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>343</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 658, sig. III-D-8. Václav Königsreiter naopak píše o roku 1817: „*Krchow přissel od kostela k swatemu Janu[.] Tam prwni bil pochowan z augezdce nakei Barta zrana a od poledne zase dite Martinkoc (1817)*“. Zdroj: SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>344</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století*. 2015, s. 96; SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 15. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/15>.

<sup>345</sup> MAGER, Jan Antonín. *Kaple Prachaticka pohledem genealoga*, 2011, s. 73-76.

## 8.1. Panský dům

V okrese Prachatice se nachází bohaté spektrum středověkých a renesančních stavebních památek, převážně umístěných v severní části regionu, definované linií spojující města Stachy, Vimperk, Prachatice a Netolice. Zjištěný počet feudálních rezidencí z období 13. až 17. století dosahuje čísla šedesáti. Vzhledem k absenci starších fortifikačních staveb v oblasti Lhenicka se posuneme rovnou k období renesance.

Typickým představitelem renesanční architektury na Prachaticku jsou tvrze s obdélníkovým půdorysem, obvykle jednopatrové, jejichž vzhled se postupně odklání od fortifikačního charakteru směrem k estetice zámečků, přičemž jen několik z nich se dochovalo do současné doby.

Velký renesanční sídelní soubor zvaný „Panský dvůr“ se dodnes dochoval právě ve Lhenicích<sup>346</sup>. Panský dům, nebo také nazývaný „zámek“ je tedy původně renesanční tvrz, situována v areálu dvora za kostelem sv. Jakuba Většího. Jak bylo uvedeno výše, jde pro tyto typy staveb o typický jednopatrový objekt sloužící dnes obytným účelům. Jeho fasádu zdobí sgrafita, stejně jako bránu a část ohradní zdi.

Jde o sídlo Martina Grejnara z Veverří, úředníka Petra Voka. Ten podle tradovaného výkladu Lhenice Martinu Grejnarovi věnoval, a to roku 1600. Petr Vok však Lhenice Martinu Grejnarovi postoupil za stále odkládaný zápis do zemských desek darovaného Mysletína<sup>347</sup>. Zřejmě krátce nato si zde vystavěl reprezentativní sídlo (doložené je dokončení brány k roku 1610)<sup>348</sup>. Jak dokládá Tomáš Hunčovský, není pravdou, že by Martin Grejnar působil ve Lhenicích pouze mezi léty 1600 až 1605, jak se píše ve starší literatuře, ale prokazatelně působil ve Lhenicích do roku 1618<sup>349</sup>. Protože se Martine Grejnar definitivně nastěhoval natrvalo do Lhenic po dokončení Panského domu, je postaven zcela dle jeho plánů a za jeho trvalého dohlížení na stavbu<sup>350</sup>.

Tvrz je zřejmě postavena na starších základech nějakého původního stavení, což je patrné zejména na sklepních prostorách. Zatímco vlastní dvoukřídlý Panský dům vznikl zřejmě najednou, architektonická kompozice a dispozice staveb podél silnice odhalují jejich postupný vývoj a růst.

---

<sup>346</sup> Detailní popis viz: KAŠIČKA, František a Bořivoj NECHVÁTAL. *Tvrze a hrádky na Prachaticku*. Prachatice 1990, s. 65 – 68.

<sup>347</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Martin Grejnar z Veverří a Mysletína a jeho „krátké“ působení na Lhenicku*. In: *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*. Prachatice: Prachatické muzeum Roč. 29, 2022, s. 140.

<sup>348</sup> KOBLASA, Kovář. *Panská sídla jižních Čech: 433 hradů, zámků a tvrzí*, 2003, s. 86.

<sup>349</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Martin Grejnar z Veverří a Mysletína a jeho „krátké“ působení na Lhenicku*. In: *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*. Prachatice: Prachatické muzeum Roč. 29, 2022, s. 140 – 143.

<sup>350</sup> Tamtéž.

Že šlo vskutku o přepychové panské sídlo, můžeme doložit dřevěným kazetovým stropem, který byl odtud v roce 1909 převezen na zámek Hluboká.

K Panskému domu se také vrací Václav Königsreiter. Zmiňuje jistého Jana Gregoru, zvaného „Tabačiek“. Ten měl obchod s tabákem (odtud přízvisko). Protože se mu dařilo, nejprve si Panský dům i zahradu pronajal. A „*Kdiž ale se chitil Librunku dila Sewcovskoho[,] dal mu P[an]. Buch stesti a wiplatil si dům panski a i zahradu[.]*“<sup>351</sup>. Je vidět, že pokud se řemeslo nebo obchod dělaly. Tento zápis je datován po roce 1802 a před dalším letopočtem 1814, na stránkách Lhenic je prodej domu do rukou Jana Gregory zmiňován k roku 1782<sup>352</sup>. Rodina Gregorů je majitelem domu dodnes.

## 8.2. Kostel sv. Jakuba Většího

Jednolodní sakrální stavba, chrám svatého Jakuba, s charakteristickým půlkruhově zakončeným presbytářem, je doplněna o přistavěnou sakristii, oratoř, jižně situovanou věž a předsíň, zatímco na opačné, severní straně presbytáře se nachází sakristie a oratoř původního datování. Architektonická kompozice lodi a presbytáře je definována valenými klenbami doplněnými o lunetové výseče. Komplex kostela sv. Jakuba, umístěný na severním lemu náměstí, tvoří nejen samotný kostel, ale také kříž umístěný před ním a pomník věnovaný padlým.

Tato sakrální stavba, zasvěcená sv. Jakubu, je považována za jeden z nejstarších architektonických artefaktů dané lokality. Vzhledem ke své strategické pozici dominuje vizuálnímu vnímání prostoru, obzvláště pak ze severní perspektivy. Gotický původ stavby, obohacený o následné architektonické zásahy, si zachoval řadu historicky cenných konstrukčních prvků. K nejvýznamnějším patří půlkruhově zaklenutý portál vedoucí do podvěží, jenž je opatřen originálními plechovými dveřmi, valené klenby s lunetovými výsečemi jak v lodi, tak v presbytáři, stará sakristie s valenou klenbou, klenutá předsíň a další autentické stavební a materiálové prvky, včetně dřevěných krovových konstrukcí. Celkově kostelní areál představuje klíčový prvek urbanistického uspořádání města a v kombinaci s přilehlou farou formuje duchovní centrum komunity.

Jak bylo dříve zmíněno, původně gotický kostel prošel rozsáhlou přestavbou a rozšířením v období mezi lety 1734 až 1740, přičemž samotná věž byla navýšena v roce 1783. Jak nám dokládá Václav Königsreiter, významné úpravy kostela proběhly také v roce 1833. Z věže i ze

---

<sup>351</sup> SOkA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>352</sup> Panský dům – Oficiální stránky městyse Lhenice [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.lhenice.cz/turistika/pamatky-1/pansky-dum-1239cs.html>.

střechy kostela byly sundány „prejze“<sup>353</sup>, střecha kostela byla opatřena novými taškami a věž byla oplechována. Oplechování zaplatil „*kniže P[án]*“ v ceně 900 zlatých šajnů a 30 krejcarů, samotný plech vyšel na 300 zlatých šajnů. Vcelku tedy jen oplechování bylo za 1209 zlatých šajnů<sup>354</sup> a 30 krejcarů<sup>355</sup>. V roce 1904 byl prodloužen presbytář a zakončen půlkruhovou apsidou, byl vystavěna nová sakristie s oratoří. Z kronik vyplývá, že financování rozšíření kostela v roce 1904 bylo umožněno díky odkazu důstojného pana Pintra<sup>356</sup>. Z některých dokumentů je pak patrné, že ze stejného odkazu (a při příležitosti rozšíření kostela), došlo také k opravě kostelních varhan<sup>357</sup>.

Další opravy kostela byly prováděny v letech 1856, 1858 a 1860, kdy byl vystavěn oltář, ten vymalován, vymalován byl i celý kostel, včetně stropu, pořízen nový obraz sv. Jakuba, byly opravené sochy sv. Floriána, sv. Václava a sv. Michala. Velký oltář stál 240 zlatých (600 zlatých šajnů), obraz sv. Jakoba pak 120 zlatých ve stříbře (300 zlatých šajnů). V roce 1901 byly provedeny úpravy, které byly potřebné k instalování nových věžních hodin<sup>358</sup>.

Velmi obsáhlý popis zejména lhenického kostela (ale i historie Lhenic) z roku 1888 nám zanechal kaplan Jan Václav Truhlář<sup>359</sup>. Jistě by bylo možné jej využít pro případné historické komparace nebo rekonstrukce stavu a vybavení kostela při jeho detailnějším historickém bádání.

Kostel sv. Jakuba byl po celé 19. století středobodem setkávání všech obyvatel Lhenic, což odpovídalo obecnému trendu sociálních setkání v tomto období v mnoha obcích. Jakákoli slavnostní událost končila nebo začínala právě v kostele nebo alespoň na náměstí u kostela. Pravidelně byly při takových příležitostech sloužené mše. Nehledě na pravidelné nedělní a sváteční bohoslužby. Přestože sekularizační tendence, související s modernizačními procesy, začaly nabývat na síle, jejich pronikání do odlehlých regionů, stejně jako na lokální scénu ve Lhenicích, zůstávalo na konci 19. století ještě omezené. Na rozdíl od dynamického rozvoje sekularizace ve větších městských a metropolitních centrech.

### 8.3. Křížová cesta

Trasa křížové cesty, spojující areál hřbitova Sv. Jana Nepomuckého s kaplí „v Brabcích“, je definována čtrnácti zastaveními. Samotná kaple v Brabcích, stojící v idyllickém přírodním

<sup>353</sup> Viz: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Prejz>

<sup>354</sup> 2,5 zlatých šajnů odpovídal 1 zlatému (konvenční mince) vedených před státním krachem v roce 1811. Tedy uvedených 1209 zlatých šajnů by odpovíдало cca 483 zlatých před rokem 1811.

<sup>355</sup> SOkA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>356</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, 1538–1945 (1959), inv. č. 21, sig. II-15, snímek 26. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/761/26>

<sup>357</sup> SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 93, sig. II3a-1.

<sup>358</sup> SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 742, sig. VI-2.

<sup>359</sup> *Method*: časopis věnovaný umění křesťanskému. 1888, s. 65 – 71. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11471479?q=%28method+%C4%8Dasopis%29&page=72,73>.

prostředí nad městečkem u lesa, představuje významnou církevní památku. Tato sakrální stavba byla založena v období let 1865 – 1866 iniciativou prvního lhenického lékaře, Františka Nemastila, jako vzpomínku na jeho předčasně zesnulou dceru Marii Pátkovou, které bylo pouhých dvacet let. V následujícím roce byla rodinou Nemastilů vybudována druhá kaple (představující druhé zastavení křížové cesty), a během dalších měsíců došlo k rozšíření o další kapličky, čímž se celkový počet zastavení rozrostl na čtrnáct.

Mimochodem, velmi zajímavé povídání o rodu Františka Nemastila, včetně jeho předků, než se přistěhoval do Lhenic, a také o iniciování vybudování křížové cesty představuje Jan Antonín Mager ve svém článku „*První lhenický lékař František Nemastil a jeho rod*“<sup>360</sup>.

Václav Königsreiter datuje budování křížové cesty (jejích 14 zastavení) do roku 1868 (Jan Antonín Mager datuje vznik k roku 1867). Z jeho zápisů vyplývá, že každé ze zastavení stálo dotyčného 36 zlatých a k tomu dodává detailní rozpis: „*Obraz kosstowal 12 ff[loren,] zednikow 15 ff[loren.] Napis na kazdi staci – 50 x[r,] Mřiže – 95 x[r,]. Potom cihli[,] Tasski[,] Kameni, pisek[,] Wapno (dne 16[.] března 1868.)*“<sup>361</sup>. Dodává také seznam sousedů, kteří jednotlivé „štace“ nechali postavit, v pořadí: Arnošt Gregora, lékař František Nemastil, pánové Čížek, Pavelka, z Mičovic Kozel, špeltař Václav Majer, Alois Elhenický, farář Holek, Václav Pinter, hrnčíř Fenigpeur, Jan Mahla, Václav Majer, pan Trčka a Václav Mássle.

A ještě jeden zajímavý detail nám Václav Königsreiter zanechal. Jednotlivá zastavení jsou podle jeho zápisků od sebe na 80 kroků a celá křížová cesta, od hřbitova sv. Jana Nepomuckého po kapli v Brabcích měří 485 sáhů a 5 střeveců<sup>362</sup>. Budeme-li uvažovat ve vídeňských mírách, jde o vzdálenost asi 921,37 metru.

#### **8.4. Budova radnice a kašna Karla IV.**

Budova bývalé radnice představuje významnou památku a dekorativní dominantu náměstí ve Lhenicích, která v sobě ukrývá architektonickou eleganci jihočeského lidového baroka. Ještě na začátku 19. století stála ve Lhenicích stará radnice, která už ale byla ve velmi špatném stavu. V roce 1805 tak začalo jednání o výstavbě radnice nové<sup>363</sup>. Základní kámen této stavby byl položen v roce 1814, čímž byl započat proces, jenž vyvrcholil dokončením stavby během roku 1815 (i když Václav Königsreiter uvádí rok 1821)<sup>364</sup>. Za realizaci stavebních prací stál netolický

---

<sup>360</sup> MAGER, Jan Antonín. *První lhenický lékař František Nemastil a jeho rod*. In: *Rodopisná revue* 2007. Jaro 2007(1), s. 6-9.

<sup>361</sup> SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>362</sup> Tamtéž.

<sup>363</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 30-31.

<sup>364</sup> SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.



zednický mistr Ondřej Šandera. Ten byl osloven od samého počátku záměru výstavby nové radnice a celkové náklady odhadl na 2 602 zlatých a 55 krejcarů<sup>365</sup>. Budova byla v průběhu let několikrát rekonstruována, aby si zachovala svou historickou hodnotu a estetickou přitažlivost. Dnes je sídlem městské knihovny.

V těsné blízkosti bývalé radnice, na stupňovitém podstavci stojí socha svatého Vojtěcha. Její vznik se datuje do roku 1802. Ta byla pořízena a postavena na náklady Vojtěcha Pintera, tehdy již měšťana z Prahy, ale rodáka ze Lhenic, který tak sochu svému rodišti věnoval z vděčnosti a uznalosti<sup>366</sup>. O to větší dar to pro Lhenice byl, vezmeme-li v potaz, že městský rozpočet nebyl v úplně dobrém stavu<sup>367</sup>.

Na náměstí směrem ke kostelu, se nachází kašna věnovaná Karlu IV. Podle vzpomínek Václava Königsreitera<sup>368</sup> byla kašna postavena v roce 1801 a nahradila dřevěnou nádobu na vodu, která byla v té době již ve velmi špatném stavu a ať už v létě, tak ani v zimě v ní nebyl dostatek vody<sup>369</sup>. Hrozilo tak nebezpečí požárů, o to víc, že by nebylo, čím hasit. Podle výzkumu Tomáše Hunčovského byla stavba kamenné kašny připravována od roku 1795 a postavena v roce 1800<sup>370</sup>.

Aby městečko dokázalo stavbu nové kašny financovat, rozprodávalo obecní majetek. Situace vlastně byla stejná, jako o několik let později, jak jsme si ukázali v úvodu kapitoly 7. Rozprodej obecního majetku tak vlastně sloužil pro veřejné dobro, jak trefně ve svém článku uvádí Tomáš Hunčovský<sup>371</sup>. Kašnu nakonec po několika peripetiích postavil Jan Kremer z Českého Krumlova. Celkové náklady na její výstavbu činily 1 799 zlatých a 75 krejcarů<sup>372</sup>.

Protože ale kašna nedržela vodu, musela být v roce 1818 přestavěna. Ani tak se nepodařilo únik vody vyřešit a tak byla kolem ní postavena znovu dřevěná nádrž a do ní byly přivedené trubky z místního rybníka<sup>373</sup>. Třetí přestavba kašny proběhla v roce 1852 a v roce následujícím na ní byla umístěna socha Karla IV. Přestavba stála 535 zlatých a socha 160 zlatých. Podle dopisu od autora sochy, sochaře Ferdinanda Pischelta měla být hotová do 24. dubna 1853. V dopise také uvádí, jak

---

<sup>365</sup> STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech*. 1983, s. 31.

<sup>366</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5, 2014, s. 97.*

<sup>367</sup> Tamtéž, s. 99.

<sup>368</sup> SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334.

<sup>369</sup> SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 667, sig. III-F-6.; SOKA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice, číslo souboru 1334; HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5, 2014, s. 97-98.*

<sup>370</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5, 2014, s. 97.*

<sup>371</sup> HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5, 2014, s. 99.*

<sup>372</sup> Tamtéž, s. 102.

<sup>373</sup> Tamtéž.

má být upravena kašna, aby na ní socha mohla být umístěna<sup>374</sup>. V dopise z 6. července 1853 se pak dočteme, že došlo k poškození sochy a reklamaci kvality díly. Že by socha byla nekvalitní nebo poškozena byla chybou sochaře, to Ferdinand Pischelt odmítl. Nicméně požádal, aby mu poškozené díly byly dovezeny zpět a že sochu opraví<sup>375</sup>. Další oprava kašny a výměna puklého kamene musela proběhnout v roce 1866 a stála 300 zlatých.

Nelze, než souhlasit s Tomášem Hunčovským, že nejen kašnu se sochou Karla IV., tak i sochu sv. Vojtěcha před bývalou radnicí, nelze považovat za „*prakticky umělecky bezcenné*“, jak je uvedeno na webových stránkách městyse Lhenice<sup>376</sup>. Jsou svědectvím své doby a, pomineme-li práci akademického sochaře F. Pischelta, dotvářejí kulturní prostor samého centra Lhenic a jsou tak důležitým místem paměti tohoto prostoru. To dokazuje kauza v souvislosti s revitalizací náměstí v letech 2015 – 2018, kdy byla socha Karla IV. z kašny sejmuta a restaurována. Na kašnu se už ale nevrátila a nyní stojí v přízemí budovy Úřadu městyse. Místní občané se však peticí domohli, aby byla na kašnu umístěna alespoň replika sochy<sup>377</sup>.

Lhenice nedisponují památkami první kategorie, ani ve srovnání s okolním regionem. Pokud bylo něco opravdu historicko-kulturně cenné (kazetový strop v Panském domě), došlo k jeho odvezení z obce (viz podkapitola 8.1). V blízkém okolí Lhenic se nachází mnoho památkově chráněných lokalit, které jsou součástí významných historických komplexů pod nejvyšší úrovní ochrany, včetně těch zapsaných na seznam UNESCO, jako jsou památkové soubory v Holašovicích nebo Českém Krumlově. Nebo historicky cenné a turisticky oblíbené lokality, jako jsou historické centrum Prachatic, Husinec jako rodiště mistra Jana Husa, Netolice, včetně zámku Kratochvíle, nebo vesnické památkové rezervace tzv. selského baroka, jako je například ve Vodcích, aj. V kontextu této konkurence by měla být snaha místních obyvatel o ochranu a udržení alespoň těch několika málo památek ještě naléhavější, zvláště v případech, kdy za jejich stavbou nebo původem stojí zajímavé příběhy jejich předků. Zdá se, že v otázkách ochrany a významu těchto památek dochází v posledních letech k obratu k lepšímu.

---

<sup>374</sup> SOka Prachatic, Archiv města Lhenice, inv. č. 667, sig. III-F-6.

<sup>375</sup> Tamtéž.

<sup>376</sup> <https://www.lhenice.cz/turistika/pamatky/>; srov. HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5, 2014, s. 104.*

<sup>377</sup> *Moje Lhenicko. Měsíčník pro jeho občany a přátele*. Ročník XLI, číslo 11, listopad 2023, s. 12.

## Závěr

Klíčovým tématem práce je způsob, jakým se Lhenice adaptovaly na kulturní a hospodářské změny, které 19. století přineslo. Urbanizace a rozvoj průmyslu představovaly nejen příležitosti, ale také výzvy pro městečko a jeho obyvatele. Práce ukazuje, jak se měnily ekonomické aktivity, jak zemědělství postupně doplňovala řemesla a později také obchod, a jak tyto změny ovlivnily sociální strukturu obce. Z druhé strany jak se měnila společnost a její sociokulturní chápání vlastní komunity. Základní výzkumnou otázkou byl hospodářský a kulturní vývoj Lhenic v dlouhém 19. století. V úvodu práce jsme se ptali, jakým způsobem byly struktury hospodářství a společenský život v Lhenicích ovlivněny širšími historickými trendy, jako jsou industrializace, urbanizace a utváření národní identity, a jak místní populace čelila ekonomickým a sociálním výzvám své doby.

Bezesporu jedním z nejvýznamnějších fenoménů 19. století byl zápas o národnostní otázku, národní stát, vznik nacionalismu. Mnohde významně reprezentovaný užívaným jazykem. Možná i právě proto, že Lhenice ležely na samé hranici prolínání českého a německého národa, resp. mluvčími česky nebo německy, byla i jazyková otázka pro Lhenice zásadní. Je to patrné i z archivních spisů, kdy postupně z německého jazyka přechází listiny do českého, a to i úřední povahy. Až v druhé polovině sledovaného období čeština dominuje a ke konci vlastně německy psaná dokumentace úplně mizí. Drobné zpoždění, dá-li se to tak nazvat, můžeme vidět pouze u církevních fondů. Ale i tam nakonec český jazyk zcela převládl. Lhenice se tak velmi brzy etablovaly v jasně české pozici a v tomto národnostně smíšeném kraji byla čeština jedinou volbou.

Nebyl to ale jen jazyk. Zatímco v počátcích a průběhu 19. století můžeme vidět, že nejpodstatnějšími událostmi, které stály za velmi obšírné a vzletné popisování v kronikách, byly události spojené s císařskou rodinou (narození, sňatky, výročí všeho druhu), postupně se dozvídáme více o národních slavnostech a oslavách významných českých osobností (J. A. Komenský, František Ladislav Rieger) a nebo zcela světských oslav (vyznamenání Arnošta Gregory, povýšení ředitele Hamáčka). Také postupně přestáváme slyšet rakouskou národní hymnu a oslavy jsou končeny zpěvem písně „Kde domov můj“, pozdější české hymny.

Byť se postupně a silně prosazuje národnostní prvek, i tak se ale na císařskou rodinu nezapomíná. Zejména v posledních letech před vypuknutím Světové války, kdy politické události, spojené s rakouskou císařskou rodinou (zejména atentáty a náhlá úmrtí, abdikace), hýbaly nejen rakouským císařstvím, ale celou Evropou, potažmo světem, Lhenice tak z těchto událostí nevyjímaje. I to ukazuje na sílící vliv a zlepšování komunikačních infrastrukturních cest a médií,

ale také na to, že tyto události byly tak významné, že nebyly opomíjené ani v odlehlých regionech českých zemí.

Co v těchto reáliích zachytily Lhenice o trochu později, a těžko jednoznačně říci, proč. Je nástup spolkové činnosti, která, opět, měla především národnostní charakter (viz zejména divadelní ochotníci, ale také Sokol nebo podpora Klubu českých turistů). O co později, o to s větším nadšením rozvíjely spolky lhenickou kulturu v život a prosazování se do života městyse. Navíc s výrazným přesahem do živnostenského počínání v obci, protože právě hostince byly středobodem setkávání a prolínání (nejen) všech obyvatel ve Lhenicích. Právě s hostinci je neoddelitelně spjatý fenomén rozličných festivit, slavností, kulturních a společenských akcí. Jistě to souvisí s komunikačními možnostmi doby – kde jinde se vlastně na čemkoli domluvit nebo nad čím se poradit, než právě na místě, kde se potká většina sousedů. Bez televize, rádia a jiných komunikačních technologií byl takovým místem právě hostinec. Dost možná právě proto bylo pohostinství ve Lhenicích jednou z nejpočetnějších podnikatelských aktivit.

Souhrnně lze konstatovat, že kulturně-sociální rozměr vývoje Lhenic během dlouhého 19. století odrážel specifika doby a v mnohém se neodchyloval od běžného vývoje v regionu. Nicméně Lhenice se odlišovaly svým zřetelným postavením v rámci českého národního uvědomění, a to právě v kontextu národnostně smíšeného Prachaticka a jeho kontinuální boje o většinové postavení mezi Čechy a Němci. A právě snaha o posilování českého vědomí je patrná zejména na přelomu 19. a 20. století. Proces utváření národní identity byl ve Lhenicích výrazně ovlivněn kulturními a sociálními faktory, které formovaly veřejný a společenský život městyse v tomto období.

Úroveň infrastruktury (chybějící železnice, špatný stav komunikací – hodně v pramenech zmiňovaný zejména na přelomu století) s největší pravděpodobností mohla za přetrvávající zemědělský charakter městečka. Určitě se na tom podílí i relativní vzdálenost od regionálních center, jako byli a jsou Prachatice nebo České Budějovice, potažmo Český Krumlov. A zároveň také blízko místního hegemonu Netolic. Lhenice si tak možná ani nemohly vytvořit větší manufakturní, potažmo průmyslovou základnu a plně zachytit trendy industrializace. Vedle zemědělství se tak výrazněji prosadila pouze řemesla a drobné živnostenské podnikání, jako byly již zmíněné hostince, případně živnosti obchodnického charakteru. Snad jako v každé době i pro Lhenice a jejich živnostníky hrály roli různé válečné konflikty, které Rakouská monarchie vedla nebo jich byla účastna. Ve Lhenicích se to projevilo, než přímou účastí v bojích nebo, že by byly místem přímých bojů, zejména ve vojenských zakázkách, které místním živnostníkům jistě výrazně v jejich obživě pomáhaly.

S tím vlastně souvisí i úpadek trhů, které byly od středověku do poloviny devatenáctého století hlavním prostředkem hospodářské směny a jedinou jednotkou tvorby ekonomické hodnoty. Výše zmíněné aspekty, jako byla nedostatečná infrastruktura a vzdálenost od velkých center měla za následek postupné snižování významu lhenických trhů, jak jsme si popsali v kapitole 3.3. Z hospodářského hlediska se tím opět oslabila možnost, aby se Lhenice staly silnějším hráčem v ekonomice celého regionu.

S úpadkem trhů, rozvojem průmyslu, industrializace a nástupem urbanizace je velmi úzce spjata, dost možná v příčinné souvislosti, i sociální mobilita, kterou ve Lhenicích také významně vidíme. V jejím důsledku jsme ve sledovaném období viděli postupný pokles obyvatel, který byl reprezentován i na počtu školou povinných dětí (jak si ostatně stěžoval i ředitel Hamáček). To nám odpovídá na otázku z úvodu, jak byly Lhenice ovlivněny širšími historickými trendy. I přesto se lheničtí snažili držet soudobých trendů a, když ne v rámci celého hospodářství nebo ekonomiky, tak alespoň být jedničkou ve specializovaných odvětvích. Odvěká tradice pěstování ovoce tak vedla k tomu, že například jedním z oborů, kde Lhenice měly uznávané odborníky, bylo štěpařství a s pěstováním ovoce významně spojené včelařství. Významnou doménou ještě ke konci devatenáctého století byl také chov dobytka a obchodování s ním.

Všechny výše uvedené aspekty mohly mít za následek také neuspokojivý stav obecních financí, na který se často obecní zastupitelé odkazují. Nemyslíme si, že by to bylo špatným nebo nedbalým hospodařením. Spíše zatím musíme vidět právě nutnost spolehnout se pouze na místní zdroje, tedy odvody do obecní kasy, než významný obchodní potenciál jakékoli obchodovatelné komodity (jako byla např. ve středověku pro Prachaticko sůl, resp. obchod na Linecké nebo Zlaté stezce). Zároveň jsme si ale také ukázali, že pokud Lhenice potřebovali získat dodatečný kapitál pro větší investiční akci (jako byla oprava kostela, vybudování vodovodu, apod.), dokázali to a i v relativně krátkém čase. A nakonec i přes tíživou finanční situaci dokázala obec sanovat a podílet se na záchraně Občanské záložny a významně podporovat chudé a potřebné.

Tím se dostáváme také k sociálním počínům ve Lhenicích. Městys se ke svým potřebným neobracel nikdy zády a dokázal jim v jejich nouzi pomoci. Stála zatím bohatá a zřejmě skvěle spravovaná kasa pro chudé, ale také výrazně pomohla podpora nadace Františka Pintra, která je důkazem velkého patriotismu místních (dokazovaného ostatně i v jiných oblastech). Významné osobnosti prostě ke Lhenicím patřili (a patří) a na svou rodnou obec nezapomínali.

Z hospodářského hlediska je patrné postupné vyčerpávání dynamiky rozvoje, přičemž zejména ve druhé polovině 19. století čelily Lhenice zřetelnému úpadku ekonomické důležitosti.

Proto byl stále více zdůrazňován kulturní a občanský rozměr společnosti, který dokázal s větší jistotou reagovat na modernizační výzvy. Současně s tím se zvýraznila i sociální dimenze. V reakci na postupnou ztrátu hospodářského významu a pozice klíčového hráče v regionu se místní občanská společnost soustředila na zajišťování sociálních jistot pro své chudé, staré či jinak nezaopatřené spoluobčany. V tomto ohledu projeví lheničtí na svou dobu velmi pokrokové myšlení.

Lhenice v 19. století přesto dokázaly navázat na svou historickou tradici. Někdy se jí snažily až urputně držet. Zachytávaly modernizační trendy doby a, byť nebyly v centru dění, dokázaly s nimi držet a hlavně udržet krok. V některých oblastech dokázaly Lhenice hrát prim (cechy a živnostenské podnikání na počátku století, brzké založení Občanské záložny, implementace moderních trendů například v pěstování ovoce, investování obecních prostředků – byť omezených), v některých se jim dařilo hůř (pozdější nástup spolkového života, tedy budování občanské společnosti, špatný stav infrastruktury, pozdní budování vodovodu, elektrifikace, postupný úpadek významu místních trhů). Přesto měly a mají své místo v regionu a jsou jeho pevnou součástí.

Předkládaná práce o Lhenicích v dlouhém 19. století ukazuje, jak významně může lokální historie přispět k našemu porozumění širších společenských, ekonomických a kulturních proměn, které formovaly moderní Evropu. Zkoumání historie Lhenic nám poskytuje cenné vhledy do perspektiv, jak byly malé komunity ovlivněny a jak reagovaly na velké historické události a trendy, jako byly průmyslová revoluce nebo národní obrození, a sociálních i kulturních změn. Sociální aspekty, včetně vzdělání, chudoby a spolkové činnosti, jsou dalšími důležitými tématy, které práce zkoumá. I v těchto oblastech se Lhenice držely nastupujících trendů ve společnosti a například rozvoj školství a vzestup spolkového života nejen posílily soudržnost obce, ale také napomohly k upevnění národní identity a kulturního dědictví.

Práce není vyčerpávající (a v daném rozsahu být ani nemůže). Lze ale konstatovat, že komplexně odpovídá na položené výzkumné otázky, a to jak ve vztahu k hospodářským a sociálním strukturám v Lhenicích, kulturnímu životu obce, tak i v kontextu širších historických trendů, jako jsou industrializace, urbanizace a formování národní identity. Práce detailně zkoumá vliv těchto procesů na městy Lhenice a ukazuje, jak místní obyvatelstvo čelilo ekonomickým a sociálním výzvám své doby a jak se adaptovalo na měnící se podmínky.

Tato práce nejenže rozšiřuje naše pochopení historie Lhenic, ale také přináší nové perspektivy do výzkumu malých měst a obcí v 19. století. Nabízí se zde prostor pro další výzkum,

který by mohl prohloubit naše pochopení specifických aspektů života v Lhenicích a jejich role v širším historickém a sociálním kontextu. Předkládaná sonda do života Lhenic v 19. století snad přináší alespoň malý příspěvek k historiografii, který podtrhuje význam zkoumání lokální historie pro celkové porozumění historickým procesům, které formují naše současné společnosti.

## Primární prameny

1. Národní archiv, České gubernium – Publicum, Praha.
2. Národní archiv, České gubernium – Všeobecná registratura, Praha.
3. Národní archiv, České místodržitelství Praha – všeobecné.
4. SOkA Písek, Stanovy a jednací řád jednoty hospodářské kraje Píseckého. Dostupné z <https://digi.ceskearchivy.cz/19080000011709>.
5. SOkA Prachatice, Archiv města Lhenice 1538–1945 (1959).
6. SOkA Prachatice, Cech čtvero řemesel (bednáři, koláři, kováři a soustružníci) Lhenice, 1686–1859 (1887).
7. SOkA Prachatice, Cech krejčích Lhenice, 1624–1859 (1888).
8. SOkA Prachatice, Cech pekařů a mlynářů Lhenice, (1679) 1686–1859 (1888).
9. SOkA Prachatice, Cech ševců Lhenice, (1651) 1688–1859 (1888).
10. SOkA Prachatice, Cech tkalců, mezulánků a cajkářů Lhenice, 1686–1859 (1887).
11. SOkA Prachatice, Farní úřad Lhenice, 1676–1949.
12. SOkA Prachatice, Königsreiter Václav, Lhenice.
13. SOkA Prachatice, Občanská záložna Lhenice.
14. SOkA Prachatice, Okresní úřad I. Prachatice, (1780) 1850–1943 (1948). Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/634567>.
15. SOkA Prachatice, Rajcech (zedníci, tesaři, hrncíři, koželuzi, sklenáři, řezníci) Lhenice, 1758–1859 (1889).
16. SOkA Prachatice, Spolek divadelních ochotníků Stráž Lhenice, 1902–1950.
17. SOkA Prachatice, Základní škola a mateřská škola Lhenice, 1834–2017. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/310255>.
18. SOkA Prachatice, Živnostenská škola pokračovací Lhenice.
19. *Společenská smlouva občanské záložny ve Lhenicích*. Nákladem vlastním – Tisk H. Wolfa v Budějovicích, 1874, s. 12. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, signatura P 18.771.

## Seznam literatury

1. BUKOVSKÝ, Jindřich. *Ve Lhenicích na Dolánku*. Lhenice: Městys Lhenice, [2018]. ISBN 978-80-87421-37-6.
2. CVRČEK, Tomáš. *Schooling under control: the origins of public education in imperial Austria 1769-1869*. Economy and history. Tübingen: Mohr Siebeck, 2020. ISBN 978-3-16-159267-6.
3. ČERVENÝ, Antonín. *Velkostatek Kolín a jeho důmyslné a vzorné zařízení*. Matice rolnická. V Praze: Matice rolnická, 1870. Dostupný z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00175026SZ00442877SZ00600301>.



4. *Die gewerblichen Genossenschaften in Österreich. 2.*, 1895. Dostupné z: <https://mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb11454259-7>.
5. FENCL, Pavel. *Prachatice. Zmizelé Čechy*. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-843-0.
6. FENCL, Pavel. *Linecká stezka*. Lhenice: Občanské sdružení „Rozkvět zahrady jižních Čech – místní akční skupina“, 2009.
7. HALÍŘOVÁ, Martina. *Škola a sociální pomoc ve druhé polovině 19. století*. *Historia Scholastica* [online]. 2020, 2020-12-31, 6(2), 46-55 [cit. 2024-01-27]. ISSN 2336680X. Dostupné z: doi:10.15240/tul/006/2020-2-004
8. *Haasovský Minuční Kalendář. Malý domácí a hospodářský kalendář na obyčejný rok*. V Praze: Tiskem A. Haase, 1881(1). Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:b87a3600-a25e-11e4-a2db-005056825209>.
9. HAUFFEN, Adolf. *Einführung in die deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliographie*. Prag: J.G. Calve'sche k. u. k. Hof- und Universitäts-Buchhandlung (Josef Koch), 1896. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:311ceb80-54cb-11e3-bc9f-5ef3fc9bb22f>
10. *Hlas: katolický jednodenník*. St. Louis: Český literární spolek, 1893-1894(1035). ISSN 2379-6871. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b68a0118-a98d-457e-8c9a-a9c8202de216>.
11. HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době I*. II. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Historický ústav, 2016. ISBN 978-80-7286-279-5.
12. HLAVAČKA, Milan. *České země v 19. století: proměny společnosti v moderní době II*. II. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Historický ústav, 2016. ISBN 978-80-7286-280-1.
13. HLAVAČKA, Milan; CIBULKA, Pavel; POKORNÝ, Jiří; FEJTOVÁ, Olga a BEK, Pavel. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. Praha: Historický ústav, 2015. ISBN 978-80-7286-241-2.
14. HNILIČKA, František. *Stručný nástin dějin spolku akademiků jihočeských Štítínů*. V Táboře: Nákladem spolku jihočeských akademiků Štítínů, 1882. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3ce6e890-9223-11de-bdee-000d606f5dc6>
15. HOBBSAWN, Eric. *The Age of Revolution: Europe 1789-1848*. London: Abacus, 1992. ISBN 978-0349104843. Dostupné z: <https://archive.org/details/ageofrevolutione0000hobs/mode/2up>.
16. HOJEROVÁ, Hana; KOVÁŘ, Daniel; PTÁK, Martin; JOHN, Jan a VONDROVSKÝ, Václav. *Průvodce dějinami Linecké stezky: Begleiter durch die Geschichte des Linzer Steigs*. Ilustroval Libor BALÁK. Lhenice: Občanské sdružení „Rozkvět zahrady jižních Čech – místní akční skupina“, 2014. ISBN 978-80-905980-0-3.
17. HOLEK, Josef. *Šumavská lokálka zajímavostmi opředena* [online]. 2017 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://zeleznicar.cd.cz/zeleznicar/historie/sumavska-lokalka-zajimavostmi-opredena/-16422/24,0,./>

18. *Horník Kalendář pro lid hornický*. Vydán spolkem hornicko-hutnickým v Mor. Ostravě. Prostějov, 1876. Dostupné z:  
[https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO\\_%2BZ277676203](https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ277676203).
19. HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus. ISBN 80-204-0809-6.
20. HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-246-5651-9.
21. HUBKA, Antonín. *Naše menšiny a smíšené kraje na českém jihu*. Knihovna Samostatnosti. Praha: Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnosti, 1900. Dostupné také z:  
<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:52ef4fbd-5448-4860-b2fe-2da1fb9d7315>.
22. HUNČOVSKÝ, Tomáš. *K organizaci a fungování městské správy ve Lhenicích na přelomu 18. a 19. století* [online]. České Budějovice, 2015 [cit. 2023-05-03]. Dostupné z:  
<https://theses.cz/id/1snkew/>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.
23. HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Lhenická kašna: "Pro bono publico" městečka na konci 18. a v polovině 19. století*. In: *Památky jižních Čech / České Budějovice: Národní památkový ústav Sv. 5*, 2014, s. 97-104.
24. HUNČOVSKÝ, Tomáš. *Martin Grejnar z Veverí a Mysletína a jeho „krátké“ působení na Lhenicku*. In: *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*. Prachatice: Prachatické muzeum Roč. 29, 2022, s. 133-148.
25. JAKUBEC, Ivan. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1450-5.
26. JANOTA, Vojtěch Vlastimil, et al. *Zlaté Lístky dárek útlověkým dívkám, do zlaté knihy zapsaným*. Fuchs, 1863. Dostupné z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00589092SZ00131730SZ00549384>.
27. *Kalendář a seznam spolků českých vojenských vysloužilců na obyčejný rok*. V Praze: Nákladem Ústředního sboru spolků vojenských vysloužilců, 1899, 2(1). Dostupné z:  
<https://ndk.cz/uuid/uuid:72d7f550-adcd-11ed-9763-5ef3fc9bb22f>.
28. *Kalendář a seznam spolků českých vojenských vysloužilců na obyčejný rok*. V Praze: Nákladem Ústředního sboru spolků vojenských vysloužilců, 1899, 12(1). Dostupné z:  
<https://ndk.cz/uuid/uuid:22851b50-adc3-11ed-826c-005056827e52>.
29. KAŠIČKA, František a Bořivoj NECHVÁTAL. *Tvrze a hrádky na Prachaticku*. Prachatice: Okresní muzeum, 1990.
30. KINDLMANOVÁ, Marie. *Lhenice a vesnice k nim příslušné*. Ve Lhenicích: Občanská záložna, 1937.
31. KOBLASA, Pavel a KOVÁŘ, Daniel. *Panská sídla jižních Čech: 433 hradů, zámků a tvrzí*. České Budějovice: Veduta, 2003. ISBN 80-903040-5-2.

32. KOSMAS. *Kronika Čechů*. Vyd. 8., (V této úpravě a v Argu 1.). Přeložil Karel HRDINA, přeložil Marie BLÁHOVÁ, přeložil Magdalena MORAVOVÁ. Memoria medii aevi. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0465-3.
33. KOTĚŠOVEC, František. Dvě slavnosti ve Lhenicích. In: *Výběr*. 2009, 46(3), s. 208-210. ISSN 1212-0596.
34. KOUTNÁ, Jana. *Organizace chudinské péče ve lhenické farnosti kolem roku 1786*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 11 (2004), s. 27-43.
35. LANĚK, Bohuslav. *Varhany ve farním kostele sv. Jakuba Apoštola ve Lhenicích*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 25 (2018), s. 339-353.
36. LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3510-1.
37. *Lhenické aktuality*. Ročník XIII., číslo 8, Lhenice: září 1994.
38. MAGER, Jan Antonín. *Kaple Prachaticka pohledem genealoga*. [Prachatice]: Prachatické muzeum, 2011. ISBN 978-80-87421-02-4.
39. MAGER, Jan Antonín. *První lhenický lékař František Nemastil a jeho rod*. In: *Rodopisná revue* 2007. Jaro 2007(1).
40. MAŠEK, Josef. *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*. Prachatice: Okresní národní výbor, 1968.
41. *Matice lidu: Výroční zpráva spolku pro vydávání laciných knih českých (Matice lidu) za rok 1871*. Národní listy. 1872, roč. 12, č. 75.
42. *Method*: časopis věnovaný umění křesťanskému; orgán Odborů pro Výtvarné Umění a Archeologii Akademie Křesťanské v Praze. 14. Praha, Politika: 1888. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11471479>.
43. *Mlynář: orgán spolku mlynářů českomoravských*. Praha: Jan Vávra, 16.12.1906, 27(24). Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ae48a160-da28-11e4-a19f-001018b5eb5c>.
44. *Moje Lhenicko. Měsíčník pro jeho občany a přátele* [online]. [cit. 2023-12-15]. Ročník XXXIX, číslo 4. Městys Lhenice, duben 2021. Dostupné z: [https://www.lhenice.cz/modules/file\\_storage/download.php?file=5b5f969e%7C47](https://www.lhenice.cz/modules/file_storage/download.php?file=5b5f969e%7C47).
45. *Moje Lhenicko. Měsíčník pro jeho občany a přátele* [online]. [cit. 2024-04-25]. Ročník XLI, číslo 11. Městys Lhenice, listopad 2023. Dostupné z: [https://www.lhenice.cz/modules/file\\_storage/download.php?file=30c28ad4%7C349](https://www.lhenice.cz/modules/file_storage/download.php?file=30c28ad4%7C349).
46. *Moravan: kalendář na rok obyčejný 1870*. V komisi u Nitsche a Große, 1851-1951. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:db249400-8e57-11de-a5e2-000d606f5dc6>.
47. *Nový jihočeský dělník: časopis hájící zájmy pracujících vrstev*. České Budějovice: František Dvořák, 09.02.1906, 5(6). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:076a0820-ca83-11ee-8a98-005056825209>.

48. *Obchodní a průmyslový adresář Čech, Moravy a Slezska*. V Praze: Český Lloyd, 1905. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:dc7d2f0-41ff-11e7-9385-005056822549>.
49. Obchodnický spolek Merkur. *Český kompas 1906: informační kniha o peněžních ústavech, pojišťovnách, dopravních a průmyslových podnicích, družstvech živnostenských a zemědělských v zemích českých, Ročník první*. Praha: Fr. Řivnáč, 1906. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d5d21227-bb41-416e-9a6d-7a8d520b6cfb>.
50. *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 20.07.1864, 2(2). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:680a370d-39f8-11e4-b01c-001b63bd97ba>.
51. *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 15.10.1864, 2(10). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:86919d47-39f8-11e4-b01c-001b63bd97ba>.
52. *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 31.12.1865, 3(24). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:c625fce1-6853-11e4-b393-001b63bd97ba>.
53. *Otavan: časopis pro poučení a zábavu*. V Písku: V.V. Janota, 30.09.1865, 3(18). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:a492410d-6853-11e4-b393-001b63bd97ba>.
54. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 31.05.1884, 6(22). Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:7672cd6f-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>.
55. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 30.08.1884, 6(35). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:7e21d069-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>.
56. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 20.12.1884, 6(51). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:8c2eeb4c-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>.
57. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 02.08.1889, 11(31). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:2fc889af-3a4a-11e4-a87d-001b63bd97ba>.
58. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 11.05.1894, 16(19). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:242373f0-eab9-11e4-8977-001b63bd97ba>.
59. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 15.11.1902, 24(46). Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:4569db20-eab6-11e4-8977-001b63bd97ba>.
60. *Otavan: týdeník pro zábavu, poučení, zájmy politické, obecné a spolkové*. V Písku: Václav Šimek, 05.04.1917, 2 (37)(1), s. 10-12. Dostupné z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:1de5a67e-f499-11e3-8c3b-001b63bd97ba>.

61. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1900. sv. 15. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:7e136da0-1087-11e5-b309-005056825209>.
62. PAŽOUT, Josef. *Zlaté Klasy: dárek dospělejším dívkám, do Zlaté knihy zapsaným*: Číslo 11, Schreyer, 1873. Dostupné z: <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ257195407>.
63. PETRÁŇ, Josef. *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*. 2. vyd. Knižnice Dějin a současnosti. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-469-6.
64. *Politische Gesetze und Verordnungen 112/1848*. Dostupný z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1848&size=45&page=327>.
65. PRÁŠEK, Justin Václav a Edvard SCHNABEL. *Čechy, Morava a Slezsko*. V Praze: I.L. Kober, [1914]. Velký zeměpis všech dílů světa.
66. Rakouské císařství. *Zákon ze dne 14. května 1869, jímž se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných*. In: Říšský zákoník, 1869, částka XXIX, č. 62. Dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1869&size=45&page=311>.
67. *Rodina: velký kalendář katolický na obyčejný rok*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1913, 1913(1). Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:c59ce733-7c87-4f69-a442-7c5e4e07ff4e>.
68. *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*. V Praze: Nákladem Klubu českých turistů, 1904, 1904(1). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:176352a0-d36d-11e6-8f91-005056827e51>.
69. *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*. V Praze: Nákladem Klubu českých turistů, 1908, 1908(1). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:94d4dce0-4199-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>.
70. *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*. V Praze: Nákladem Klubu českých turistů, 1909, 1909(1). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e4a36940-3d51-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>.
71. *Seznam studentských nocleháren zřízených péčí Klubu českých turistů v Čechách a na Moravě*. V Praze: Nákladem Klubu českých turistů, 1911, 1911(1). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:77135760-419c-11e8-a7aa-005056825209>.
72. STARÝ, Václav. *Lhenice – zahrada jižních Čech (1283-1983)*. Lhenice, 1983.
73. SVĚTLÁ, Karolína. *Zvonečková královna*. Grégr, 1872. Dostupné také z: <http://data.onb.ac.at/imgk/AZ00686223SZ00128522>.
74. ŠKRDLE, Tomáš. *Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna J. Zeman, 1888-1889. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:909f7b20-8976-11dd-b6b5-000d606f5dc6>.

75. ŠTAIF, Jiří. *Rakouský státní bankrot 1811 a jeho ohlas v Čechách aneb peníze a kolektivní paměť*. In: *Člověk a společnost 19. století tváří v tvář katastrofě: sborník příspěvků z 36. ročníku mezioborové sympozia k problematice 19. století*. Plzeň, 25. – 27. února 2016, Praha: Academia, 2017, s. 41-57.
76. TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Advent*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 11 (2004), s. 179-184.
77. TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 12-13 (2005-2006), s. 217-229.
78. TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba postní*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 14 (2007), s. 143-159.
79. TETOUR, Bohumil. *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. In: *Zlatá stezka*. Prachatice: Prachatické muzeum 15 (2008), s. 203-226.
80. TETOUR, Bohumil. *Poutní procesí z Prachaticka na Lomec v zápisech knih ohlášek bohoslužeb ze druhé poloviny 19. století*. In: *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci: sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*. Vodňany: Městské muzeum a galerie ve Vodňanech, 2005, s. 55-64.
81. TONNER, Emanuel. *Vypravování dějin domácích*. (Tiskem dra. Ed. Grégra), 1871. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:b085a6c7-fc11-46df-8e9e-792362ee35b1>.
82. TRNKA, Miloslav. Z blednoucích obrázků: Josef Krauskopf (1854-1937). In: *Rodopisná revue*. 2007, Léto 2007(2).
83. URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. Praha: Svoboda, 1982.
84. *Venkov: orgán České strany agrární*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 23.05.1908, 3(121). ISSN 1805-0905. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d2f3ef30-1e57-11e8-8cd8-5ef3fc9bb22f>.
85. VONDROVSKÝ, Václav (ed); HOJEROVÁ, Hana; KOVÁŘ, Daniel; PTÁK, Martin; JOHN, Jan; ŠÁLKOVÁ, Tereza; BENEŠ, Jaromír a HOUFKOVÁ, Petra. *Linecká stezka -obchodní stezka mezi jižními Čechami a Podunajím*. Ilustroval Libor BALÁK. Lhenice: Občanské sdružení „Rozkvět zahrady jižních Čech – místní akční skupina“, 2014. ISBN 978-80-905980-2-7.
86. *Zlatá stezka: krajem Husovým a Chelčického: vlastivědný sborník*. Ve Vodňanech: Organizace učitelské obec. a měšť. škol okresu prachatického a soud. okresu vodňanského, 01.06.1940, 13(10), s. 151. Dostupné také z: <https://kramerius.cbvk.cz/uuid/uuid:1565adb5-301c-11e4-a5fa-001b63bd97ba>.
87. *Zákoník zemský království Českého: Ročník 1880*. ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK. *ALEX Historische Rechts- und Gesetzestexte* [online]. Praha, 1880 [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=lbo&datum=18800204&zoom=2&seite=00000034&x=20&y=12>.

88. *Zevrubný popis rozdělení země království Českého: spolu přehled úřadů politických a soudních v tomtéž království nejvýš schválených = Ausführliche Darstellung der ... Landeseintheilung des Königreiches Böhmen : nebst einer Uibersicht der für dasselbe Allerhöchst genehmigten politischen und Gerichts-Behörden.* Praha: Druck der k.k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne, 1855. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3afe4090-7ff1-11dd-bd7d-000d606f5dc6>.
89. ZVELEBILOVÁ, Barbora. *Vznik a vývoj opatroven v českých zemích* [online]. Hradec Králové, 2016 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/c38nml/>. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta.
90. ZWETTLER, Otto. *Historicko-geografický obraz Jižních Čech v letech 1900-1914.* Brno: Universita J.E. Purkyně v Brně, 1984.

## Zdroje online

1. BENEŠ, Jaromír 1994: Dokument C-TX-199406790. Prachatické muzeum. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-199406790>.
2. BENEŠ, Antonín 1984: Dokument C-TX-198501642. [sekundární zdroj]. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198501642>.
3. BENEŠ, Antonín 1985: Dokument C-TX-198602850. [sekundární zdroj]. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-198602850>.
4. BUMBA, Jan. *400 let školy lhenické.* Online. Škola Lhenice. 1996. Dostupné z: [https://www.skolalhenice.cz/e\\_download.php?file=data/editor/7cs\\_1.doc&original=75.doc](https://www.skolalhenice.cz/e_download.php?file=data/editor/7cs_1.doc&original=75.doc).
5. Databáze českého amatérského divadla [online]. Dostupné z: <https://amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=12517>.
6. *Deutscher Böhmerwaldbund.* Online. Wikipedie. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher\\_B%C3%B6hmerwaldbund](https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher_B%C3%B6hmerwaldbund).
7. *Deutscher Schulverein.* Wikipedie [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher\\_Schulverein](https://cs.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Schulverein)
8. MUZEUM MĚSTA PRAHY. *Pekaři a perníkáři* [online]. Dostupné z: <https://www.muzeumprahy.cz/vzdelavani-muzeum-on-line-webove-vystavy-z-dejin-prazskych-cechu-pekari-a-pernikari/>
9. SOUDSKÁ, Eva 1959: Dokument C-TX-195901954. Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i.. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195901954>.
10. *Spolek divadelních ochotníků Tyl* [online]. Dostupné z: <https://www.tylnetolice.cz/>.
11. *Symboly Městysu* [online]. Dostupné z: <https://www.lhenice.cz/mestys/informace-o-lhenicich/symboly-mestyse/>
12. *Ústřední matice školská.* Wikipedie [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C5%99edn%C3%AD\\_matice\\_%C5%A1kolsk%C3%A1](https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C5%99edn%C3%AD_matice_%C5%A1kolsk%C3%A1)

## Seznam obrázků, grafů, tabulek

Obrázek 1: Znak Lhenic z roku 1544.....	16
Obrázek 2: Povýšení Lhenic na městečko 21. ledna 1544.....	121
Obrázek 3: Potvrzení privilegií – úvodní strana.....	122
Obrázek 4: Nákres výtokového stojanu – obecní vodovod.....	123
Obrázek 5: Nákres výstavby kaple „v Brabcích“ .....	124
Obrázek 6: Kniha tovaryšů cechu krejčích .....	125
Obrázek 7: Nejstarší nalezený snímek bývalé školní budovy z roku 1898.....	126
Obrázek 8: Pozdrav ze Lhenic s vyobrazením náměstí, kolem roku 1906. ....	126
Obrázek 9: Pohled Pozdrav ze Lhenic s vyobrazením školy, kostela a Lhenice, 1899. ....	127
Graf 1: Počet obyvatel a domů ve Lhenicích mezi roky 1713 – 1921 .....	20
Tabulka 1: Národnostní rozložení v Prachatickém okrese v letech 1880 a 1890.....	25
Tabulka 2: Výměra Lhenic dle katastrálního protokolu (asi 1835).....	30
Tabulka 3: Rozložení zemědělských plodin pěstovaných ve Lhenicích z roku 1868.....	31
Tabulka 4: Repertoár divadelního spolku Stráž mezi roky 1902 - 1914.....	75
Tabulka 5: Výsledek hospodaření divadelního spolku Stráž mezi roky 1903 - 1913 .....	77
Tabulka 6: Rozvaha Občanské záložny ve Lhenicích, 1904 .....	95



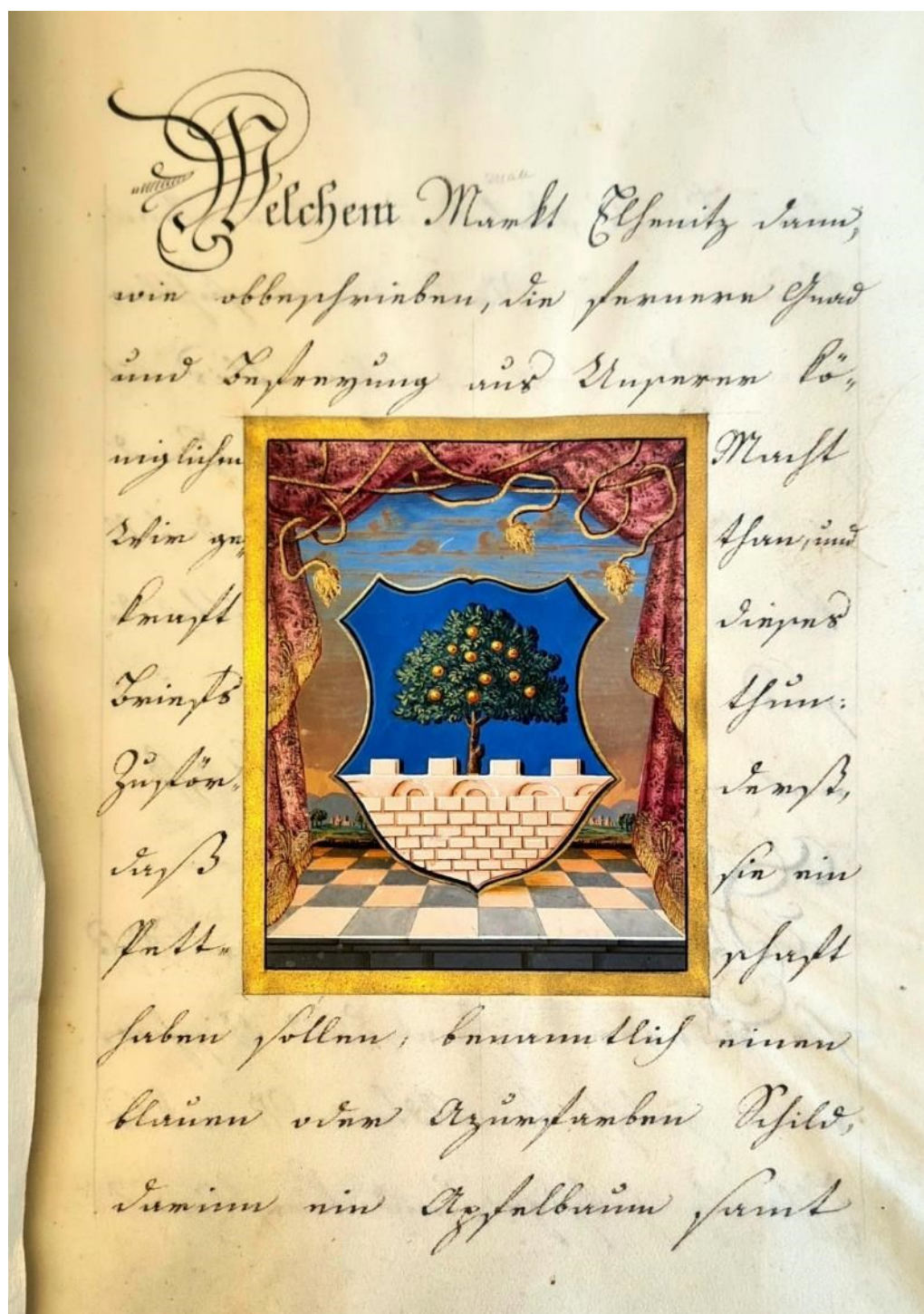
## Obrazové přílohy

Obrázek 2: Povýšení Lhenic na městečko 21. ledna 1544



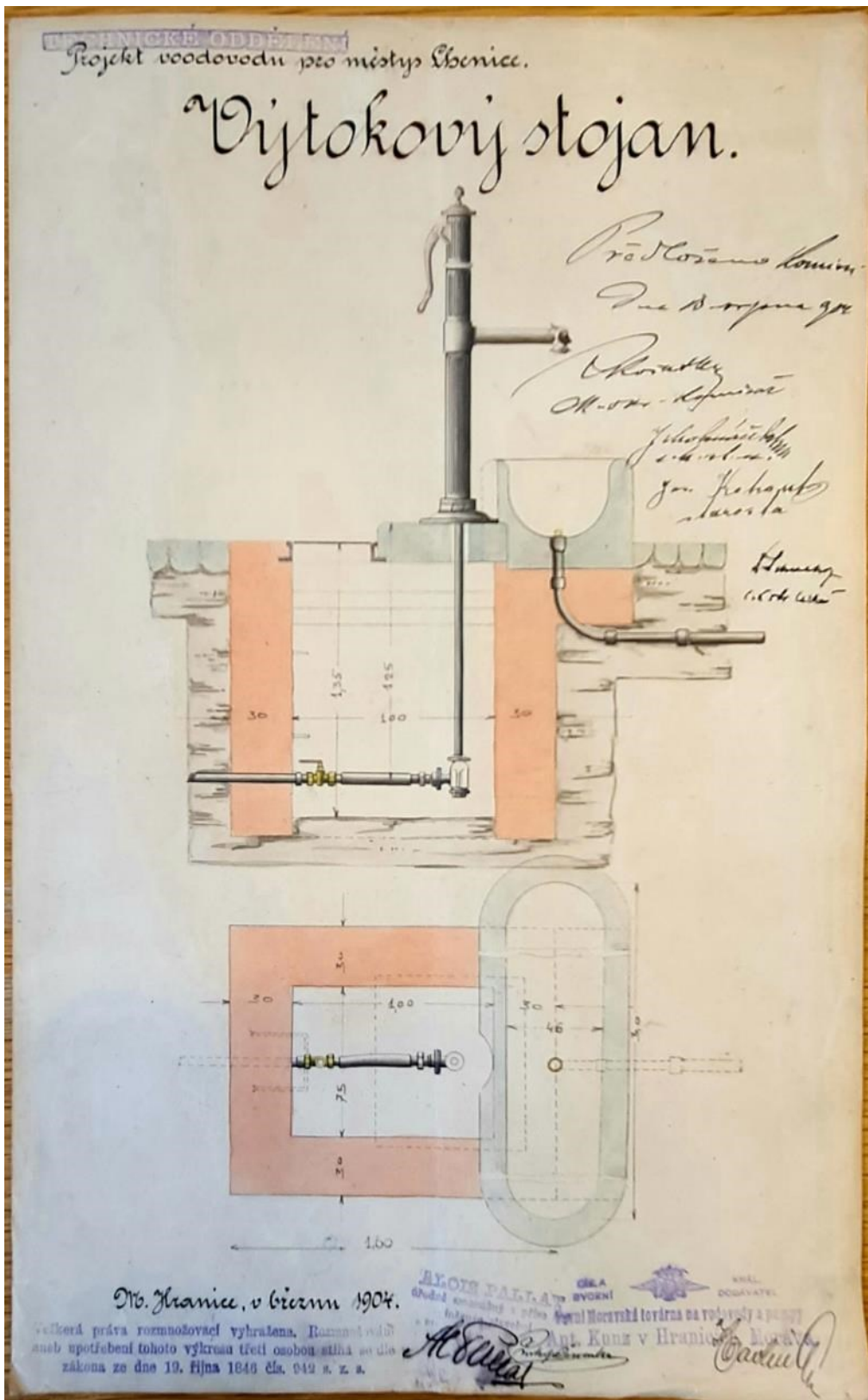
Zdroj: Archiv města Lhenice, inv. č. 1, sig. 1-1

Obrázek 3: Potvrzení privilegií – úvodní strana



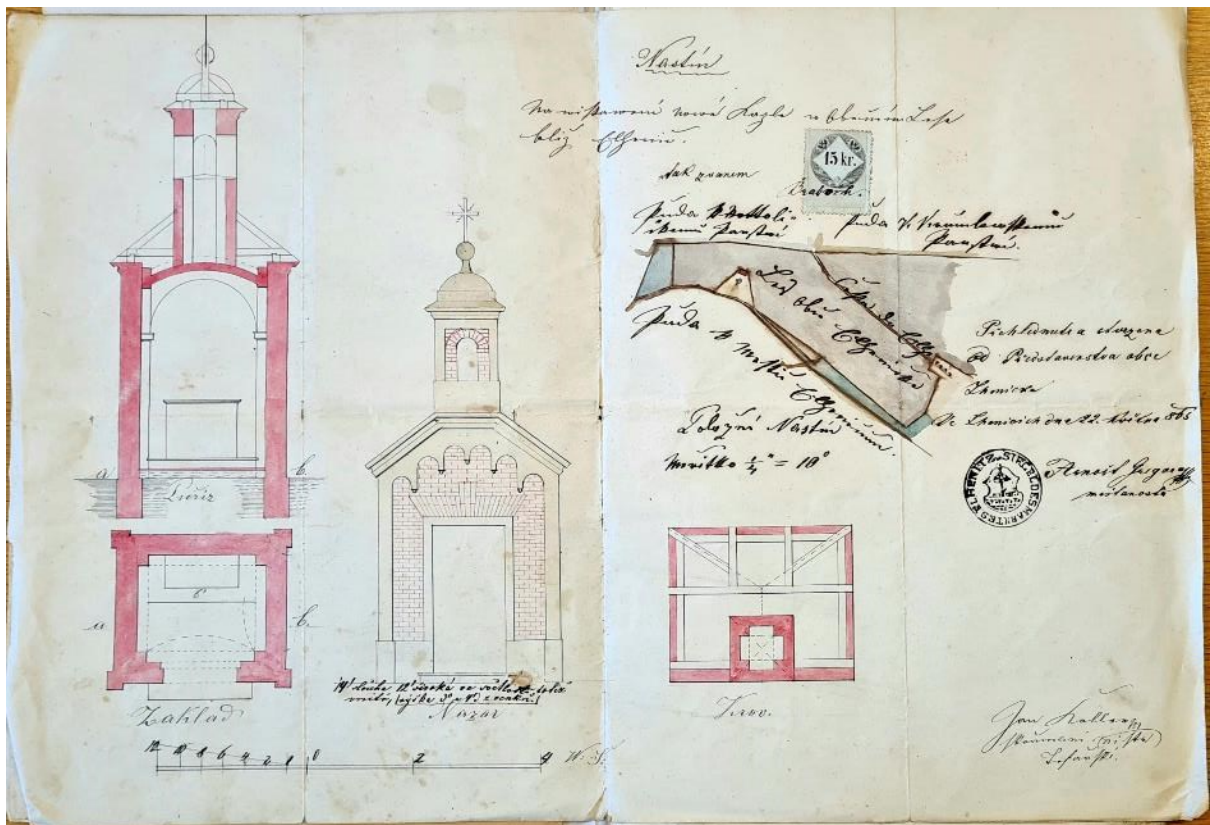
Zdroj: Archiv města Lhenice, inv. č. 6, sig. I-6

Obrázek 4: Nákres výtokového stojanu – obecní vodovod



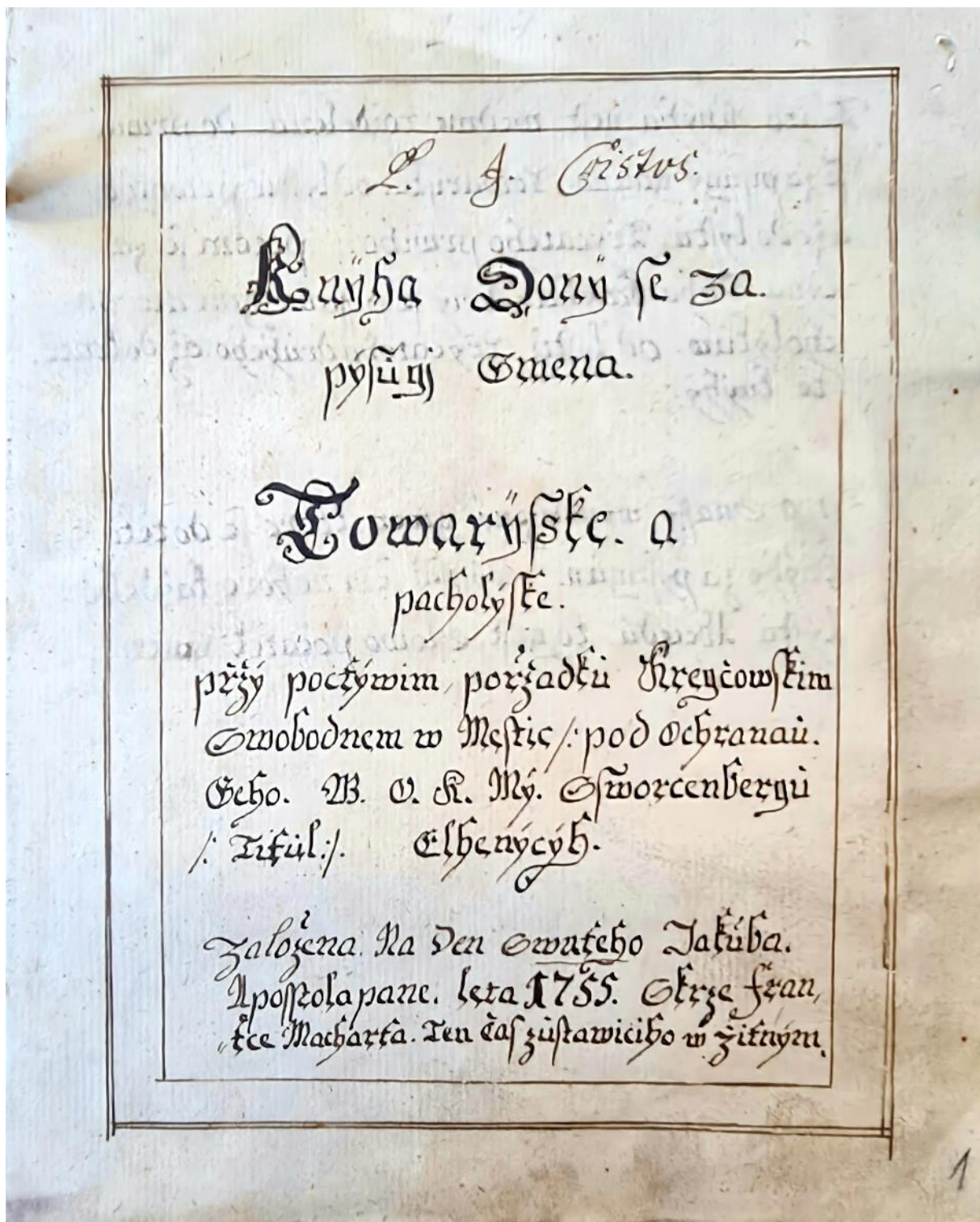
Zdroj: SOKA Prachatice, Archiv města Lhenice, inv. č. 732, sig. IV-2

Obrázek 5: Nákras výstavby kaple „v Brabcích“



Zdroj: SOKA Prachatice, Farní úřad Lhenice, inv. č. 97, sig. II3a-5

Obrázek 6: Kniha tovaryšů cechu krejčích



Zdroj: SOKA Prachatice, Cech krejčích Lhenice, inv. č. 6, sig. II-3.

Obrázek 7: Nejstarší nalezený snímek bývalé školní budovy z roku 1898.



Zdroj: MOJE LHENICKO MĚSÍČNÍK PRO JEHO OBCANY A PRATELE, ročník XXXIX, číslo 4, duben 2021.

Obrázek 8: Pozdrav ze Lhenic s vyobrazením náměstí, kolem roku 1906.



Zdroj: archiv autora.

Obrázek 9: Pohled Pozdrav ze Lhenic s vyobrazením školy, kostela a Lhenice, 1899.



Zdroj: archiv autora.